Drömlandet. En Stockholmsnovell

Bokutgåva

Stockholm. Albert Bonniers förlag 1909

I.

Klockan slog half fem i Storkyrkotornet. De två slagen ljödo som aflägsna ekorop.

Helge hörde dem från botten på en brunn, föreställde han sig. Han gick långsamt uppför de mörka och trånga trapporna i ett gammalt hus vid Lilla Norrbro. Vid hvar halftrappa öppnade sig långa, smala gångar, hvilkas väggar visade en rad af gulmålade dörrar. Märlor af järn sutto kvar vid listerna som om afsikten varit att utifrån kunna stänga till med bommar. I hvar farstu fanns en vedlår, men ovanligt massiv och klumpig, och likaledes försedd med järnbeslag och klykor. Förstugor och trappor voro af sten, stora, märkvärdiga flisor, där spår af fossilier syntes, men där de refflade kanterna vid väggen voro omsorgsfullt kritmålade i ett sig i det oändliga upprepande rut- och korsmönster. Gångarna däremot hade tegelgolf, och långt bort såg man nya gångar skära i ett svagt kryss af ljusare rödt. Smala och höga fönster ändade perspektivet af hvar gång, och dessa fönster voro gallerförsedda och hvar gallerkvadrat bar dessutom till yttermera säkerhet en liten ring på sned om stängerna. Dagern föll skum i de långa korridorerna och i diset väntade Helge alltid att plötsligt se Hvita Frun.

Han steg högre och högre. Ett och annat farstufönster stod öppet och då hördes tydligare ljudet af ett otal smällande klappträn mot våta kläder, och en lukt af byk och sjövatten trängde in. Men endast grå stenmurar syntes med små gluggar, bakom hvars dammiga rutor kunde skymta en tombutelj, en planta i en bleckburk eller en urblekt jalusitrasa.

— Half fem, tänkte Helge, jag får endast stanna hos morfar en timme.

Och han påskyndade uppstigningen.

Hvar gång en dörr smällde i någon af gångarna och steg hasade, stannade han och lyssnade. Det var så underligt detta hus — underligast var kanske taken som öfverallt voro hvälfda i korskupor som i en kyrka, och i hvars midtspets, där skeppen möttes, en stor järnkrok alltid satt. Underligt också med korridorernas höga trätrösklar — så höga att de nästan nådde honom till knät. Och nedtrampade på midten af tunga skor, som säkert varit spikbeslagna, ty trösklarna hade fått kopparskållor till skydd mot nötningen. Underligt till sist äfven lyktorna i hvar krok, stora järnlyktor som ute på gatorna, men grönmålade och med glas som var ljusgrönt likt svensköl-buteljernas, eller lakritsbrunt som medikamentflaskors. Och inne i lyktan stod en helt liten blecklampa med handtag, och vid en kedja en liten lustig hatt att släcka med. Veken var oskyddad, och när den brann, rökte och osade den och lågan liknade ett sjukt, rödgult öga.

Nu var Helge uppe och det återstod endast den vindlande vindstrappan. Där var det den förfärliga järndörren, som hade två lås så stora som cigarrlådor, och dessutom riglar och en massa nitar. I nyckelhålen kunde man sticka in fingrarna. Och här syntes också ett bjälklag uppe i taket — väldiga stockar med märken och årtal och bokstäfver i. Huset hade varit det gamla rannsakningshäktet och polisdomstol, och det fanns spö-kammare och nere i källaren tortyrhålor. Ännu bodde där bödeln, skarprättar Hjorth, men för öfrigt endast hofstallets personal, runda kuskar i silfvergalonerade kappkragar, fodermarskar, förridare och

lakejer. Röda och gemytliga figurer som sista Bellmansreminiscenser, men som spredo kring sig en doft af brännvin, hafre och gödsel. — Och så högst upp morfar och Hvita Frun.

Helge drog i en tofsprydd kordong och en klocka skramlade innanför dörren. Så hörde han tofflor släpa — det var gubben själf som öppnade. Ett ansikte, vackert som en gammal guds, med snöhvita lockar och långt silfverskägg, ljusblå faunögon, romersk näsa och en färg, skär som ett barns.

Genom köket, som också var förrum, såg han den gamla mormodern sitta i sin kammare, insvept i en turkisk sjal och mot en fond af litografier, stål- och kopparstick, framställande porträtt af Napoleonærans prinsar, furstar, generaler och marskalkar. På ett litet trebenadt sybord af mahogny och empirebrons, hade hon en svampdosa, en näsduk och en liten oval snusdosa af förgylldt silfver med emaljporträtt. De skrumpna händerna, beklädda med genombrutna halfhandskar af silke, höllo en pastiljask och en andaktsbok med extra stor stil, som hon dock trots glasögon måste läsa med förstoringsglas. I vindskupan, djup och rymlig som ett rum för sig, kvittrade en kanariefågel. Bredvid geraniumkrukan låg dagens tidning, almanackan och gubbens glasögonsfodral. — Det var varmt därinne som i ett drifhus och genom stillheten pickade hårdt ett åttkantigt väggur.

— Det är Helge, sade mannen med hög röst tätt in i örat på gumman. — Hon nickade och svarade med svag, ynklig stämma:

— Hur mår ni hemma, kära barn?

Och Helge fattade hennes hand med en inre rysning. Den var knotig och brosktorr och kall som fågelfötter, blått skinn i veck öfver ben och knogar. De två vigselringarna åkte upp och ned som på en blyertspenna. Och så handsken — det var ju en insvept mumiehand. Hon var alltid så snäll, mormor, och hon hade varit mycket vacker, men för Helge var hon redan mer död än lefvande. Han hade aldrig sett henne annat än i denna stora bandmössa, i turkisk sjal och i halfhandskar. Hade hon hår? Eller hvad färg hade det haft en gång? Hon såg icke, hörde icke, kunde knappt tala. Alla tänder voro borta och sedan käkgommarna mötts och haka och näsa fått nötknäpparform, hängde kinderna som torkad frukt. Det var alltid obehagliga ögonblick under hälsningarna och frågorna. Den gamla höll kvar hans hand, tryckte den. Han måste böja sig intill det turbanliknande hufvudet och skrika fram svaren. Då kände han en lukt som från en afliden — som af gammalt vax. Och till sist kysste hon honom och han måste kyssa henne. — Pannan var pergament.

Men mest led han då af känslan att icke vara uppriktig. Han ville så gärna vara vänlig, visa ömhet mot stackars gamla mormor, som aldrig fick gå ut. Han bemödade sig i min och röst få fram denna föresats, men för hans ögon stod endast bilden af en svart kista, af begrafningskonfekt och rhenvin, af kransar, sex svarta vaktmästare, likvagn, hyrvagnar, granrislukt och klockors bing-bång, Norrtullsgatan, Haga grindar, snömodd, präst, mull och några snyftningar. — Sorgflor och hvita näsdukar.

Och under det han sökte att kärleksfullt se in i gummans rinnande ögon, hvars blick tycktes tappad, steg en klump af gråt i hans strupe. Full af medlidande strök han med handen öfver hennes kind, han mindes alla vänligheter, omtankar och skänker, förböner och medlande ord hos fadern. Han kände sig otymplig och ovärdig, äfven otålig — och i hans sinne blef det till en alltid återkommande tanke: måtte jag aldrig bli så gammal! Men samtidigt berördes han illa af känslan af död, upplösning, förgängelse. — Dessa besök voro som en serie afskedstaganden vid ett dödsläger.

Så kunde det vara tyst och orörligt i fem minuter. Väggklockan hamrade tiden. Fågeln raspade i buren efter frön, strök näbb mot pinnarna, snuddade gallret, utstötte ett pip. Ett kol föll i kaminen. — Det var ljuden.

Gummans käk föll ned, handen släppte sitt tag. Granatörhängena skimrade under de svarta mössbanden. Den dreglande munnen ville säga något, men inga ord kommo. — Nu dör hon, tänkte Helge.

Men morfar kom endast och sköt henne bättre upp i länstolen, makade pallen, torkade med näsduken. Så rörde han om i kaminen, reglerade spjället och gaf tecken åt Helge att komma med in i nästa rum. Då hviskade den gamla:

— Å, du Helge, Minas lilla gosse som är död!

Det hade skett för sex år sedan och Helge endast log och klappade den kalla handen.

Men hon lallade vidare:

— Ska — ska — ska ni resa i afton?

— Du skall sofva nu en blund, sade gubben i hög och bestämd ton — kom, Helge!

Och de lämnade mormodern som sjönk ihop till ett bylte under det att de svarta och hvita händernas benfingrar noppade och plockade på moaréförklädet — från bönboken till pastiljasken och förstoringsglaset.

Därinne var det redan mörkt ty rummet vette åt öster. Men väl inkommen i vindskupans breda nisch, blef det färg och ljus för blicken. — Gubben var redan där för att iakttaga barometer och termometer samt kasta en blick i reflektionsspegeln.

Hur olika kände icke den unge inför morfadern! Han var den i hela släkten som representerade äfventyret. Han var mer — han kunde sagan, det som varit; och han visste drömmen, det som skulle komma. Med ett ord: han bebådade lifvet.

Det gjorde intet att han var gammal och hvit — han tycktes stå så fjärran från döden och slutet, och så nära lifvet och början som ynglingen själf. I hans ögon bodde en skalkgrinande satyr och på läpparna låg visan. Hatten satte han snedt och käckt på de grå lockarna, och den stora, vackert böjda näsan bar en mild, nästan omärklig reflex från alla de viner, hvars arom den njutit.

Helge log när han tänkte på alla de ströftåg de två gjort öfver Söders knaggliga backar, genom Stadens äldsta gränder och längs kanalens marknadsstånd och salutorgens vedskutor. Öfverallt fann gubben anknytningspunkter till historier, minnen döko upp och utbroderades, händelsernas tråd tillskarfvades och ett långt och lustigt lifs brokiga skärfvor trillade kring som i den magiska kikaren och bildade ständigt nya stjärnor.

— Det blir storm, sade gubben och flyttade ställvisaren på barometerskalan. — I kväll skall kungen på Opran.

De tittade ned och sågo att inne på stallgården spolades en rad hofvagnar. På en galge hängde en samling metallbeslagna seltyg, hvilka gnedos och tvättades af karlar i stöflar, strama sämskbyxor, små blå förkläden och kokardmössor.

Helge såg ut öfver staden.

Högt öfver stallets röda tak reste sig till höger slottsfasaden med alla fönster brinnande i solnedgången. Ännu var flaggan uppe, men söderhimlen var af en så ovanligt opalljus färg att duken fläktades in i den, och endast unionsmärket — som morfadern benämde »sillsalaten» — ibland lyste till. Balustradkrönet var så nära från denna utsiktspunkt, att järntaggar och galler samt öfverhufvade skorstenspipor urskildes. Tunga draperier syntes vid en skuggning i luften bakom de trettitvådelade rutorna, och äfven en marmorbysts krökta arm, en bronskandelaber, en kolossalvas eller ett stuckarbete. — Det är Hvita hafvet, sade gubben.

Men så flammade de plötsligt upp igen, tändes som af inre eld, brunno i kopparglans och man kunde vänta

se lågor bryta ut. — Så såg det ut när tyska kyrkan brann, mumlade morfar och Helge mindes den hemska nattklämtningen.

— Inga fönster i staden brinna som slottets, då solen går ned, tillade han.

Men bakom basarens grå takkrenelering, mellan stenurnor och sotpipor, rakade upp mot höjden Strömparterrens nakna, smala trädtoppar, brunkvistade och snöhvitstrimmade men med solguld på de öfversta topparna — som tuppfjäderprydda fastlagsris. Och midt öfver skyldrade också hotellets fönster och till höger blänkte Muséets pelare. De hvita järnluckorna innanför förtogo reflexen, men den förgyllda namnskifferkronan midt på brons svarta bågstreck glimmade. Och på Holmens kulle, där den gula kyrkan låg i snöhvälfningarna, brann korset, och sjömanskasernens vinröda murar sågo ut som nysköljda. Och längre bort, öfver viken i blå och grönsvart skugga, reste sig Djurgårdens långa höjder med skogrand och backstup, och där stod som ett fyrtorn Belvederens tegelkägla. — Bakom var himlen isgrön och sedan i sammansmältande hvarflager turkosblå, violett och djup purpur, för att öfverst i kupan bli skimrande hvit och möta de första, fint nervgrenande inslagen i bärnstensgult från glansen på andra sidan.

Helge tog den lilla teaterkikaren som spejarfärdig alltid låg på fönsterkarmens pärlbroderade kudde, och riktade den mot Djurgårdslandet. Då såg han hur också i Belvederen ett ensamt tornfönster högst upp glödde och sprutade som ett draköga.

Men till vänster, snedt ned, var en bit af Norrbro, där folk och åkdon blandades i modden som svarta flugor, och så kom gamla Operans väggar med den åldriga, öfversta fasaden med vapen och emblem, och den hade ett blidt skimmer öfver den smutsgula murstensytan som halfrökt sjöskum. Jakobs torn och spira stack så allvarlig upp mot norra hvalfvets fruset ärggröna ton, urtaflorna liknade förvånande ansikten, långdragna genom perspektivvridningen. — Den riktningen var icke rolig, där låg också hemmet, och den trakten hade intet lockande, ty den kände han redan så väl.

Helge såg upp på morfadern, som stirrade ut, mållöst och fjärrdrucket.

— Morfar, berätta om igen hur du vandrade i Tyskland!

Den gamle log — samma pojkleende som då han på deras gemensamma ströftåg i gamla Stockholm hittade någon underlig, halft medeltidsaktig krog och där drack sitt kära bajerska öl under det Helge åt våfflor — och så till sist, när de skulle gå, kysste skänkpigan, om hon var trind och vacker, på kinden. — Han log och leendet lyste som violer på en vinterrock.

— Hvad tror du far skulle säga om han visste du aldrig ville annat än upp hit för att höra morfars ogudaktiga historier och lättsinniga visor — hva? — Nej du, min gosse, i Beskan ska du gå, tre gånger i veckan ...

Denna inledning kände ynglingen väl. — Morfadern var katolik — hade till och med under änkedrottningens tid varit församlingens klockare och den gamle biskop Studacks högra hand. Fadern däremot — och Helge blef plötsligt förstämd.

Det kände den gamle. Och genast sköt han några lockar ned i pannan, kisade med ögonen och sjöng:

»Ich bin ein lustiger Student, potzhimmeltausend Sapperment! was kümmern mich die Sorgen? Ein Rock, ein Stock, ein bayrisch Bier, ein Pfeifchen und ein Nachtquartier; so geht's von heut zu morgen.»

Han hade satt sig till hälften på divansbordet — det bord han själf snickrat och polerat liksom den bukiga byrån och den ovaldörrade skänken med pärlpanelerna — allt mahogny och ännu lika glänsande — till sitt bröllop, då han var mästare hos stadens förste finsnickare, den gamle Dumrath. En svag reflex kom från vindskupans fönster, men den fastnade i de styfstrukna gardinerna och blandade skärt med stärkelseblått.

Och dock var gubbens ansikte lysande där han satt i skuggan från den lutande takväggen — ett skimmer som stammade inifrån. Den muntra munnen formade sig ungt och i de ljusa ögonen låg minnena af många vandringsårs blåa himlar.

För Helges ögon öppnade sig oändliga marker med byar och floder, hjordar som betade, klockstaplar och borgruiner. Där var små värdshus med bersåer och tyrolare, som dansade, och på den slingrande landsvägen körde en gul postdiligens och kusken blåste lustigt i ett valdthorn. Där vandrade gesäller med packen på ryggen — de nybottnade stöflarna omsorgsfullt vända utåt i ränseln, enligt morfars utsago — och där kom studenter med käppar och kårmössan på sned. Där kom gröna jägare och forstmän, och gamla veteraner med tapperhetsmedalj och väldiga tobakspipor, snidade och med skinande lock, eller grant bemålade af porslin. Sejdlarna smällde och de gröngula rhenvinsglasen klingade. Och på allt lyste solen, på människor, träd och floder, och längst bort blånade bergskedjor med snö på topparna och i fjärran skymtade nya städers spiror och torn i rök och soldis.

Nu sjöng den gamle:

»Ich hab mein Sach auf nichts gestellt; juchhé! drum ist so wohl mir in der Welt; juchhé!

Och ynglingen tänkte:

— Det har Goethe skrifvit. Det vet säkert icke morfar, men orden förstår han. — Dem har lifvet lärt honom — icke skolan.

Så blef det tyst. Och på en gång blef morfadern med tystnaden, skymningen och allvaret gammal. Han reste sig som för att iakttaga ålderns värdighet, strök upp pannlockarna och sade i förändrad ton, nästan bryskt:

— Så, pojke! Hvad ville de nu veta där hemma? Var det något särskildt?

Helge vaknade. Han blef också förändrad, anlade mask, fick förställning öfver sig. Och stämman sjönk från frimodighet till den oktav som spänner öfver inställsamma, låga toner.

— Nej, kära morfar — det var bara för att höra hur det var med mormor ...

— Hm — ja, ja naturligtvis ... Vi ä' gamla, vi. Snart får ni köra i väg oss — hm, hm, ja, ja.

— Men —

— Ja, ja — gumman mår bra. Om hon bara sitter still. Men så ska hon upp och stulta omkring. Förbaskadt pjåsk. I går föll hon. Hon faller alltid — och om inte då jag eller flickan är till hands, så är det ju ett spektakel.

Gubben blef hetsig och nervös. Han ordnade febrilt med elfenbenspjäserna på en ebenholzetagère.

— Ja, ska vi gå ut till gumman då, Helge, det är inte värdt att du för resten dröjer för länge — då säger far sen att jag lär dig dumheter — hm —

— Jag är ju intet barn, tänkte Helge, jag är sjutton år ...

Han blef beklämd. Nu som alltid när natten anmälde sig steg fruktan för framtiden inom honom. Tänk om fadern dog? Fattigdomens fasor förstorades i hans unga fantasi — Ty det är som ung man känner sig fattigast.

Då hördes ett svagt buller — ett tassande som af råttor bakom lös tapet. Och dörron öppnades. Vid tröskeln stod mormodern, genomskinligt hvit i ansiktet som alabastervasen på spegelbordet, ena handen stödde i

väggen, den andra, rystande som vingelé, bar en liten blårosig assiett med en trekant mannagrynspannkaka med hallonsylt. På golfvet, vid hennes fötter, låg en silfversked.

Gubben blef utom sig:

— Hvad vill detta säga! Jag har ju sagt dig, gumma, att du inte får resa dig! Du faller — hon föll i går — kors i herrans namn ...

Han bannade och svor, rasade och stampade omkring på en fläck i löjlig och öfverdrifven gammelmansvrede. Den lilla, skrumpna och kvästa kvinnan stod skrämd vid dörrposten, hukande som väntade hon ett slag. De blå ögonen irrade hjälplöst kring utan att möta gubbens men halft sökande gossen. Det låg något på en gång rörande och komiskt i ställningen och Helge mindes ovillkorligen ett babianpar, han sett i menageriet vid Artilleriplan. Hanen, stor och fruktansvärdt elak i sin bestialiska fulhet, satt och skakade stängerna så buren skälfde. Men högst upp på en pinne satt den lilla babianhonan med korsade armar, hopkrupen, tyst, darrande, i underkufvad väntan på slag eller smekning. — Mormodern stod där och väntade på stormens öfvergång och Helge tyckte sig ana många och långa gångna års tysta träning till lidande och tålamod.

Och gubben fortfor:

— Jag har ju sagt dig, gumma ... Ett sån't elände ... Aldrig görs det som jag bedt ... Hvad ä' nu det här? Pojken kan själf ta sig ...

På en gång slog han om. Han gick fram till den lilla skälfvande varelsen, deras gamla ögon möttes, han strök hennes panna, tog tallriken och gaf till Helge, som böjde sig efter skeden, och så hjälpte han henne småmuttrande ut till länstolen:

— Så ja, så ja, Mutter, du känner ju mig, sätt dig nu, kära gamla kräk. — Ja, vi ä' gamla, du och jag — snart köra de bort med oss, du! — Hm, hm — har du det bra, Mutter?

Och ynglingen såg hur gumman tacksamt höjde blicken mot det stora, vackra, hvita hufvudet, strök med sina magra händer hans arm och sade:

— Ät, kära barn — det är kvar sen middagen, jag ville du skulle smaka ... Morfar är så häftig, men han menar ingenting med det. Han menar bara väl.

Gubben pysslade här och där. Han tog fram dominolådan och räfspelet och några inbundna årgångar af Familjejournalen. Till sist satte han ett solitärspel för gumman och hon började mekaniskt flytta och rulla de granna glaskulorna.

Men Helge stirrade bländad ut genom vindskupans fönster åt väster. Marskvällens solnedgång var som ett ljudlöst fyrverkeri i färger. Vasabron och järnvägsbron syntes knappt för glansen. Strömsborgs lilla trädklump och kägelbanans länga flöto hop till en guldskimrande fläck, som en bukett gullvifvor. Hela Söder och Kungsholmen var en förgylld ram inom hvilken Mälarens isflak brötos som krossadt spegelglas.

Och gubben kisade nedåt där badhusen, tvättstugorna, båtskjulen och klappbryggorna tycktes röra sig om hvarandra som svarta fläckar i gungande kölvatten. Allt var färgadt rödt och skimret stannade i ögat så man såg stora syltplättar öfverallt.

— Så rödt det är i afton, sade mormodern.

— Det är röda skenet, sade gubben.

Helge såg mot horisonten. Långt ute i rännan vid Reymersholm blandades fabriksröken med några bogserares tjocka kolbolm, men då röken steg, förvandlades sotet till guld som smalt samman med västerns dis. Underliga molnformationer runno ut öfver hvalfvet och bildade former som smält metall i vatten. Riddarholmskyrkans genombrutna torn tycktes vackla, den värkade som en spetsnål i ett oerhördt och glänsande brokadbroderi af skyar och tonande luftreflexer.

— Se på Eldkvarn, sade morfadern, nu är det som om den brann igen!

Och dessa hans återkommande liknelser af eldsvådor, förstod Helge. Han hade iakttagit dem själf från de gamles fönster och glömde aldrig gubbens stolthet öfver dessa utsiktspunkter.

— Vi se bättre än hofvet, var hans förklaring.

Det blef tyst. Ynglingen visste hvarför. Liksom hos honom en gnagande mask gjorde sig påmind hvar gång något snuddade vid tanken på framtiden, så hotade alltid som ett svart spöke de båda gamla ryktet om hela holmens raserande. — Stallet skulle flyttas — till Nybroplanen påstods det; tidningarna skrefvo för och emot. Det lät vidunderligt: så långt från slottet! Och än underligare: Helgeandsholmen skulle försvinna — stora stadshus byggas där, midt vid Norrbro. — Hvart skulle de taga vägen, alla dessa gamla hoftjänare, som tyckte sig äga Lilla Norrbro från Bazarhörnet med Stöhrs Café till träspången vid Mynttorget? — Gubben brukade bryta tystnaden med några muttrade ord i skägget:

— Ut till katolska begrafnings — hm, hm. Ja, vi ä’ gamla — hm ...

När Helge skulle gå, kom den vanliga frågan:

— Nå, du ska’ ta studenten? Hm. Ja, det är dyrt — glöm aldrig det. Och du *har* varit kvarsittare i två klasser?

Han stammade:

— Jaa.

— Din far har inte råd. Men — hm — så länge jag lefver så ...

Det var morfadern som bidrog med terminsafgifterna.

Och gubben mumlade hetsigt som för sig själf:

— Beskan — bänkhyror — kollekter — hö, det är pengar.

Men då den gamle ett ögonblick försvann hördes gummans fågelröst:

— Kära barn, tag det här, tyst — göm den —

Och rodnande stack Helge i fickan en blank silfverkrona, som legat förvarad i en pillerask i mormoderns syskrin.

Så kysste han henne med plötsliga tårar i ögonen och han kände på nytt denna ålderdomslukt af gulnadt linne, af torkande hud — en blandning af vax och redan multnande lemmar som hos en död.

Västerns röda himmel brann i gardinerna och öfver det gamla paret i vindskupan föll återskenet som på mossiga grafstenar när solnedgången lyser in mellan kyrkogårdens stammar, kullar och kors.

*

Från allt detta flammande röda syntes vindsfarstun svartare än en nattgränd utan lyktor, och trapphålet vid järndörren gapade som ett grufschakt. Helge trefvade sig för med händerna, och damm och spindelväfvar fastnade på fingrarna. Så vänjdes ögat och i en svartgrå skymning steg han nedåt — det var som att vada i aska. Här och där, långt bort i en gång, kunde en stråle falla snedt från gallergluggarna, och då lyste tegelstensgolvet som blod på den fläck, ljuset träffade.

Allt hade blifvit tyst och stilla i det gamla huset. Klappträn och dörrar smällde icke längre, inga röster eller steg ekade. Denna djupa tystnad kom ynglingen att förnimma en dof oro. Han kände det som förebådande något ledsamt och obehagligt där hemma. Det var samma nervösa kval som då han började sin skola ute på Ladugårdslandet vid Malmgården och en gång i en lägre klass kom för sent. Gårdsplan, trappuppgångar och klassrum brukade vimla af lif, och ett surr, som döfvade öronen, steg annars ur svärmen. Men den gången låg allt tomt, tyst, stilla, öde. Han hörde sina egna steg i stentrapporna, i korridorerna hängde, krok vid krok, kavajer och rockar, mössmärkena tycktes stirra på honom inom den lilla lagerkransen af silfver. En ångest fyllde honom, klämde till i mellangärdet som en hård boxning, så han höll på att få magondt, och kom honom att stå skälfvande utanför den slutna dörren. Och han hade behållit denna tysta skräckkänsla och liksom tagit den med sig under åren inför allt smått och futtigt och fattigt som i hemmet kunde oförberedt framträda. Då han analyserade stämningen, fick han den att vara känslan af obestånd inför det kommande — vare sig det gällde morgondagen eller hela hans lifs framtid. — I all tystnad ligger väntan, tänkte Helge, men hur många har något som är värdt att vänta på?

Och med en underlig blandning af tidig resignation och oro, hvilken ej var långt från sorg och förskräckelse, tänkte han på att han nästa månad redan skulle vara sjutton år.

Porten till gatan stod öppen, men den smala gången var tom; i det skumma ljuset såg han golfvets stenflisor visa spåren af prehistoriska skaldjur. Tvärs öfver gatan var den halmströdda ingången till stallgården, men inga kuskar och karlar sysslade där. En stor täckvagn stod med fimmelstången lagd på en träbock, den höga kuskbockens vapenprydda schabrak hängde som en tronhimmel. Några vattenspannar hade stjälpts och vattnet runnit bort i en flod af sand, hafrekorn och hackelse.

Helge steg ut.

Till höger var ett litet mjölkmagasin — ett krypin som en skyllerkur. På en krokig järnstång hängde en förgylld kringla och i det enda fönstret lågo några tummade saffransflätor bredvid en fingrad glasburk med danska karameller. Den sneda dörren stod öppen, en klocka som liknade en koskälla, fäst vid en böjd bit järnbleck dallrade i luften. — Men butiken var tom så när som på en katt.

Och hela gatans korta sträckning var likaledes öde. Stenposterna utanför stallet, en under hvart högt liggande murfönster, stodo som ett led små gråa dvärgar med grytöronen, där ingen kätting hängde, på spänn. Allt det döda, gamla fönster och portar, takrännor och tjärade grundytor, tycktes lyssna. Markens knaggliga kullerstenar som sköto upp likt gråbruna svamphattar ur halffrusen modd, rännstenens smutsiga isar hvilka vid afloppsrören hopats i uringula lager, och den hopskoflade snön, som såg ut som en sophög, vid strömplanket — allt hade en stumhetsprägel, hvilken var overklig. Och först nu hörde Helge hur ovanligt tyst staden var. Tystnaden tycktes fortsatt ur det gamla husets mörka trappgångar.

— Hvad är det?

Plankets taggpikar pekade rätt upp som ville de säga: — Däruppe är det. Backen, som från Norrbro slutade i ett kälknött gupp, glänste svagt i medspåren, och dessa tycktes också vilja leda ögats riktning uppåt. Helge såg på torget ryttarbystens hufvud och den lyftade högra handen — resten svann bakom barriären — men metallgesten syntes gälla himlen. Och i denna underliga, stillastående tystnad, där till och med spårvagnsklockorna upphört ringa, hördes liksom ett underjordiskt brus. Det var isflaken som med

strömmen törnade mot den gamla brons väldiga stenpelare.

Förvånad skyndade Helga fram mot Norrström. Där såg han hur brons stenräck var kantadt med en kompakt människomassa, hufvud vid hufvud, och ansiktena, alla riktade snedt åt söder, färgades röda från den sjunkande solen. Gaslyktorna voro tända, men de små blossen liknade utkramade citroner i det sällsamt starka ljuset, och spetsen på en lykttändares stake syntes som en stearinbit. — Någon håller på att drunkna, var hans första tanke, men alla ansikten sågo uppåt. — En eldsvåda på Söder, tänkte han så, men ingen rörde sig. Allt mer förvånad halfsprang han uppför lilla brobacken.

Där uppe var allt i ett stillastående. Trafiken hade upphört. Långkärror, bryggarvagnar, slädar och kälkar höllo i en hop tätt vid gångbanan. Den slätstrukna modden, korsad af hundratals hjul- och medspår, liknade flinta. Spårvagnen från Norr, som med slaka dragremmar väntade på mötesspåret vid nedgången till Strömparterren, stod tom och kusken hade stigit ned från plattformen. Hästarna vände hufvudet och sökte uppfånga något af glansen bakom skygglapparna. Äfven nere på torget härskade samma stillhet och Helge såg körkarlarna från varulass peka med piskan. I hotellfönstren syntes hufvuden af resande, kypare och städerskor.

I en blink såg han en räcka detaljer — den närsyntes förmåga att med väpnadt öga hastigt uppfatta hvad annars svinner samman i de stora hufvudmassorna. De långa leden af svarta människor och åkdon, grupper och enskilda. Han såg kajen bakom, ända ned till Palmeska huset, förbi Fersenska terrassen, hotellet, Bolinders byggnad, norska ministerhotellet, Edelstamska huset som flammade lingonrödt, parkanläggningen med Bältesspännarna, muséet och äfven ett stycke af Skeppsholmsbron, tätt besatt af åskådare. Och denna svepande blick hann urskilja de kända dagliga figurerna — en kulla med paket, ett par arbetshjon från Dihlströms inrättning på hemväg från extraarbete med ishacka och kvast, några stadsbud med hoprullade bärremmar och mössornas mässingsplåtar lysande som små solar. Ett par sveagardister med en presenningstäckt bår, hvilken de satt ned, en poliskonstapel i höga skaftstöflar och rund svartullig mössa, hvars nummertecken och S: t Erikskokard blickade som ett öga. En herre i hög hatt och päls gestikulerade med sin promenadkäpp, och en annan i sommarrock pekade med en pappersrulle. Och från vagnar med tomtunnor, med torfströ, med bleckplåtsklofvar, sillkaggar, höbalar, spiklådor och runda ostar stirrade människor. — Äfven hundarna stodo stilla med svansen mellan benen och vädrade undrande.

Helge såg hur soldaten vid högvakten utanför Arffurstens palats kom fram ända till hörnet af broläggningens gevärskoppel och gapade uppåt. Och i Bondeska huset öppnade en herre i hvitt pipskägg ett fönster mellan de gula stenkolonnerna.

Han stannade bredvid en tjock gumma som i ett ok bar två bakelsekorgar. En slaktarpojke satte sitt kötttråg utan vidare på marken och äntrade en lyktstolpe.

Helges ögon vidgades bakom de klumpiga pincenéglasen.

— En hägring!

Han uttalade ordet än en gång.

— Ja, sade en herre med peruk, glasögon och tjock, svampig, röd snusnäsa — han liknade hans gamla rektor, gubben Wadner — det är en hägring, Fata morgana.

Ett par fruntimmersstämmor mumlade bakom dem ute på körbanan:

— Det är af det röda skenet — jaa, det röda skenet ...

Solen som gått ned under ett långsträckt moln, till formen likt en jättekrokodil, sände breda strålband,

nästan som norrskensflammor, öfver västerns undre hvälfning. Men söder om färgspelet, på kall och klar smaragdgrund, närmande sig zenit, stod en praktfull luftspegling. Den var så tydlig och fristående, valörer och perspektiv så förvillande, att tanken ovillkorligen omedvetet tumlade kring antagandet om skenbildens förverkligande.

Helge såg en slätt vid ett vatten, hvars böljor skvalpade i rundade former mot uddar och näs, in i bukter och småvikar. Där växte på ömse sidor, ordnade likt sidkulisserna i en teaterdekoration, träd som syntes vara både nordens furor och söderns palmer, löf- och barrskog, trädgårdsträd med stora frukter och klasar, buskager och bok, kaktusväxter, stela granar och en okänd exotisk flora, där lianer slingrade. En vind rörde grenar och blad och alla konturer tycktes växa och förtydligas. Så steg långsamt mot bakgrundens blå dis hvita torn, murar och minareter fram. Där rann som ett silfverfjälladt band en flod — man såg högt gräs vaja vid stränderna. Nära en bukt bildade den ett fall — stänken lyftes upp till en lätt rök, en skimrande sky af vattenånga. Och staden blef tydligare, nu syntes hvar sten i murens krön. Det var som öppnades oupphörligt bakom liggande vidder, fonder föllo undan och synen fälldes ut allt mer som i stora veck af en kamera. Moln summo öfver träden, de hade form och färg som franska rosor, och då deras blad lossnade från den öfvermogna blomman, bildade de nya rosenmoln som sakta gledo uppåt och upplöstes. Men vid horisonten stego idel nya molnrosor och vandrade in bland de andra, fällande sina utspruckna blad under det de summo uppåt. Och nu såg Helge hur en vid portal växte i den hvita muren, han kunde se in i staden längs en bred gata som förde till ett stort torg. Och där låg ett sällsamt skönt slott hvars dörrar stodo öppna och i den första salen eller gården sprutade ett springvatten. Men slätten och träden och äfven stranden syntes ombildas och höra till staden: det blef promenader och terrasser, marmortrappor och bassängen Växterna ordnade sig till grupper, citroner och apelsiner skymtade i dem, och i palmdungar stodo i nischer hvita statyer. Men allt, gräsmattor, vatten och byggnader strålade af ett hemlighetsfullt ljus som glödde en gömd sols radier under ytan.

Helge glömde hopen omkring sig. Det var som spändes från hans spärrade och ljusdruckna ögon en osynlig bro, fjäderlätt och stålspänstig, till den fjärran skimrande staden. Alla hans tankar, de gamla och de nya, från kolten till gymnasistmössan, de som fostrats i det moderlösa hemmet och de, som de många böckerna utom skolans läxband gifvit honom i tysta nätter, togo vingar och flögo mot slottet i skyn. Den vackra luftspeglingens drömland kom närmare och portarna stodo öppna, palmkronor viftade och flodens gräs bugade. Där blef fantasin verklighet och där skulle aningar och drömmar taga gestalt. — Se, nu lyste bilden ännu starkare, hvar pelare och stam, hvart hus och torn fick ökad relief. Han hörde ett sorl omkring sig, alla de andra sågo det således också och med trånande blickar och öppna munnar sögo de till sig skönhetssynen — landet i det blå. Då började hägringen blekna.

Och den bleknade allt mer. Förgrunden af safir smälte ihop som åts den af eld. Träden sjönko in i hvarann, endast några vajande grenar tecknade en naken silhuett öfver den svinnande ängen. Längst syntes staden, dess tinnar och kupoler brunno alltjämt mot rosenmolnen. Men skyarna blefvo mindre, en topasfärgad dimma steg bakom dem, insvepte dem. Floden bredde sig öfver gräset, som hvitnade; trappornas steg ramlade öfver hvarandra och till sist utplånades också muren och stadsporten. Ännu skönjdes tornen — så brusto de som rakethylsor. Till sist stod på den gröna himlen endast ett lätt darrande ljus, en tunn väf, mellan hvars trådar stora stjärnor började tändas.

Och med ett slocknade förtrollningen. Den släcktes med sagospelet i skyn. Det förekom Helge som föll han och de andra ur en väldig gondol, som nyss lyft dem till oanade nejder, åter ned på jorden.

Och alla de svarta vinterklädda människorna myllrade på nytt om hvarandra. Piskor smällde, klockor ringde, trampet gick tungt i galoscher och modd. Hästarna spände bogar och knakande leder, andedräkten rök ur näsborrarna. Hjulen gingo rundt — allt var som förr.

På en gång låg mörkret där. Strömmen var svart och öfver järnvägsbrons skelett kastade sig med en gäll hvissling ett tåg söderut. Himlen bakom lyste nederst roströd.

Fredsgatan blänkte. Den lilla cigarrbutiken, skjortmagasinet, urmakaren. Den stora cigarrboden och längst till höger tidningskontoret med en svärm människor vid ingången. Nu skreks och ropades det, polisen försökte reda ut vagnsstockningen. Då Helge såg öfver åt hotellkajen kunde han icke urskilja annat än ett par ångbåtar, som lågo i vinterkvarter. Och i andra våningen tändes ljus från fönster till fönster.

Helge såg upp mot slottet. Med undran såg han att i västra flygelns öfre fönsterrad ännu dröjde några brons- och koppartoner från solnedgången. — Så gick han långsamt nedåt Strömgatan. Han tog alltid någon liten omväg innan hemmarschen.

Men plötsligt tappade han stämningen. Innanför ögonlocken lekte som gnistor från brasbränder den sköna synen. De blefvo dock icke till annat än skärfvor. Han tänkte på morgondagens matematiska uppgift, för hvilket ämne han saknade allt sinne. Hvarför hade han för resten valt reallinjen? Ordet hade förmodligen lockat honom.

Dock — det var icke heller det. Han betraktade sin skolgång som afslutad, hvilken dag som helst skulle han vara tvungen afbryta den af ekonomiska skäl. Och han längtade ej efter målet: den hvita mössan. Ty den skulle ej kunna föra honom vidare; till det erfordrades först och sist pengar.

Han vek tvärt af och kom upp till Rödbodtorget. Så vände han mot öster.

I självfva gathörnet stötte han ihop med flera klasskamrater som voro i begrepp att gårdsvägen smyga in på Sjöbergska schweizeriet. Där var Svedelius, justitierådssonen, Vallenius, hvars far var godsägare, Tamm som skulle till flottan, och Strokirch och långa Celsing och lilla von der Lancken. De hade nya vinterrockar, mörkblå och dubbelknäppta, med breda sammetskragar. De buro käpp och runda hattar, hade bruna doggskinnshandskar och hade nyss tändt turkiska cigarretter. De nickade öfverlägset och nedlåtande till Helge och någon ropade:

— Vill vaktmästar’n med?

Helge sväljde anspelningen på faderns yrke och frågade muntert:

— Ha’ ni sett hägringen?

Då brusto de i gapskratt och en af dem sade, i det han härmade den religiöse läroverkskollegan, doktor Lagerbrunn, som afskydde Helge:

— Bendel, kom hit, Bendel!

Han slog med två högerfingrar afmätt i vänstra handens flatsida:

— Har jag icke sagt Bendel att Bendel icke får se hägringar? Bendel får härmed en sista varning.

Helge stämde in i skrattet och nickade hjärtligt afsked.

— Det är utmärkt bra imiteradt, ropade han leende.

Men han gick ut på torget för att icke möta någon han kände, och under Operans skärmtak, där stark trängsel rådde, sneddade han på nytt och kom nästan upp till Jakobs bruna kyrkportar. Där svängde just en flock svarta gestalter, plåtslageriarbetare eller sotare, han såg ej hvilketdera. Men just som han passerat dem, kände han en hård stöt mellan skuldrorna och blaskvåt snömodd slog in mellan kragen.

Helge skrattade på nytt. Det var två bagateller, han väl kände. Nu var felet att han glömt taga af sig sin pincené. Och innerst illustrerade de så passande den halfhet, det mellanting, det onyttiga, han i sentimentala stunder fann sig vara.

Så dök han ned i den mörka Kungsträdgården som låg som ett sotigt haf med en och annan skumtopp, där snön stannat på soffor och rabattstängsel. Statyn stod som en klippa och från gatorna lyste lyktornas fyrbåkar. Men tornet bakom honom brummade två slag. Och då han vände visade urskifvans transparenta eidameransikte half åtta. Helge tog ut stegen mot diagonalhörnet, där i Hamngatans korsning de två butikerna, konditorns och bokhandlarens, lyste upp med några rektanglar under alléns kvistträd.

Och hemma i vindskuporna vid Norrlandsgatan berättade han för fadern, styfmodern och halfsystern om hägringen. De hörde misstrogna på, ty de hade för länge sedan fått klart för sig att Helge, när han skulle återgifva något, omsatte det med förstorande och förklarande ord. — Hvilket de kallade att ljuga.

II.

Huset med nummer 26 vid Norrlandsgatan var en sorts kombination af ämbetsverk och bostäder. Men äfven de senare fick en privat byråkratisk anstrykning, så att säga, genom innehafvarna. Det var skick och ordning i det huset, ty i bottenvåningen åt gården regerade den ogudaktiga vaktmästar Svensson, och uppe på vinden, närmast himlen, som sig höfdes, härskade den troende vaktmästar Bendel.

På nedra botten var till vänster i farstun — hvarom stora mässingsskyltar i porten upplyste — »Landsbygdens Allmänna Brandstodsbolag», hvilken institution var förenad med »Länets Hästförsäkringsbolag» — ett verk af mindre betydelse tydligen, ty skylten såg bredvid brandbolagets plakatformat ut som ett vanligt visitkort. — Här var herr Bendel — utom sin tjänst i Nationalmuséet — anställd.

En trappa upp dominerade ensamt »Häradenas Enskilda Hypoteksbank». Denna inrättning, som ägde huset, hade mässingsskyltar i två färger — bokstäfver i svart och rödt — och stora som sköldar. Ingången var försedd med dubbeldörrar, hvaraf inre paret var af mattslipadt glas, med bankens namnskiffer i en nyans svagare slipning, hvilken eleganta finess åstadkom ett fenomen. Då bönderna betänksamt öppnat den yttre, massiva ekdörren med de stora mässingsskyltarna, sågo de till sin respektfulla häpnad ytterligare en dörr, men halft genomskinlig. Och då i det stora rummet innanför, tjänstemännens skalliga hjässor rördes af och an i jämnhöjd med namnskiffern, uppstod den optiska illusionen af de knubbigaste kroppspartierna hos små nakna änglar, tumlande bland gråhvita moln.

Då var det vaktmästar Svenssons tur. Hans vana öga såg genast på det grå glasets skuggor om det var herrar eller bönder, som töfvade utanför. Och i det senare fallet ryckte han plötsligt upp glasdörrarna, sprang fram som en bulldogg och morrade ilsket:

— Stig in, stig på — stå inte i dörren — nu kommer protokollsekreter'n!

Förfärade skyndade landtmännen in och blefvo af den alltjämt morrande Svensson anvisade en tjock bastmatta att stå på i några minuter, innan han släppte in dem i expeditionsrummet.

Det var de två vaktmästarnas ständiga morgonsamtal, då de städade respektive lokaler. — De stora skyltarna, som skulle skuras, och bönderna, hvilka drogo in smuts från gatan. Och tillsammans hade de anskaffat en hel inventiös attiralj af vapen mot besökarna. De hade fotskrapor och reffeljärn, hvilka lurade i

tamburernas skymning som räfsaxar och fotanglar. De hade mattor af groft tågvirke, sådana man finner på däcket af örlogsfartyg. Där fanns galoschhyllor och spottlådor af metall, fyllda med vatten, med sand, med sågspån. Men intet tycktes hjälpa. Bönderna snusade, tuggade och spottade, och deras stöflar, hvilka föreföllo vara gjutna i lera, satte jättelika märken, som efter boskap, på parkettgolfven. Bendel förmådde direktionen anskaffa en apparat med stora raggiga borstar, i hvilken foten träddes in som i ett fodral, och den skrufvades fast i golfvet på det icke karlarna skulle släpa den med sig då de förtviflade ryckte till sig fötterna. Han fick äfven en kartong uppsatt på väggen, på hvilken i stället för de ord på liknande plakat, som de goda landtborna kände från sina missionshus: »Kom till Jesus!» lästes ett barskt: »Torka fötterna väl!» och Svensson, som var mindre nogräknad, mottog till sist häradsfolket med en kvast af samma slag som renhållningskarlarna använda på gatan. Det var med verklig förskräckelse bönderna tänkte på besöken i de båda anstalterna, hvars ingångar gömde väntande fasor, outgrundliga som dödsrikets entré till himmelen.

Två trappor upp bodde en förmögen hökare, hvars hela familj, söner och döttrar, var anställd i affären. Därför såg husets folk aldrig dessa hyresgäster, ty de kommo och gingo på tider, ingen bevittnade. Dörrplåten bar ett franskt namn, Boisin, men herr Svensson ansåg detta för felstafning och sade kort och godt: »hökar Bosin».

I tredje våningen residerade protokollsekreterare Fallesen. Han var hypoteksbankens verkställande chef, husets förvaltare och vice värd, och genom sin ställning, sin personliga värdighet, familjens goda klädsel, sitt hårvattens lukt, skäggets dagliga klippning och två ordnar, hela kvarterets Vår Herre. — Först snedt öfver gatan kom hans vederlike, den lille portugisiske ministern, vicomte de Soto Major, som, kroknäst och med tudeladt, hvitt skägg och stor briljantnål i sidenpuffhalsduken, brukade utbyta några ord med herr Fallesen. — Från tjugosexans port iakttog då Svensson sin förman (den ende han erkände som sådan), beskådade hur denne var dubbelt så lång som den lille utländske diplomaten, hvars skinande cylinderhatt icke räckte till bröstet på den andre. Och med ett föraktfullt ögonkast på de ofantligt vida ljusblå benkläderna med sammetsrevärer, de rosetterade och högklackade lackstöflarna, som förekommo feminina, den dinglande monokeln och den svängande lilla ebenholskäppen med guldinlagdt elfenbenshufvud, hvilken liknade en taktpinne, brukade han säga halft beklagande till vaktmästar Bendel som gick för att hämta middagsposten:

— Protokollsekreter'n står och talar med portogisarn.

Men uppe på vinden, i de små kuporna, bodde fattigt folk. Det var som hade de afskilts från de förnämligare hyresgästerna äfven genom särskilda, rent yttre, mekaniska inrättningar. Vindstrappan var af gjutjärn och förde brant upp genom en tjock mur och brandväsendet hade ytterligare påbjudit att två stora eldfasta bleckluckor skulle anbringas öfver trappöppningen för att vid behof kunna fällas ned och täcka hotande rök och eld. Farstugången, som gick mellan vindskontor och bostadsdörrar, var belagd med tegel och därför kallades den »röda gången». Där bodde vaktmästar Bendel med sin familj i två rum och kök — bostaden hörde till löneförmånerna och innefattade äfven en famn ved, »blandad björk och fur, huggen och sågad, men ej uppburen». Så var det en enkelkammare, och i den huserade — i bokstaflig mening — herr Leander, en släkting till hökaren i andra våningen. Han var anställd i dennes affär efter att en gång ha haft sin egen, som gått fallit, och nu drack han starka och långa och bruna drycker och om nätterna såg han underliga djur spatsera på soffkarmen och klättra i gardinerna. Han var dessutom jägare och jagade hvar söndag. Han hade en hel arsenal af vapen, jaktgevär, enpipade, och dubbelbössor. Väskor, knifvar, kruthorn, hagelpungar, hundkoppel och bälten hängde på väggarnas älgkronor eller stodo i hörnen. Där var också en grön jägarrock och hatt med fjäder cch ett gammalt signalhorn. Han kom när han var nykter, tyst och försagd, med nedslagna ögon, och smög förbi som om visste han att alla voro medvetna om hans dubbla skam: bankrutten och spriten. Han hälsade ödmjukt utan att se på någon och försvann i sitt rum som luktade läder, krut och brännvin. Men då han druckit, stormade han genom gången med högburet hufvud, visande tänderna som en

terrier och med de stora stöflarna slamrande i järntrappan likt artilleri körande öfver en pontonbro. Mötte han då ett fruntimmer svor han högt och förbannade hela världen »ty käringmöte betydde jaktotur». Och på natten efter en sådan dag kunde vaktmästar Bendel väckas af kraftiga slag i sin vägg och höra herr Leander uppgifva förfärliga nödrop.

Han skrek:

— Hjälp! Nu komma di, di djäflarna!

Och Bendel steg upp och gick i nattskjorta och tofflor in till grannen, lugnade honom och fick honom att sofva. Men ibland sköt han efter sina syner och då var det skandal i huset, ty skottet hördes ned till protokollsekreteraren. Då måste herr Boisin själf följande dag aflägga besök hos herr Fallesen och i järntrappan stod röda gångens invånare samlade och lyssnade. — Så kom en stillhetsperiod, hvarunder herr Leander som ett skrämdt djur skymlade undan längs vindsdörrarna.

Där hade också bott en gammal fransk språklärare med sin syster, ett original, herr Poignard. Helges morfader brukade hälsa på honom, och de två gubbarna, som voro af främmande nationalitet och religion, samspråkade i högtidliga vändningar om lifvet och dess skiftningar. Men nu var fröken Poignard död och brodern hade ärft en oväntad förmögenhet. Det hade varit röda gångens stora händelse, Helge mindes den godt. Så hade den gamle språkläraren försvunnit, men han lefde där uppe ändå. Hans namn spökade och när man ville tidsindela minnen och händelser sade man: — Det var före eller efter Poignard.

De två rummen blefvo icke vidare uthyrda utan användes af Fallesens som familjens skräpkammare. — Det luktade kamfert och naftalin genom de stängda dörrarna.

Slutligen var det fröken Rörström, en gammal sirlig, spetsnäst dam som tvättade handskar. Det doftade alltid benzin i hennes del af gången, och på streck hängde uppustade glacéhandskar till torkning som astralhänder. Hon hade ständigt papiljotter och en mössa af krepong, kallade sig själf »demoiselle» men ville absolut tituleras fröken. — Hon var gångens talmaskin och hon kände både protokollsekreterarens och hökarens jungfrur, för hvilka hon anställde upprepade kaffebjudningar. — Hemligt tillbad hon herr Svensson, ty hon tyckte sig finna dels att han var olyckligt gift, dels att hans ansikte liknade den tragiskt bortgångne operasångaren Arnoldson. — Helge däremot fann honom ha en likhet med gårdsartisten »vackra Ros», och, underligt nog, smickrade det herr Svensson.

Ännu en person fanns det i tjugosexan. Det var notarien Åström. Han hade en dubblett åt gatan på nedra botten — dörren midt emot Brandstodsbolaget. Han var, naturligtvis, kan man nästan säga, anställd i Hypoteksbanken, annars hade han icke fått hyra så bra och bekvämt. Det var en herre med biljardbollsblankt hårfäste, men sirligt nedkammadt och benadt pannhår, där hvart strå kunde räknas. Äfven i nacken fanns en bena — bredare än det som benats. Och vid öronen satt en liten pomaderad snirkel, likt faunshorn. Men mustascherna voro svärtade och vaxade liksom den lilla skäggkladden mellan underläpp och haka, och deras nålspetsar rörde vid pincenéernas guldbågar. Han var för Helge typen på den parisiska bonvivanten, som alla de franska novellerna framförde i frihet, och rent porträttlikt tyckte han herr Åström tedde sig som ett mellanting af Guy de Maupassant och författarens egen hjälte, sådan han afbildades på omslaget af den svenska versionen af Bel Ami: en notarie promenerande utanför Blanchs Café. — Denna uppfattning af banktjänstemannen underströks af fröken Rörström, som gifvit honom den hemska karaktärsbeteckningen: en Don Juan i Sodom och Gomorrah. Men för Helge betydde mer än allt annat en nattlig syn, han vid hemkomsten från Operan (där han smugglades in på fjärde raden af vaktmästar Ödquist, som äfven tjänstgjorde under fadern i Muséet) som en trollglimt från anad, men okänd värld uppfattat. Just som han hunnit in och stängt porten och skulle famla sig igenom den mörka farstun, hördes röster, och strax därpå öppnade notarien Åström i päls och hög hatt den tunga dörren för en dam i burrigt hvitt. Ingen märkte

ynglingen, som tryckte sig in i ett hörn, och andlös åsåg han hur notarien fick upp patentlåset till sin tamburdörr, som lämnades vidöppen under det han gick tillbaka och betalade kusken ute på gatan. — Och Helge såg genom den smala tamburen ett rum i rödt med ett piano, på hvilket stod en vas med rosor, fast det var midt i vintern, och en statyett af en naken kvinna som tog tåsats och böjde sig fram för att hoppa i en osynlig sjö. Och där var kanten af ett bord, och dess hvita duk hade också tunga, röda rosor som blod i snö, och en skål bar päron, stora som hans knytnäfvar. Men mellan silfver och slipade karaffer låg en stor hummer och en väldig lyft klo lyste som korall. Och på golfvets tjocka matta stod i en snäckbucklad kopparbehållare, mellan saltstänkt is, buteljer med guldhals och starka ståltrådar öfver korkarna.

Helge tyckte sig läsa en målning, liksom han ofta, då han läste, samtidigt målade det lästas tafla. Nu blef denna varma och intima interiör, sedd från den nattmörka och kalla farstun, till mer än bild och beskrifning. Den förekom honom vara en symbol på hvad lifvet kunde bjuda en del som voro i stånd att taga för sig af rätterna. Och då han i det inre rummets rosenfärgade belysning, där en stor säng skymtade, såg den unga kvinnan ordna ett stort och guldgult hår framför spegeln, och de nakna armarnas runda båge tecknade sig i glaset, blef han het i kinderna som sköljde varmt vatten öfver ansiktet. I det samma kom notarien och då vände hon sig. Med häpnad igenkände han henne — det gaf ett litet nyp i vänstra brösthalfvan. Ty det var en af Helges många hemliga gatfantasier, han hade en hel rad som han dyrkade af olika grunder, och hvar och en var det på långt afstånd väntande äfventyret. Det kunde vara ett hus med en trädgård uppe på Söder eller en liten lustkutter i Kastellholmsbukten; det kunde vara en kvinna i en butik, en välklädd man med något främmande i utseendet, exempelvis en resande på Grand; det var en tafla, en byst eller en liten gulddosa i Muséet — det kunde äfven vara en flik blått, spegladt i Berzeliiparkens enkla fontän eller några barn, lekande i Torget. Vaktparadens musik och Centralstationens stoj, trängseln på Kornhamns torg eller i Allmänna tidningskontoret, likaväl som den lugna stillheten uppe på den lilla terrassen utanför stadsauktionens gamla byggnad, där en ensam vaktpost patrullerade, hade denna förtrollande mystik, i hvilken han tyckte sig förflyttas i tid och rum efter ögonblickets nyck och önskan. — Hon som skrattande kastade sig i den förfärliga herr Åströms armar, var ett af dessa trollideal; med bäfvan och undran hade han genom de klara rutorna iakttagit henne i hennes lilla handskbutik vid Näckströmsgatan, där gamla gråhåriga gubbar och unga judar och sjökadetter klättrade kring disken som kaniner. Då dörren slöts och patentlåset smällde sitt klick, och Helge stod i farstuhörnet med kort andedräkt som en stöfvare, visste han icke säkert om han själf fantiserat laterna magicabilden i sin hjärna, som han så ofta brukade, eller om verkligen detta var lifvet — lifvet sådant det gafs i de franska böckerna. Och detta i gamla tjugusexan!

Den natten sof han oroligt. Han vred och vände sig och drömde underliga, otillfredsställande ting. Och två gånger vaknade han, och hvar gång syndade han i tanke och gärning.

Men han berättade för ingen om notariens underbara nattlif. Det bar honom emot utan att han kunde förklara hvarför. Det var som hörde det hvarken hemma till historierna för tjugusexans folk eller det fåtal skolkamrater, han var halft förtrolig med. Från gatan sände han en skygg blick mot de fyra fönstren, hvars två par röda, två par gröna gardiner i vinterljuset sågo litet nedrökta och malätna ut. Men — hvad dolde de icke om natten när alla de öfriga rutorna, Brandstodsbolagets och Hypoteksbankens, sofvo sin tidiga ämbetsverkssömn!

Så var det en helgdagsmorgon då Helge hjälpte sin far med utskrifningen af en del blanketter. De två vaktmästarna stodo i farstun och samtalade. Plötsligt hördes en häftig ringning på notarien Åströms dörr. Det ringde igen, två — fyra gånger.

Litet efter kom notarien i nattrock och tofflor in i bolagstamburen.

— Jag ville gärna tala ett ord med herr Svensson, sade han.

Herr Svensson! Helge trodde han hörde fel.

Fadern gick med ett leende in i expeditionen, men lät dörren stå på glänt och slamrade endast med passande mellanrum med kokshinkar och brasskyddare. Genom dörrspringan såg Helge hur herr Åström, röd i kinderna och darrande på målet som en skolgosse, underhandlade med vaktmästar Svensson, hvilken styf och bulldoggsmorrande stod och gaf tjänstemannen halft lurande, halft föraktfulla blickar.

— Jag behöfver femti, snälla herr Svensson, bad notarien.

— Nej, inte mera.

— Det är alldeles nödvändigt, goda, söta herr Svensson.

— Nej, säger jag.

— Om jag inte får det kan jag inte klara upp det andra den första.

— Nå, om notarien får femti nu, så får vi skrifva om papperet och dessutom skrifva två nya?

— Ja, ja — skrif hur herr Svensson vill.

Helge såg Svensson vända sig halft bort och ur en oerhörd läderplånbok draga fram fem tiokronorssedlar. Han räknade dem tre gånger innan notarien fick dem.

— Tack, tack, tack — jag skrifver under när Svensson är färdig. Svensson kan ju komma in till mig ...

Och notarien försvann genom sin dörr, hvilken slog igen med en särskildt hård skräll.

De båda vaktmästarna pratade åter samman och skrattade flera gånger.

Helge gitte icke mer se upp till de fyra fönstren — de röda gardinerna dolde icke längre några hemligheter. — I tjugusexan bodde ej lifvets äfventyr.

*

En afton stod Helge i porten och såg ut på gatan. Gasen var ännu ej tänd i farstun, bolagsskyltarna lyste matt i mörkret. Snedt öfver, i hörnbutiken hos kryddkrämaren Broms, såg han gubben själf i skärmmössa och blått förkläde mäta upp sirap. Andra hörnet var en cigarrbod och där brann en röd lykta. Stadsbuden, som hade hållplats invid, sutto på sina kärror, och poliskonstapeln beskådade porträtten i ett nyss uthängdt nummer af tidningen Budkaflen.

Helge tänkte på en skolkamrat som hette Pihl. Det var en odåga och en slagskämpe, han tillhörde Djurgårdens pojklag, kände cirkusartister och var med i en roddförening. För två år sedan hade han och andra fört ett lustigt lif inne i skjutbanorna i Hammerska rucklen och det hade tagit en ände med förskräckelse: relegering och en spalt i »Bref till syster Ulla» i »Fäderneslandet». Men Pihl hade skickats till Amerika och nu i dag hade Helge mött honom. Han var klädd i ulster och rökte pipa och hade rutiga kläder, kulörta kragar och klocka med dubbelboett. Han talade svenska med engelska verb böjda efter svensk form, och han hade bjudit på porter i ett kafé vid Hötorget. Där hade han berättat häpnadsväckande saker om New York och Brooklyn, och visat en rulle långa, gröna dollarssedlar med indianhufvuden och örnar på; och en packe tobak som hette »Three Castles» och tuggummi och en amerikansk kortlek och sex smutsiga fotografier af nakna kvinnor. — Till sist hade han ropat in från gatan två flickor, men då blef Helge rädd och gick. Emellertid tänkte han alltjämt på en del af hvad Pihl berättat.

Det var icke bordellinteriörerna, krogslagsmålen och tjufhistorierna som intresserade. Men storleken på allt

— byggnader, båtar, broar och statyer, hvilket Pihl nämnde mera i förbigående, men som Helge instinktmässigt kände vara utan öfverdrift, tilltalade hans fantasi. Jättegatorna med jättehus och jättebutiker, tjugufemvåningskolosserna upp till molnen; jättetrafiken, bruset från jättekören. Var icke det platsen också för rikedom — landet som hade jättemynten? Men icke endast rikedomen — var det också icke allt det nya och det fria: jätterepubliken? Och var det icke äfven vackert — jättealper och jättevattenfall? — Ungdomens och äfventyrens drömland.

Se på gamle Broms där inne i sin kramlåda! Nu plockar han bland biskviburkarna, konservaskarna och makaronipaketen. Snusar i tunnan med de sågspånade vindrufvorna, törs inte smaka en mandel och ett russin. Han luktar på kaffebalarna — mokkan, javan, det brasiljanska och cikoriasurrogaten. Så adderar han i journalkladden under det biträdet börjar leta fram utanluckorna och tar ned skyltborsten.

Han hade en bokhållare, Broms, en gång, som hette Reher. Det var en fin herre. Som liten pojke fick Helge följa med fadern in på Berzeliikällaren. Där satt herr Reher. Och han beställde arrackstoddy för Bendel och sockerdricka med bakelser åt Helge. Vaktmästar Svensson hade också kommit och de hade alla gått in i Berns salong — uppe på en läktare i rödt, där gamla herrar sutto och spelade schack. Men nere på en estrad stod en vacker flicka i trikå och sjöng »Intet er saa dejligt som en Maanskinstur» och »Wir gehn nach Lindenau». — Och både Bendel och Svensson hade lofvat herr Reher att deras bolag skulle köpa allt bläck, all tvål, stearinljus och tändstickor, och så vidare, hos Bromsen.

En dag for Reher till Amerika, och senare hade det varit bref att nu hade han sin egen affär där ute, och var rik och gift och hette Raymond. — Men gubben Broms larfvade omkring mellan mjöl- och ärtsäckar, grynpåsar, kex och torkad frukt, rullade strutar och vek påsar, och tordes icke röra en bit af sin egen ryska marmelad. Och till julen sände han upp en flaska Malaga och litet nötter som tack för leveranserna.

Gatan blef mörkare. Någon gick i förstun.

Helge vände sig om. Det var Ebba, en af vaktmästar Svenssons döttrar. Hon kom ut med en trappstege för att tända gasen i taket.

— Skall jag tända? frågade Helge.

Men Ebba hade redan gått upp på stegen och repade med en tändsticka.

— Vänta, skall jag hålla i stegen, sade Helge och grep fatt i den.

Hon tände under kupan och skrufvade ned lågan till jämn bränning.

— Helge får inte ta mig på benen, sade hon och fnittrade.

Det hade icke fallit honom in att göra. Hon hade klumpiga kängor och nedtrampad kjollinning. Men då han tittade upp, såg han för första gången att hon hade uppsatt hår och nackburret lyste äggult under gaslågan. Han stack handen under kjolarna och kittlade henne högt upp. Hon skrek och hoppade ned och sen stodo de och kysstes och kramade hvarandra i en farstuvrå till dess en dörr smällde. — Vaktmästar Svensson skrek:

— Hvar ä' du, din satans unge?

I detsamma kom också Bendel ned för trapporna. Han ämnade sig i logen »Ljusets Bröder.»

Men Svensson hade något att anförtro honom och så blef det hastigt beslutadt att de alla skulle gå in till bankvaktmästaren. Och Ebba sändes upp att hämta ned fru Bendel och Hilda.

— Hej, ungar! skrek Svensson, på med toddyvatten!

Bendel protesterade. Han hade för sitt hjärtas skull för länge sedan lagt bort sprit och tobak. Om morgnarna tog han gymnastik på Centralinstitutet. Redan klockan sju var han där. — Det är alldeles märkvärdigt, sade han, hur det hjälper på fettbildningen ...

— Äsch, röt Svensson, det tror jag inte på! Nej, lilla pärlan och en sill, fallera! Det ä’ den bästa medicin, jag känner till, fallera!

Och han befallde att sedan skulle det ordnas med en sup och en smörgås.

— Hur mår fru Svensson? frågade Bendel.

— Å, det är krassligt, men det knallar. Jag tror inte hon lefver öfver sommaren.

Helge hajade till. Vaktmästaren talade med en stämma som vore han auktionsutropare.

— Sch — hyss ... mumlade också den äldre Bendel.

Fru Svensson var evigt sjuk. Man såg henne aldrig. Hon låg till sängs i ett inre rum och äfven om man trädde dit in, syntes endast en alkov, ur hvars mörker en tunn stämma talade som ett orakel. — Herr Bendel gick in och Helge, som dröjde på tröskeln, hörde honom säga i medlidsam ton:

— Hur står det till kära fru Svensson?

Efter några ögonblicks tystnad sade plötsligt en röst ur alkoven:

— Det flyttar.

— Nu kommer våren, sade herr Bendel.

Rösten replikerade:

— Det är sex år sedan.

Och då Bendel icke visste något annat att säga än:

— Herren förmår allt!

Så fortsatte alkovstämman:

— Det var när Kristina Nilsson sjöng från balkongen.

— Det var en ryslig natt, sade vaktmästaren, liken lågo i rader på gräsmattan i Karl XII:s torg. Jag fick ta’ en omväg hem, ty gatan var spärrad ...

— Det bara flyttar och flyttar, talade det ur mörkret.

— Kom ut, Bendel, här är gumman och barna — lilla fröken, skulle jag väl säga, väsnades herr Svensson. — Spelar piano, jo, jag tackar jag! Seså — opp med humöret bara — nu kommer Otto snart hem, så får vi oss en priffe. — Nå, ungar, hur går det med toddyvattnet?

Fru Bendel, en liten trind husmorstyp med ögon, vänliga som pepparkaksdeg, men hvilka också kunde bli till enbart pepparkorn, gick in till den sjuka. Hilda, hennes dotter, redan moderns afbild, satte sig bredvid Elisabeth, Svenssons yngsta dotter. De två voro jämnåriga och oskiljaktiga. Helge fick en svag toddy och blef en stund sittande hos de bägge fäderna, trots att Ebba flera gånger gjorde sig ärende ut i farstun, där familjens skafferi fanns i ett väggskåp.

Efterhand lyssnade han till samtalet. Det tog en vändning som kom honom att nästan tappa andan.

Gubbarna sutto och kryssade sig försiktigt fram om hvarandras affärer. Först afhandlades sjuk- och begrafningskassor, Lj. B. eller »Ljusets Bröder» och sällskapet »Enighet ger styrka». Så vidrördes frimurarlogen, i hvilken båda voro tjänande bröder. Därpå kommo de in på reellare grund. Bostadsföreningen »Svea» diskuterades. De voro medlemmar och hade hvar sin lilla lägenhet på tre rum och kök i hörnhuset vid Sturegatan och Karlavägen — hvilken sistnämnda stråk de fortfarande af gammal vana kallade Esplanaden. Naturligtvis hyrde de ut våningarna, men afgifterna voro ändå dryga. Svensson framhöll att Ladugårdslandet, som nu hette Östermalm, säkert skulle blifva en dyr och fin stadsdel. Johansson i Hofrätten och Malmberg i Riksarkivet hade tagit två lägenheter hvar i föreningen Framåts bostadshus på Kardellgatan. Olsson i Kommerskollegium hade också köpt sig in på Sibyllegatan — och hvad var väl det för platser mot Sveas hörnhus? Och de fördjupade sig i allt det nya som nu i byggnadsväg bröt fram, gjorde deras stad oigenkänlig, fördubblade den, ändrade malmer och sprängde nya gator med nya namn och riktningar. I synnerhet var Birger Jarlsgatan något djärft, nästan öfverväldigande. Det påstods, att den en gång skulle komma att räcka ända till Karlberg.

Allt detta hörde Helge likgiltigt på. Han kunde själf dunkelt erinra sig tobakslanden och ladorna kring Humlegården, de stora obyggda kvarteren uppåt elementarskolan och kåkar vid Strandvägen. Och när han tänkte på detta, knöto sig gossminnena till ett par festpunkter: Vegas ankomst med Nordenskjöld och kronprinsessans intåg. Liksom alla tjänstemän och vaktmästare vid Muséet hade också Bendel haft sin familj där inne i de stängda salarna, hvilka blifvit ljusa som på dagen af Strömmens och Logårdens brakande fyrverkerikistor. Och Helge erinrade sig med ett halft löje alla de läckerheter som fadern medfört från festerna, där hela stadens vaktmästarkår oupphörligt extra anlitades att servera. Det var hjärpar och tårtor, små skepp i knäck och marsipan som föreställde Nordpolsfartyget, och konfekt och halftömda vinflaskor.

— Nu heter Norrmalmsgatan Biblioteksgatan och Ålandsgatan Mästersamuelsgatan, sade Svensson.

— Ja, sade Bendel, där bodde grefven i fyran. På Norrmalmsgatan, förstås ...

— Innan han kom till 18 Skeppsbron. Jo, bror Bendel — den natten, han fick resa, minns du nog — skål!

De skålade.

— Han var en god man i alla fall, sade Bendel. — Hans fel var att han spelade. Och han stod fadder åt Helge.

Svensson brast i skratt.

— Ja, vi ska hoppas pojken får bättre tur.

Nu blef stämningen en smula allvarlig. Den rörde sig om döden. Först var det deras gamla förmän och kända storheter, de erinrade sig. De plockades bort — nästan hvar dag innehöllo tidningarna nekrologer öfver »råd» och »presidenter».

— Om onsdag begrafs excellensen, sade Svensson, jag ska med och bära.

— Jag orkar inte mer, sade Bendel. — Hvarken begrafningar eller servera. Jag törs ej för hjärtat.

— Du behöfver inte heller, menade den andre. — Du har nog — hm, hm ...

Han blinkade med sina små brännvinsblå grisögon.

Bendel blef ifrig:

— Ingenting har jag — barna kostar förfärligt.

— Så ta pojken ur skolan. Hva fan ska han i ett verk att göra? Vet du någon större uschlighet än di stackarna som springer extraordinarie — hva?

— Järnvägen — började Bendel.

— Ja, där behöfver han inte ha tagit studenten, för resten. Nej — något praktiskt. Ut med dem bara. Jag har haft sju ungar och Otto blir min själ snart kompanjon. Förlofvad ä' han också med en slaktardotter från Skanstull. Och Gina ä' i telefon. Ebba ska till baletten.

— Baletten! afbröt Bendel i ogillande ton. — Balletten!

— Ja, här ä' inga läsarungar, inte.

Det blef tyst. Bendel kände sig förnärmad.

Helge tänkte:

— Ebba till balletten. Hur kan det vara möjligt?

Han såg i smyg på hennes fötter och föreställde sig henne i trikå och kort tygkjol. Scener ur »Mignon» och »Konung för en dag» drogo förbi hans syn. Han blef helt upprymd och i fantasin såg han sig följa henne hem från teatern där hon hastigt blifvit berömd och firad. — Han tyckte sig läsa på Operans affischer under taket vid Jakobstorg:

— Solo dansas af premierdansösen fröken Ebba Svensson.

Ebba satt med ett underligt leende borta vid spiseln. På en gång lyfte hon hufvudet och såg menande på Helge. Han kände en lätt darrning och huden frös bakom öronen. — Detta var ju ett äfventyr!

Men de två vaktmästarna hade återgått till döden. Nu var det släkten som begrafdes.

— Och gubben Dreschel se'n, sade Svensson, han lämnar minsann multum efter sig! Je mej si — hur gammal ä' han nu?

— Han blir sjuttiosju, sade Bendel. Gumman är åttiotvå.

Det var morföräldrarna. Vid tanken på deras död kände Helge saknad. Han tyckte egentligen att de voro honom närmast. Modern hade han aldrig sett — hon dog då han var tre dagar gammal. Fadern var honom i allt främmande. Och styfmodern och halfsystern förefölls honom som af annan ras.

— Du kan tro, vidblef Svensson, den gubben har multum ...

Men Bendel, som ogärna kom in på dessa spörsmål, svarade undvikande:

— Möbler, bara möbler. Han har endast sin lilla pension från änkedrottningen.

— Nå Larsson då? Det var det jag ville berätta dig.

I detsamma kom fru Bendel ut ur sängkammaren. Vid namnet Larsson blefvo alla uppmärksamma. Till och med Hilda och Elisabeth som suttit och hviskat öfver några illustrerade tidningar sågo upp.

Svensson harsklade sig. Han knep ihop ögonen och sade högtidligt:

— Larsson har gjort testamente.

Det blef en bestörtningens tystnad. Därpå frågades härs och tvärs:

— Hur vet — hur känner — hur kan man veta — hvem har sagt — hvem har reda på — — —

Svensson fortsatte:

— Colliander i Råstu'n har bevittnat det. Men han säger naturligtvis ingenting. Men jag vet ändå hela summan ...

Alla tego andlösa.

Fru Bendel växlade blickar med sin man. Han försökte lugna sig, ty han fruktade en hjärtattack.

— Nå? sade han ändtligen.

Svensson reste sig.

— Tre — hundra — åttio — tusen, sade han långsamt med betoning på hvart tal.

Under den djupa stillhet som följde på detta oerhörda siffertal, hördes inifrån det mörka rummet en tunn stämma:

— Lisa! jag behöfver gå opp!

— Skynda dej, unge, skrek Svensson. — Och stäng dörren emellan ...

Nu talade alla i munnen på hvarandra. Äfven Helge gjorde ett par frågor. Deras ögon lyste och kinderna glödde. Trehundra — var det möjligt? Och hur hade gubbrackarn väl fördelat denna summa? Det fanns ju endast en som rättvisligen borde komma i åtanke — fru Bendel. Hon var hans barn, modern hade till sin död visserligen varit hans piga, den otäckingen! Men hon var dock hans ovigda hustru. — Och de talade med tårar i ögonen om henne som om en af martyrerna.

Hos Helge väcktes nya tankar. Var det möjligt att en förmögenhet skulle tillfalla dem? Han sökte föreställa sig framtiden. — Fadern slutade med de dubbla lakejbefattningarna. Han köpte förmodligen ett hus — blef husägare, nu på gamla dagar då hans hjärta var dåligt och trött efter springet i hundratals trappor. På sommaren skulle de så bo på landet — en villa i skärgården. Landet och skärgården som han icke kände annat än som man känner den falska koloreringen hos stereoskopets fotografier. Själf finge han då taga studenten och gå vidare — som alla kamraterna. Kanske studera i utlandet, se och lefva de platser han drömde om från böckernas värld. Och, först och sist, äga böcker — ett helt bibliotek. Ha egna rum, för sig själf. Köpa vackra saker, kunna kläda sig i nytt när säsongerna bröto in. Icke mer ha denna undrande, naggande, pinande tanken, som åt likt en mask någonstädes i bakhufvudet: hur blir framtiden? hur blir morgondagen? hur blir det för dig, fattigmanskryp, som intet praktiskt kan, och hvars halfva lärdom intet betyder, när en morgon din fars hjärtslag kommer?

Helge såg på fadern och han tyckte sig se honom i bättre ljus, mer förklarad, mer arbetstärd, och med något vackert, vänligt i dragen. En häst i selen — men en duktig och dragande häst som skulle fortsätta sin plikt till stupet. Han behöfde, hade rätt till dessa blodsugar-, dessa ockerpengar.

Och han såg den gamle vaktmästar Larsson, procentaren, som han skulle kalla morbror vid nyårsvisiterna. En kall typ, med järngrå, kortklippta polisonger öfver kragsnibbarna af den sort som kallades »fadermördare». Han liknade porträttet af John Ericsson i den gamla läseboken, men ögonen voro gröna

under buskiga bryn. Hårda och stickande, och munnen var glatt som ålskinn. Morbror Larsson! — Hur gammal var han? Var han sjuk.

— Hur gammal är morbror Larsson? insköt han.

De sågo på honom. Och plötsligt blef fadern vred — en underlig, oresonlig vrede, som Helge aldrig förstod, och som hos honom uppväckte både hat och förakt, emedan han i den spårade faderns lilla vaktmästarsjäl och groll till ett barn han fann främmande. — Herr Bendel bröt ut:

— Tyst, pojke! Ännu har du inte vuxit din far öfver hufvudet — du ska inte blanda dig i hvad vi tala!

Helge svarade icke, men kände hur han blef röd. Han hörde också halfsysterns fnissning och tyckte, att det låg en undermening i allas på en gång dämpade röster. — Så sade styfmodern:

— Morbror Larsson är sextiofem år.

— Duka bordet, befallde nu herr Svensson, vi ska min själ ha en klar — jag har fått inlagd ål från protokollsekreterns — di hade middag i går. Seså, jäntor, skynda på ...

Och samtalet fortsattes till tallrickslammer och gaffelskrammel under det från gasköket bredde sig ett os af stekt gädda och ostlåda.

Spridda meningar hördes:

— Jag tycker Bendel skulle uppvakta gubben om söndag ...

Det var styfmoderns röst.

— Jaa, visst fan, och med barna ...

Det var Svenssons inlägg.

— Kanske bara med pojken i alla fall, kom det från Bendel.

Och frun biföll:

— Jaa — han tål ju inte barn, otäckingen, men Helge ä' ju stora karl'n.

Nu var det Svenssons tur:

— Säj inte det, säj inte det — tålde inte han barn, hva'? — hähä, lilla fru Bendel ...

De skrattade i kor.

Helge tänkte på nytt försonande, och utan att ana hur nära han var den psykologiska förklaringen:

— När pappa nyss blef så opåkalladt grof emot mig var det kanske därför att han innerst tyckte illa om hela detta samtal och ej ville jag också skulle blanda mig i det.

Ebba ropade:

— Helge, vill du inte hjälpa mig öppna anjovisburken!

Svensson utbröt förnöjdt:

— Di ä' du, ungarna — din fideikommissarie och jäntan. Jojo. Hon ä' femton — ja sexton i rappet. Hvem

vet, bror Bendel, hvem vet med tiden ...

Han skålade och blinkade menande.

Men Bendel fann denna antydning mindre tilltalande och nöjde sig med att blott blinka tillbaka.

Nu rycktes dörren upp och Otto, sonen, kom in i sällskap med en kamrat. De voro anställda i en »garn-, väfnads- och trikåaffär», voro stora och kraftiga som bonddrängar, men pomaderade och bodeleganta, hade blå rosetter med en falsk sten i kråsnålen, och midt i skjortbröstet senaste modenyheten: en blank knapp, stor som en tvåöring och med en glasbit i midten.

— Herr Söderblom, presenterade unge herr Svensson.

— Det är stjärnklart och kallt — blir före till om söndag — hur skulle en liten slädtur till Nacka vara månntro? rabblade herr Söderblom med otrolig fart. — En liten frukostrisp med barn och blomma, och fästmön i knät — hej hopp min sköna, välkommen i det gröna, hade jag så när sagt — men det får man smita, och så säjer vi välkommen i det hvita!

Alla stirrade förundrade på den tungfärdige expediten och Otto slog stolt sin vän på axeln:

— Hörr'u, bror, du skulle dra' några kupletter för herrskapet — di där du sjöng på högtidsfästen i Blomkronan ...

Men Svensson skrek, i det han slog i händerna:

— Hej, nu ska vi äta — supén kallnar — var så god, fru Bendel! Och sen få vi en vira, för nu ä vi ju fyra.

— Det kallar jag att svira — vid min lilla lyra, sade den underbara herr Söderblom och grep ett brännvinsglas. — Ä alla färdiga? Ja, så säger jag, bara: se opp där nere!

Under ett allmänt kackel afåts smörgåsbordet. Endast fru Bendel påminde ibland sin man om hans hjärta. Och Bendel förklarade:

— Ja, potatis har jag alldeles fått lägga bort. Och halfvan tar jag aldrig och röker inte. Men gymnastiken har hjälpt så nu behöfver jag inte mer gå baklänges uppför järntrappan ...

Äfven fru Svensson ägnades en tanke och på en bricka bars in mjölk och skorpor.

— Det är det enda hon kan förtära, förklarade Svensson, allt annat får hon inte behålla. — Hej, Otto, se till att ni får kvarten — den som vill ha ...

Det blef tid att stänga porten och det gjorde Ebba och Helge gemensamt. Sedan skulle gasen släckas. De gingo först tre trappor upp och släckte — vindsvåningen bestods icke med gas — därpå hos hökaren i andra våningen. Under det de gingo ned hörde de genom farstufönstren stojet från vaktmästarbostaden åt gårdssidan. Ölkorkar som smällde, glasklirr och skrattsalfvor.

De stannade i bankfarstuns fönsternisch och böjde sig öfver den krökta ledstången. Nere på den asfalterade gården, där en snöhög låg vid afloppstrumman och vattenledningens kran stod i vinterrock af buteljhalmhylsor, kilade feta råttor mellan soptunnorna och afträdesdörrarna. Rutorna hos Svenssons lyste blekt — endast alkovrumsfönstret var grafsvart. Helge såg upp längs stuprännan och öfver takkrönet sköt på vinterblå natthimmel de tre stjärnorna i Karlavagnens fimmelstång.

Ebba lyssnade nedåt. Så sade hon hastigt:

— Den där Söderblom är en idiot. Tycker du inte, Helge?

Men Helge svarade tvärt emot sin mening:

— Nej. Jag tycker han är ganska lifvad.

Flickan kände sig stött af motsägelsen och sprang före honom nedåt trappan. Hon hade velat på sitt sätt smickra Helge.

Han stod kvar vid fönstret. Nu släcktes gasen äfven i bottenfarstun — den svaga reflexen på trappmurens rundel försvann. Så hörde han Ebba gå in och dörren falla igen. Det var egendomligt att stå ensam i ett stort hus och se ut genom ett farstufönster. Såg han nedåt var där blott bakgårdens tunnor och vaktmästarns fattiga fönster; tittade han uppåt tryckte hela stenmassan, våning efter våning, banken, hökaren, protokollsekreteraren, ja, äfven folket i röda gången, det var som breda lager, hvilka pressade, och de stjärnor, som lyste högst upp, tillhörde andra sfärer. — Där borde ju nu, traditionellt, hans mors ögon blicka emot honom, och — hvem kunde veta? — kanske också en fars, men något sådant trodde han ju heller icke på — hade aldrig trott. En sak var säker: att han var ensam och fattig och intet visste om eller väntade af framtiden.

Men vid denna ungdomliga pessemism fylldes strax hjärtat af något varmt, hvilket därefter steg till hjärnan och, som alltid, frambringade en fantasiens trollbild. Denna gång såg han i en slags dubbelvision sig hasta okända äfventyr till möte i ett främmande land — jättestort och mäktigt, och samtidigt behagligt promenera kring som den rike rentier Bendels ende son. Det var en inre hägring — icke i praktfulla färger som det drömland, han helst och oftast tänkte på och lättast fann mellan älsklingsböckernas rader; men det hade reellare grund och syntes icke så skyhögt aflägset.

Ett buller afbröt luftresorna. — Helge var åter den förvuxne skolpojken som stod i en trappgång, och han såg ned: det var samtliga herrarna, hvilka aflade ett ogeneradt gårdsbesök.

Han begagnade tillfället och kom osedd in till Svenssons.

Där var man delvis i uppbrott. Ett spelbord och toddyingredienser voro i ordning. Marker, kort och askkoppar voro framsatta mellan två gammaldags ljusstakar. Men Bendel spelade icke kort mer och fru Bendel hade gått in för att säga farväl till fru Svensson. Hilda och Elisabeth gäspade som kattor i hvar sitt soffhörn och Ebba rumsterade i ett litet sidokrypin med bolstrar och en utdragssoffa. Ett fönster stod öppet till gården för att lufta ut tobaken och där hördes herr Söderblom berätta en mustig historia.

Helge tog sin rock på armen och skolmössan med sammetsbandet i handen. Hilda frågade:

— Hvarför dröjde du och Ebba så länge?

Han svarade icke.

Hon fick samma pepparstick i blicken som stundom modern, och envisades:

— Och hvarför var Ebba så röd? Och hvarför kom hon först in? Nå svara nu, lilla Helge — du är verkligen bra söt! Tycker du inte, Lisen, att det är en rar och artig bror, jag har?

Men ur sängkammaren hördes fru Bendels blidaste röst:

— God natt, kära fru Svensson — vi ska hoppas på snar bättring. Lycklig den som i tålamod bär pröfningen ... Är det ingenting fru Svensson vill ha? Vi ha väl inte stört för mycket ...

Den lifsleda stämman talade ur alkoven:

— Om det bara vore slut — om det bara vore slut — nu ska jag opp igen.

Herrarna kommo in och Bendels gingo slutligen efter alla slags ömsesidiga protester och försäkringar. Ebba lyste med lykta och ville följa uppför trapporna, men man lånade i stället lyktan. — Helge och Ebba sade godnatt utan att taga hvarandra i hand.

Plötsligt hördes ett larm och ett gällt förskräckelseskri. Någon slamrade med källardörren och Ebba skrek som knifstucken. De stannade i första trappan och lyssnade.

Det var Andersson, vedkarlen, en försupen dalmas som under namnet Ved-Anders besörjde hela husets inplockning, huggning, sågning och uppbärning af ved. Han var förbjuden att sofva i källaren, men då han drack, somnade han regelbundet in på ett par tomsäckar med en huggkubbe till hufvudgärd i självfva nedgången, innanför den tjocka järndörren.

Svensson kom utfarande som en rasande:

— Jag skall satan ge dig en gång för alla ...

Flickorna skreko:

— Slå honom inte — slå honom inte — pappa, du gör dig olycklig!

Men Svensson gormade:

— Han sätter eld på oss allesammans, det fyllsvinet — protokollsekretern har skällt på mej för hans skull — jag skall satan bulta ...

Ännu upp i tredje farstun hördes svordomar och sparkar från gården.

Den Bendelska familjen steg trött och tyst uppför i lyktans cirklande ljus, som spindelväfslikt breddes under trapphvälfningen. Hilda släpade sig flickaktigt längs ledstången och Helge tänkte slött på morgondagens afskydda tidiga skoluppstigning.

— Är det bäddadt? frågade herr Bendel i retlig ton.

— Ja, jag bäddade som hastigast innan vi gick ned, mumlade hustrun.

Vid järntrappan pauserade alla, ty Bendel måste andas ut för hjärtat. Han ställde lyktan på ett isskåp och häfde armarna öfver hufvudet. Ehuru vana vid denna syn förekom den alltid familjen lika oroande.

— Du är väl inte sjuk, Bendel? sade frun.

Han pustade och tog de föreskrifna andedragen.

— Nääh, hväste han.

Så satte sig tåget åter i gång.

Då skymtade något hvitt — som ett nattlinne eller en kamkofta eller underkjol — däruppe. Tofflor hasade öfver tegelstensgolvet.

— Det är Rörströmskan, hviskade fru Bendel, nu har hon stått och lyssnat, det trollet, på oss — och i morgon berättar hon för alla pigorna hur vi lefver nere hos Svenssons —

— Äsch, hväste Bendel.

Vindsgången låg ödslig. Takbjälkarna kastade skuggor från underljuset. Genom en glugg såg en stjärna in.

I de trånga rummen var kvaft. Helge hörde länge makarna sitta och hviska i den inre kammaren under det Hilda småsnörflade i djup sömn. Han låg vaken och lyssnade till telefonkablarnas sving utanför kupan. Slutligen hörde han också herr Leanders vacklande steg och trefvande med dörrnyckeln, och nu väntade han att det skulle dunsa i väggen. — Men det blef till ingenting och han gled in i sömn utan att tänka på något.

III.

Det var söndag morgon — sista söndagen i Mars.

Ute var töväder i grått. Då Helge såg ned öfver plåttaken mellan telefongalgar och skorstenshufvar, kunde han, snedt öfver det tomrum i takryggarnas bergskarta, som Norrmalstorg bildade, se öfver den lilla parkens vinterglesa träd att skridskobanan var stängd. Klubbhuset hade inga flaggor och kring musikpaviljongen rörde sig inga svarta prickar på den grå ytan. Längre bort stack granar upp och där kraflade en och annan människofluga.

Nere från torget ljöd spårvagnspinglet och Jakobs kyrkklocka ringde. I takrännan spatserade dufvor, som letade efter uppblötta ärter, utkastade af fröken Rörström. På ett hustak, som till skillnad från de andra, svarta, var struket rödbrunt, öppnades en taklucka. Därpå stack skalmarna af en stege upp. Så kom en arm som lyfte luckan rätt upp, ett hufvud i mössa syntes och nu lades luckan helt bak. En karl med blanka knappar hifvade sig upp och satt i luckan som en seglare i däckad båt. Han såg sig om, men kröp icke ut på taket. Och då Helge ett ögonblick vände hufvudet var han försvunnen. Luckan låg öppen och stegskalmarna stucko upp men ingen man visade sig mer. — Plötsligt kom en stråle sol, en enda, snål, blek stråle, mellan allt det grå, och sken rakt på ett tornfönster som gnistrade till. Så var den borta och i fönstret, den nyss träffat, sågs en herre i skjortärmarna, i färd med att raka sig. Det var rakspegeln som kastat solkatten.

Från köket luktade det kaffe. Hilda skulle ned till Karstens brödbod och köpa kaffebröd. Hon stod med korgen i hand och fick instruktion:

— Du ska ta fyra smörbröd och två kungsbröd och sex franska bröd, och så för åtta öre grädde. Här är fyrtio öre.

Hilda föreslog:

— Kan vi inte ta ett par saffransflätor eller några kryddskorpor?

— Nej, vi har hembakta skorpor kvar och det duger.

— Men ett par mandelformar!

— Ja, så ta tre smörbröd och köp två formar ...

Dörrklockan klämtade till, men strax därpå ropades Hilda tillbaka:

— Vänta! Jag skyller tolf öre sen i fredags — här är det!

Herr Bendel kom ut i ren stärkskjorta med guldknappar i form af klöfverblad — en present af hans gamle

herre, den landsflyktige grefven.

— God morgon, min gosse! sade han.

Bendel hade ett särskildt uppträdande, ett särskildt sätt, något högtidligt och halft prästerligt om söndagarna. Ton och uttryck blefvo patriarkaliska och skulle korrespondera med hans uppfattning af söndag som en helig dag, tillika med hvilodag — dock i den bemärkelsen, att hvilan borde ägnas åt religiös betraktelse. Denna gång var det dock något speciellt blidt och vänligt i rösten som kom Helge att se undersökande upp.

Fadern hostade.

— Jag hade tänkt du skulle följa med mig till morbror Larsson i dag.

Helge sken upp. Detta besök skulle utesluta den hatade kyrkgången, som vidblef på kommando äfven efter sen han konfirmerats.

— När, pappa?

Bendel retades af den glada triumfen i tonen, som gällde motsatsen till hans åsikt. Han svarade kort:

— Efter högmässan.

Detta hade dock icke varit hans mening. Vid kaffebordet sade han:

— Får jag se lördagstidningen — jag vill se predikoturerna.

Och han läste:

— Blasieholmskyrkan, kl. 11 f. m. Högmässan — jaha, joo, det är Beskow och aftonsången Lindström — ja, så gå vi efter gudstjänsten upp och hör hur det är med Larsson — det är ju alldeles i närheten.

— Bara det icke är för sent, sade fru Bendel.

— Pastorn är ju alltid kort — värre hade det varit om Lindström haft högmässan.

Därvid blef det. Herr Bendel beredde sig som till en teaterföreställning; tog en extrapincené i fodralet, hackade ur en lakritsstång några småbitar som stoppades i en liten bleckask, och hvilka voro afsedda att hindra predikan störande hostanfall, samt letade fram bänkbiljetterna som hade läderpärmar likt abbonemangskort. — Hilda och frun blefvo hemma och middagen sattes en timme senare än vanligt.

Det var en trist söndagsförmiddag. Inga åkdon rullade, snö- och isskorporna i torget voro smutsiga och sönderfrätta, bara fläckar af svart jord och vissen grässtubb stack fram. I sanden runno små rännilar och de smala stammarna inom sina järnskydd dröpo. Himlen var isgrå och luften rå, alla klockor ringde bullrande och tröstlöst i det fuktiga diset som till olycka. Spårvagnarna svängde tomma kring hörnen och hästarna klafsade i modden framför öfverdråsade stänkskärmar. Inga vandrare utom kyrkfolket syntes ännu ute. I oregelbundna skaror strömmade deras tåg längs gatorna. De flesta voro äldre kvinnor, många i snibbsjalar och kapotthattar, alla litet böjda och med gula ansikten. Psalmböckerna hade stora förgyllda kors. Männen, äfven de öfvervägande ålderstigna, buro hög hatt, vanligtvis med sorgflor. Allt blef till svart i grått som helhetsintryck.

Men ibland skymtade någon känd person i kyrkföljet och då sade alltid Bendel stolt:

— Se där går generalen! Och där är majoren! Och kapten! Och stadsarkitekten och den store bokbindaren, som blifvit kristen och låtit döpa sig!

Framåt Arsenalsgatan delades massorna. Under det att ett mindre tal sneddade förbi fontänen uppåt Jakob, veko de flesta af till vänster. Och nu kunde man se att flertalet var det betydligt burgnare och mer välklädda. Öfver Blasieholmstorg rörde sig ett anmärkningsvärdt stort antal civila tjänstemän ur statens institutioner — både byråchefer och underordnade, men äfven krigsmakten till lands och vatten lyste, om ock ej i uniform. Privatekipager körde upp som till matiné och äfven hofvagnar skymtades. Öfver hufvud taget blef helhetsverkan ett påfallande gudfruktigt, så att säga ämbetsdrag öfver denna propert klädda församling, som tycktes nästan i kunglig majestäts och kronans namn och, som någon sade, i de Allerhögsta herrskapens sällskap närma sig den Högstes tempel.

Helge såg nedåt gränden — äfven där strömmade högtidliga människor upp, förbi Musikaliska Akademien. Jo, banan var stängd, det var grå sörja alltsammans — i morgon skulle säkert bogseraren bryta upp. Man hade redan tagit ned staketets vimpelstänger.

Frimurarlogens höga järngaller mellan flyglarna verkade fängelse. Nu kom till höger en glimt af slottet, två skorstenspipor öfver brädförhydda däck och några måsar i tung vinterflykt. — Där var teatern med stängda dörrar och affischtaflor; värre var det till aftonsången eller onsdagskvällarnas bibelförklaringar, då folk strömmade in i glada dräkter till en Offenbach, under det Helge nödgades följa den trogna skara som drog in i det kalla och illa upplysta huset vis-à-vi.

Bendel hälsade vördnadsfullt på en rådman som tillhörde direktionen i brand- och hästbolaget och Helge nickade åt ett par skolkamrater. Nu var man framme — ner i fonden låg ett öde tullhus med tomtunnor staplade kring sig. Här var grinden till högerläktaren, en vaktmästare visiterade biljetterna. Rundt om stod en kö som väntade på allmän öppning.

— God dag broder Olsson, hälsade Bendel.

— God dag broder Bendel, svarade brodern Olsson.

De gingo under murarna fram mot en dörr. I farstun stodo kollektbössornas ställningar likt koppelstänger. Rundt om hördes trampet af fötter, i trappor, i korridorer, i läktarnas trägolf.

Kyrkans sal var hvit med pepparkaksbruna bänkar, dubbla läktare i hvitt, smala hvita järnpelare. Ingen utsmyckning, närmast en utställningshall. Altare med kors och halfrundel i rödt, påminnande om cirkusbarriär. På öfre fondläktaren stor orgel hvars pipor bildade ett hus i spetsbågsstil. Under, på första läktaren, predikstolen, litet utbyggd och med pall för bibeln. Afnött märke i den hvita panelen: pastorns vänstra hand hade gjort det, och detta bruna märke var en slags symbol på nitisk verkan och bevarades därför orubbadt vid restauration och nymålning. — Under, bakom det hvita altarkorset, sakristians mattslipade glasrutor.

De hvita läktarnas långsträckta enformighet afbröts af svarta taflor, på hvilka mässingssiffror upphängdes för att angifva psalmnumren. Nu inmarscherade på en af de öfre läktarna en liten bataljon gossar som i det att de stego öfver tröskeln, led efter led, ryckte af sig Frimurarbarnhusets fula kantmössa. Strax efter afskildes en flock, och till hvar och en af de svarta taflorna trängde sig en liten blek parfvel med en nummerlapp i handen. — Som mindre hade Helge alltid afundats parfveln den ansvarsfulla och äfven förströande uppgiften att ur det smala bänkskåpet plocka bland de små och stora mässingssiffrorna, som hängde i rader, ettor på ettor, femmor på femmor, och så vidare, och sätta dem på den vridbara taflan. Äfven konfirmanderna, hvilka sutto i reserverade bänkar närmast altaret, hade han betraktat som utkorade — de hade säkert en smula nöje af kyrkgången. Men när han hann dit och satt ibland dem — det var för resten mest grefvar och baroner — var det icke heller roligt, och timmarna inom sakristians gasupplysta glasvägg gaf icke mer än den gamle snusrektorns torra religionstuggande.

Dörrarna hade öppnats för allas tillträde och kyrkan var full. Läktarna hade linjerats upp i täta svarta streck, där hufvud öfver hufvud stack upp i afmätt terrassering. På gångarna och mellan bänkhörn stodo människor, vid hvarje pelare var det en kolonngrupp och i klaffdörrarna trängdes folk, och utanför, i förstugor och gångar, syntes samma tätt packade hop som förut vid inträdet. Det stora rummet genljöd af hostningar, harklingar och nysningar. Om någon hostade i en vrå, svarade genast tio i en annan och ekot tycktes upptaga, fördubbla och narra tjugo till att deltaga. Ibland blef det formliga hostattacker — det skallade och exploderade, öfverallt snöts och putsades näsor, ett barn grät, gamla gummor suckade. Så vändes taflorna och visade psalmnumret och nu ljöd ett hväsande längs bänkraderna, ett sus från bläddrandet i psalmböckernas silkestunna blad. — Men orgeln teg.

Då skymtade i högerläktarens dubbeldörr en silfversmidd lakej, alla hufvuden vändes: drottningen!

Och förbi den bugande brodern Olsson gick den gamla drottningen, åtföljd af en blondskäggig son och en hofdam, ned i sin bänk midt för Bendels. Helge såg endast ryggarna — något svart i sammet och spetsar och litet gredilint i hatten. Han såg kungasonen bläddra i sin psalmbok, som alla de andra; hjälpa modern finna numret och på hennes tillsägelse vinka in några stående som fingo sitta i bänken där rymlig plats fanns. Och bakom hviskade damer:

— Prinsen ä' med — och fröken Eketrä.

Orgeln började spela: långsamt — en pipande stämma först, som tycktes leta efter de andra, ta hopp och springa öfver, få hjälp uppe i basen och så småningom bli ett helt sällskap af efter hvarandra trefvande stämmor till dess de förenades om den eftersökta melodien, hvilken de dock ännu icke riktigt kommo öfverens om eller kunde lägga till rätta utan pröfvade här och hvar i diskanten, mellanregistret och de gröfsta piporna. — Nu upphörde alla hostningar och harklingar, en och annan hade ett litet enstaka anfall, som ekosmällde uppe i taket, men så, när orgeln brumbasat och trumpetat och flöjtat och det dånade svagt i bälgarna som horisontmullrande åska — bröt det på en gång fram i vällande tonsvall och alla röster föllo in och psalmen steg i darrande rytm och det brusade i det hvita och svarta rummet. Orgelnistens röst hördes en stund, och bredvid en stark kvinnlig sopran, men slutligen smälte det hela ihop och allt efter som orgelpiporna fyllde kyrkan med stigande tonvågor blef det som stark blåst och Helge tyckte att taket gungade. Men ibland, i brotten, kunde han höra en hel afdelning röster, som voro en half takt efter de andra.

Så susade det ut och psalmen var slut och vibrationerna lade sig under det örhinnorna ännu tremulerade. Och i denna tystnad hördes så, djupt nedanför, en svag, ynklig, förgrämd och sprucken stämma:

— Helig! Helig! Herren Gud allsmäktig! Fulla äro himlarna ...

Det var aftonsångsprästen som förrättade altartjänsten och Helge led af denna klagande röst, hvilken tycktes frampinad genom marter, osynligt och automatiskt. Men fadern hade berättat att prästen opererats och hade ett silfverrör i halsen. Det både intresserade och väckte medlidande, och under hela det långa, tråkiga altarceremonielet, tänkte han på detta. Folket steg upp och satte sig, alla fötter skrapade och kjolar frasade, man sjöng en stump och bad något tyst; så upp igen och ned — drottningen och prinsen i första bänken reste sig som de andra. Man bläddrade i psalmbokens bakersta del för att följa med och orgeln spelade då och då, och det mässades och lästes, och orgelnisten sjöng ensam och fick svar och en kör föll in och prästens stämma sjönk till ingenting när han öfverväldigad af eget och alla andras elände snyftade:

— Jag fattig, syndig människa, som i synd född, jämväl sedan i alla mina lifsdagar ...

Och på nytt reste man sig och satte sig och plötsligt kom en gladare melodi och symboliserade fröjd öfver att det värsta var gånget och hela församlingen sjöng i högan sky:

— Allena Gud i himmelrik ...

När man så ändtligt för sista gång sjönk ned i bänkarna visste alla hvad som väntade och enhvar satte sig makligare till rätta och hufvudena vändes mot den hvita predikstolen. Där låg redan ett hufvud i bön på pallen — nu restes det och ett par glasögon blixtrade öfver ett mörkbrunt skägg mot de andlöst väntande skarorna. Det var pastorn som kommit in helt hemlighetsfullt under sista versen. Hela hans yttre gaf intrycket af öfvertygelse, tro och ett bergfast lugn. En vackert hvälfd panna där håret glesnat bort, en stor gestalt som dock stod väl i talarstolen, något af frid och ro öfver bilden, och samtidigt ett sken af sanning som tycktes komma inifrån.

Men det var stämman som genast betog. Den kom som en befrielse efter altarrösten — och hade det varit arrangeradt, kunde det ej bättre utfunderats. Utomordentligt klar och välljudande, med en egen värme i föredraget, på en gång fast och mildt, aldrig svikande i öfvergångarna, tonade denna stämma, och under det evangelietexten lästes hördes icke en hostning. — Sedan talade utan afbrott, alltid lika varmt och välljudande, rösten i öfver en timmes tid. Ofta hade Helge försökt att i grund följa med, men alltid misslyckats. Utan manuskript kommo de väl fraserade satserna och hvarje mening för sig var oantastlig. Men utan att han visste hvarför eller när, märkte han att tråden var tappad. Det var som ett konststycke ty han kunde aldrig bli klok på om det var hans eller pastorns fel. Han hörde snyftningar rundt om och fruntimren mumlade Jesu namn, i hela kyrkan förnams djup rörelse och glänste tårar, men han kunde aldrig hitta själfva orsaksformeln, ordet bland orden, anden öfver andemeningen. Där blef icke tid till tyst invändning ty den vältaliga strömmen flöt alltjämt i behagliga modulationer och tonfallen fingo stundom något så personligt hjärtetalande att kritiskt förstånd öfvervanns. Genom åratals upprepade kyrkobesök hade han dock kommit så långt att han på pricken kunde förutsäga slutturneringen. Det var alltid en särskild sammansummering, icke logisk men fonetisk, ett skickligt, kanske omedvetet, skalpreludium för att komma till slutorden, och adjektiven stämde i inbördes vokalklang och alliteration som ett stycke för ett instrument för att uppnå full harmonisk samverkan till den lilla sekundpausen som föregick det djupa, allvarliga, med samlad afslutningsröst uttalade ordet: Amen!

Och i samma ögonblick häfdes förtrollningen och en gemensam suck sväfvade öfver alla bänkar. Nu snöts och hostades på nytt, fötter skrapade och tyger rasslade, luften var varm och ångade mot de höga fönstrens himmelgrå. Öfverallt skimlade hvita näsdukar, det luktade galoscher och billig eau-de-cologne. Det lästes kungörelser och bads förböner, altartjänsten kom på nytt med den gråtande rösten, orgeln brusade — men det var förbi. Klaffdörrarna började smälla och publiken tunnades. Högerläktaren dröjde till drottningen gick, men därpå reste sig alla och i trängseln i trappnedgången kunde man höra organistens glada utgångsmarsch. Torget vimlade af svarta helgdagsdräkter, det kändes frysande att komma ut sen man suttit med öfverrock, och långt bort öfver hufvudena, i en gatsväng, viftade löparens plym som till afsked från den kungliga vagnen.

Men Bendel sade till Olsson som stod vid kollektbössan vid grindingången:

— I dag var pastorn som aldrig förr — det var saligt ...

Och Olsson svarade:

— Det var i sanning en dyrbar predikan, broder Bendel!

*

Helge betraktade sin far. Hans ögon voro fuktiga och i det redan grånande skägget hängde ett par tårar. Han tog Helges hand och greppet var kärleksfullt och mjukt och när han talade darrade stämman af rörelse.

När han var sådan glömde Helge sin motvilja och likgiltighet för fadern. Då fann han sig själf onaturlig och han grubblade öfver hvad det var som kunde plötsligt likt en vindstöt skilja dem åt — ja, fjärna indolenskänslan ända till hätskhet, nästan hat. Han fann fadern rörande, förstod hans omslag till ödmjukhet inför det oundvikliga och kände själf en viss samhörighet, som vore han redan klasstämplad och dödsmärkt. Men det blötsinta hos Helges far, som var det sympatiska, framträdde endast vid en predikan af pastorn eller då hjärtat gjorde sig sjukligt påmint. Med andra ord: när evigheten, det vill säga döden, stilla knackade på med ett benigt finger; antingen en skymningsstund i ensamhet eller i symboliska ord i högmässan. Det var tanken på döden som gjorde Bendel några sekunder mjuk och öm mot den föräldralöse.

De gingo ned Stallgatan ty morbror Larsson bodde i bakflyglarna af Frimurarlogens tomt. Tvärs öfver viken hördes trumhvirflar, det var vaktparaden som marscherade ned Sibyllegatan och hunnit Kronobageriet. Det ekade ojämnt. Så syntes förtruppen vid gamla värdshuskällaren, en metallbeslagen staf höjdes öfver de i takt gungande hufvudena, nickelinstrument blixtrade och hela musikkåren föll in med Svea gardes paradmarsch. Den stora bastrummans bom-bom smälldes tillbaka från kajen rundtom.

— Var höflig och uppmärksam mot gubben, sade Bendel.

De kommo in i en smal farstu med brunmålade dörrar. En brant trappa med ovanligt höga steg förde rakt upp. Där uppe satt ett visitkort på den enda dörren. Kortet var gult af ålder inom den svarta ramens glas och bokstäfverna voro runda och med snirklar som kapitälerna i gamla testamentet. Där stod:

H. LARSSON l:ste Vaktmästare.

Med rödt bläck, hvilket blekts till grönguIt, var tillskrifvet:

— Treffas allti kl. 4—6.

En smal gardinkordong, slutande med en trådrulle, hängde från ett borradt hål i dörren. Låsvredet var af mässing.

De båda Bendels stodo tysta och stirrade på denna dörr. Den branta trappan hade tagit på Bendels hjärta och han måste hämta sig litet. Helge såg upp i taket och upptäckte en lucka. — Hvad kunde det vara?

Icke ett ljud hördes i detta hus, hvilket om hvardagarna var fullt af larm, ty där fanns en krog, en tull- och vågafdelning samt flera affärskontor. Vaktparadens musik hade sväljts af Arsenalsgatan.

— Skall jag ringa, frågade Helge slutligen; han började känna magondt som inför de obehagligaste skoltimmarna.

Bendel drog i snodden. En klocka slog slag i självfva dörrfaneringen och frambragte ett ljud som kastrullocksskrammel.

Steg hördes. — Sista gången Helge hade besökt morbror Larsson, var det en medelålders hushållerska, ondsint och kopparärrig, som öppnat dörren och i vredgad ton frågat hvad han ville. Men redan då, tycktes hennes öde afgjordt, ty gubben hade helt oförbehållsamt snäst och grälat på henne och då Helge gick stod hon i ett skafferihörn och grät. — Detta mindes han då han hörde stegen hvilka voro unga och lätta, om också en smula slarfvigt hasande.

Men både han och Bendel blefvo förvånade då dörren öppnades. Ty innanför den höga tröskeln stod en helt ung flicka, knappt utvuxen, men i hög frisyr och med bränd pannlugg, barnsligt fräcka ögon, ett snibburringadt bluslif, som visade de späda rundningarna af barmens öfverdel, kort klänning och höga knäppkängor. Hon hade ringar på fingrarna, örhängen af korall och ett bärnstenshalsband.

Bendel kom sig icke för med att säga något — han trodde ett ögonblick att han gått fel. Helge frågade:

— Är herr Larsson hemma?

— Hvem får jag hälsa ifrån, motfrågade flickan och fäste en underlig, lysten blick på Helge. Han kände sig halft förvirrad.

— Bendel, sade han.

Flickan log och släppte dörrhandtaget. Utan att stänga eller bedja dem stiga in, sprang hon bort nedåt korridoren; det var något särskildt slampigt i rörelserna, kjolarna svängde öfver knäppkängorna så knävecken syntes och Helge såg att hon hade högröda strumpor.

— Så hon ser ut, sade han till fadern. — Hvem är det?

— Gud vet, svarade Bendel och stirrade stelt på ett stort, mörkt matskåp, som stod i tamburgången. — Det liknar en riktig sådan där! En — en slamsa.

— Det är väl den nya jungfrun.

— Nya? — Jaja, det kan ju hända att Johanna flyttat. Tyst nu — där kommer hon.

— Var så god! ropade flickan från gångens öfversta dörr.

De trädde in eller rättare ned, ty två trappsteg ledde till detta rum, hvilket var stort som ett magasin, fördjupadt och med korshvälfdt tak. Fönsterväggen visade murytans respektabla tjocklek, som tillika med rumsformen förde tanken på bankhvalf. Utsikten erbjöd besynnerligheten af två vidt skilda motiv ur samma synvinkel: fönstret till vänster visade en naken, nedrökt gafvelvägg med en svart brandstege som enda staffage, under det att högerfönstret gaf ett oerhördt perspektiv — öfver en rymlig gård, belamrad med dragkärror, packlårar, balar och vinkelvågar, syntes bakom en låg mur en väldig lyftkran och därefter en vy på snedden af strandvägens byggnadsställningar ända bort till Skogsinstitutets trädtoppar, hvilka stucko upp som ruskprickar mot den askgrå skyn. Mellan fönstren stod en valnötschiffonjé, den nedfällda klaffen bar en bricka med en portvinsbutelj och två halftömda glas. I ett hörn hängde en piphylla med stora porslinspipor — hufvudena antydde en samlare. Framför en soffa fanns ett ovalt divansbord, skifvan hade fyra ungefär lika stora kuber af inbundna böcker kring en lampa med ljusgrön pappskärm. Öfver soffan hängde ett stort oljetryck i förgylld ram; det föreställde Géricaults Medusas skeppsbrott. Öfver golfvet korsades trasmattor och i midten stod en gungstol med hufvuddyna och lackerade sidstöd. Den svängde ännu sakta på medarna liksom vinkande en hälsning åt de inträdande. Men för öfrigt var rummet tomt och Bendel såg sig allt mer förlägen omkring.

— Vi tar af oss så länge, sade han.

De hängde rockarna i tamburen och gingo åter in.

Helge upptäckte en bokhylla. Alla böckerna hade samma band — svarta skinnryggar med liten guldpränt. Till sin förvåning fann han det vara en fullständig samling af de tyska klassikerna och på orginalspråket. Han öppnade en pärm och såg ett ex libris med adligt vapen. — Fadern sade:

— Det är från en auktion.

Rummet luktade starkt af tobak, den lukt som många års piprökning fäster i själfva väggarna och som motstår all vädring. Men därjämte fanns en odör som var odefinierbar — kanske närmast af läder, gamla stöflar; man skulle kunna uttrycka den med att det luktade gammal ungkarl. — Och denna doft gjorde

rummets tomhet ännu större, den liksom påvisade det fruktlösa i ensamheten.

Bendel såg på klockan och blef orolig.

— Hvar kan han vara, mumlade han, vi ska ju äta klockan tre. Inte törs vi gå heller ...

Då knarrade en dörr och Larsson kom in. Det såg ut som trädde han fram ur den blårutade väggtapeten. Det var också ur en tapetdörr — icke större än att han nätt och jämnt kunde klämma sig igenom. Han var i nattrock, men nyrakad.

— Godag, godag du Bendel — godag, godag Helge — så lång och stor — nåå, känner du något till astronomi?

Helge blef förvirrad vid den oförmodade vändningen.

— Inte mer än de allmänna grunderna, svarade han och kände hur han rodnade.

— Såå, inte det. Du går ju i elementarläroverk och ska bli student?

Bendel blef orolig:

— Visst läser du astronomi, Helge?

— Nej. Det är ett specialstudium som kommer efteråt för den som vill. Det lilla vi behandla af fysik —

Larsson afbröt:

— Jajajaja. Men det är mycket märkvärdigt, du Bendel. Jag har läst just nu en bok som heter »En sekund i evigheten». Den skulle du läsa; du Bendel! Så gick du icke mer i kyrkan, du Bendel, du.

Han satte sig i gungstolen och började våldsamt gunga. Det elaka, hårda ansiktet blef under farten blodrödt.

Bendel kände sig djupt olycklig. Den andre hade som vanligt i blott ett par fraser fått gifva honom ett dubbelhugg. Denna gång gällde det Helges student och hans egen religion — två ting som med egendomlig inkonsekvens ansågs af Larsson för idioti. Han svarade:

— Vi har mycket talat om att Helge skulle ägna sig åt något praktiskt. Det vill han visst själf, för resten — inte sant Helge?

Helge fann förståndigast att jaka:

— Kunde jag bara få något passande ...

Larsson stannade i gungningen.

— Hvad menar du med »passande»? sade han.

— Jag menar något, där det lilla, jag lärt, gjorde sig gällande. Med andra ord: där jag dugde.

Nu blef Bendel på nytt orolig:

— Det lilla du lärt, sade han förebrående och betonande.

Helge teg. Han visste icke hvad han skulle säga. Det föreföll honom ibland, att de talade olika språk.

Larsson knep ihop läpparna, hvilket var hans sätt att le. Bendel sade frågande:

— Pojken skulle på kontor. Men det behöfs rekommendationer. Du vet väl händelsevis ingenting?

Det tycktes som om detta var vägen till Larssons hjärta. Han blef på en gång vänlig och började samtala. Frågade hur fru Bendel mådde — i det han kallade henne vid förnamn, Fredrika — resonerade om frihandel och protektionism, menade att han nog skulle finna en plats åt Helge, kom tillbaka till astronomin, men nu mera skämtsamt, och lät äfven förstå att han respekterade alla åsikter i religion. Helge satt tyst och hörde på denna egentligen ganska innehållslösa ordström, funderande öfver hvad gubben egentligen innerst tänkte. Ty han kände alldeles bestämdt att Larsson hade ingen verklig sympati för fadern; att han blott jonglerade med en massa prat som han förmodligen gjorde också inför sina offer under det han blodsög dem. Bendel hade visserligen intet att beröfvas, men på sätt och vis kunde han ju betraktas som en motpart i det han fikade efter att få ärfva Larssons pengar. Och ju mer Helge lyssnade och iakttog, dess säkrare var han på det omöjliga i denna förhoppning.

Det kom ibland, då Bendel ej såg på Larsson, i dennes ögon ett grönt hånljus och den smala munnen krökte nedåt som snokstjärtar. Helge skulle haft lust att ropa högt till fadern:

— Hur kan du förödmjuka dig med att tala till denna vampyr: du får aldrig ett öre efter honom!

Och då han samtidigt tänkte på att styfmodern antogs vara Larssons enda barn, blef honom plötsligt allt oförståeligt. — Han önskade att han kunde rusa ut och springa från det hela.

Larsson blef allt vänligare och gladare men i denna munterhet låg något onaturligt och rent af olycksbådande. Helge såg ömsom på hans onda, grinande ansikte, och ömsom på det stora oljetrycket där nakna kroppar släpade i vattnet och de utmärglade skeppsbrutna klamrade sig fast vid flotten. Det syntes honom vara någon likhet mellan Larsson och taflan, men han kunde ej klargöra sammanhanget.

— Du ska ha ett glas vin Bendel, du — ett litet glas portvin; det är godt för människornas hjärtan, säger Syrach — sluddrade gubben.

— Tilda! ropade han högt.

Flickan kom in och ökade groteskheten i rummet. Larsson liknade en gorilla, som utförde konster i en gungstol, då han fick se henne. Han vred och vände sig, försökande på en gång föreställa husbonde och beskyddare. Flickan fnissade fånigt och såg på Helge, Larsson log fjolligt och Bendel satt och låtsades se ut genom fönstret. Gubben sade till om glas men måste samtidigt nypa pigan i armarna.

— Du har fått en ny jungfru, ser jag, sade Bendel.

— Ja ser du, den gamla jag hade — hon stal. Jag upptäckte det genom att låta slantar ligga framme. Och den här jäntan känner jag till, ser du. Hon — hennes mor, ja det vill säga, hennes mormor har jag hjälpt — på många vis ...

Larsson såg fullkomligt förryckt ut då han sade detta. Äfven Bendel undrade om han var riktigt klok. Men flickan kom in med glas på en bricka och på nytt var han sig lik — det vill säga samtidigt lurande och fräck.

Då ringde det i tamburen. Ljudet af klockan, som slog i panelen, kom dem alla samman att rycka till och Tilda klampade ut. Hon kom strax in igen och det hördes svagt sporrklirr och gehängrassel genom den halföppna korridordörren.

— Det är major Stjerngren, sade hon.

Larsson grinade bestialiskt och fick brådt:

— Ja, ja, ja, hvad ska jag nu göra? — Du hör, Bendel, att det ibland kommer fint främmande också till oss vaktmästare — he? Midt på sönda'n, du Bendel! Då kniper det! Jojo — måndagen och den sista i månaden och nytt kvartal, du, det kan ibland vara rätt obehagligt äfven med fin uniform och finfint namn ...

Bendel skrattade och kände sig både smickrad och förfärad öfver Larsson.

Larsson fortsatte:

— Ja, ni kan inte få gå ut nu — det — det går inte. Gå in nu i andra rummet och tag vinet med — så skynda sig nu Helge — var alldeles tysta —

Och han körde in dem genom den trånga tapetdörren.

De hörde hur han vred om nyckeln och sedan hasade öfver golfvet. Därpå skrek han i affekterad bestörtning:

— Nej, men hvad vill det här säga — har inte Tilda bedt major Stjerngren stiga in än? — Var så god herr grefve — jag höll på att raka mig — —

Så började ett samtal som dock fördes så hviskande att intet uppfattades inne hos Bendels som i stället betraktade rummet, eller rättare skrubben, där Larsson sof.

Det var så mörkt i denna kammare att i början intet urskildes. Men därefter framträdde föremålen i ljuset från ett smalt fönster, hvilket visade en förvirrad gyttringsvy af korrugerad takplåt i olika höjdlager och numrerade spjäldörrar, försedda med hänglås. Möblerna bestodo af en säng mellan fyra bastanta, runda stolpar, ett rakbord, öfver hvars spegel hängde krage och halsduk, samt ett par stolar. Men i hörnet, alldeles ofvan hufvudgärden, stod ett stort kassaskåp af järn. De betraktade tysta detta brand och dyrkfria monster, framför hvilket de tyckte sig se Larsson utsträckt om natten — icke sofvande utan bevakande, rädd att en tjuf skulle komma öfver uthustaken och bryta in genom det smutsiga fönstret. — Och båda tänkte samtidigt:

— Är det där han har sina rikedomar — denna mystiska guld och sedelström som han i hemlighet omsätter och förökar med hundratals procent?

Inför järnskåpet, hvilket som en fästning beskyddade ett dyrbart innehåll, blefvo de två förenade, förbundna. Helge skulle, om han vågat, ha kunnat säga:

— Detta skall denna ockrare ha liggande där, under det vi måste resonera om mina terminsafgifter. Vi borde helt enkelt lägga beslag på hela skåpet ...

Och den äldre Bendel vände i sitt hufvud en liknande sats:

— Jag måste hvarje dag gå upp och ned fyra trappor med mitt fetthjärta — han kunde afstå en bagatell ...

Likväl var det icke utan välbehag de kände situationen: de voro inföста här som en sorts privata medlemmar, medan en hög herre där ute säkert genomgick ytterst obehagliga ceremonier för hvad de kunde åtminstone hoppas på eller längta efter som en möjlig besittning.

De sutto en lång stund tysta på hvar sin stol. En gång såg Bendel på sin klocka och skakade förtviflad på hufvudet. Helge önskade gärna ett glas vin men vågade icke röra brickan af fruktan för glasskrammel. Han var hungrig och trött och i hans hufvud tumlade samma idéer rundt som den sista tiden följt honom: bryta — resa — finna något annat än hägringar i luften.

Larsson öppnade dörren. Det skedde så ljudlöst att de så när icke märkt honom. Men det blef ljusare, och så sågo de hans ögon misstänksamt forska i dörrspringan.

Han såg förfärlig ut. På hvardera kinden öfver polisongranden var en stor violett fläck. Halsen var brunröd, men vecken kring ögonen ömsevis svafvelblå och cintrongula. Händerna ristade.

— Kom in, sade han och rösten var helt förändrad.

Bendel trodde att något galet var på färde och frågade ängsligt:

— Du borde hvila dig litet — du ser upprörd ut. — Var det svåra affärer?

Larsson log hemskt:

— Nej du Bendel — inte för mig. Har aldrig gjort bättre.

Han tänkte, han förrådde sig för mycket och sade hastigt:

— Men strunt i det — det är så att man kan dra sig fram och slipper förlora för mycket ... Emellertid tänker jag på Helge. Låt pojken sluta skolan denna termin så ska jag se till att få honom in på ett kontor.

Det var icke ett råd — det var en befallning. Och både Helge och Bendel trodde sig spåra kommande afsikter i detta. Därför lyssnade de vidare med ljusa miner. — Larsson fortsatte också:

— Hos Görlitz skulle jag nog få in honom. Det är en fin gammal herre hvars firma nog haft det litet trångt nu i Handelsbankens krasch — men inte farligt! Ser du Bendel han var allierad med Norman som rymde — ja, ja, du känner kanske inte till det där?

— Nej, svarade Bendel, bara genom tidningarna ...

— Jaja. Men det är detsamma. Jag ska få in honom där.

Helge sade:

— Men terminen vill jag gärna gå ut.

— När slutar den?

— Tredje — femte juni.

— Nåja, det blir bra.

Helge såg sig omkring och hans blick föll på chiffonjén. Klaffen var stängd. Nu märkte han en ny lukt i rummet, en svag doft af hårvatten eller pomada.

— Hör du, sade Larsson hastigt, var det annars något särskildt du ville mig, kära Bendel?

— Nej, nej, bevars väl, vi ville bara hälsa på dig — har inte sett dig sen nyåret och Fredrika undrade hur du hade det!

— Hälsa Fredrika, sade Larsson. — I det samma fick han ett hostanfall och drog upp en stor blårutig näsduk som täckte hela ansiktet. Han hostade några gånger i den och det lät som hade han skrattat och gurglat samtidigt.

— Ja nu ska vi hem till mamma, Helge sade Bendel fryntligt — hon väntar med maten. Adjö, kära Larsson, och tack för din omtanke — vi får väl senare språkas vid ...

Larsson såg sig sökande omkring:

— Hvar ä' vinet — vi skulle ju —

Bendel nekade bestämdt:

— Nej, nej, tack, tack du! Men vi måste gå nu — jag är säker på, Fredrika är både orolig och ledsen.

Larsson hade öppnat korridordörren och ropade nu:

— Tilda, Tilda!

Han följde dem själf en bit i gången, men så blef han rädd för draget från farstun:

— Gå nu bara, Tilda får komma och stänga, och jag håller hvad jag lofvat!

De vinkade med vänliga och uppsluppna miner och gester, och sågo honom strutta in. Nattrockstofsarna dinglade nedåt golfvet som en dubbelsvans.

I själfva dörren erinrade sig Bendel att han glömt sin käpp. Han ville ogärna gå tillbaka och störa gubben.

— Kan du gå tyst, sade han till sonen, så gör det, men försiktigt. Jag är säker på att han sitter och ska sofva i gungstolen!

Helge smög genom gången och fann dörren på glänt. Han listade in på tå och såg käppen stå lutad mot piphyllan där Bendel glömt den då de under första väntetiden gingo ut i tamburen. — Rummet var för öfrigt tomt men tapetdörren stod på vid gafvel.

Hunnen halfvägs stannade Helge förskräckt. Inne i det dunkla sofrummet såg han en vidrig syn. Gubben hade omfamnat pigan och tryckt ned henne på sängkanten, under det hans dreglande lösgomsmun kysste henne öfver hela ansiktet. Hans ena hand trefvade i halsurringningen. Han liknade något oerhördt kräldjur, en stor, uppsvälld spindel och hans ögon lyste som karbunklar.

Helge grep käppen och hade själsnärvaro nog att smyga lika tyst ut. De hade icke märkt honom.

Fadern var redan nere på gatan. Han uppmärksammade icke Helges blekhet utan började genast gladt språka om framtiden. De togo ut stegen. Klockan närmade sig fyra och det började marsblåna öfver tomma gator och torg.

Äfven hemma, där fru Bendel var utom sig, emedan kalfsteken blifvit vidbränd, fortsatte det goda humöret. De talade om Larsson och hans intresse för Helge, hvilket endast kunde betyda en sak: vidare intressen. Slutligen, då Bendel gick till sin gamla chiffonjé och ur schatullet tog fram brännvinsflaskan med kungligt namnchiffer för att taga söndagssupen, slog han upp ett par droppar äfven åt Helge:

— Får man skåla med grosshandlaren!

Och då i den allt mer blånande skymningen kyrkklockorna började sitt bing-bång till aftonsång, sade Bendel.

— Vi gå väl, Fredrika — men vill du vara hemma, så var det, kära Helge!

Hilda var bortbjuden till en skolkamrat och Helge blef ensam. Han satt en lång stund och dåsade i soffhörnet.

Klockringningen hade upphört. Ute, öfver takens plåtryggar, stod nu marskvällens drufblå dis, i hvilket hufvar och skorstenar togo form som gestalter. Långt bort, nere vid Nybron, blinkade några gaslyktor.

Han tänkte på hvad som skulle börja i juni. Det kunde vara framtiden och vägen till drömlandet.

Ty den låg icke i morfars sagor, hur lockande de än voro, och den speglades ej i skyn, gaf endast en bild under det fötterna stadigt stodo fast på stenbron. Icke heller skolan hade visat vägen, blott lofvat den i det fjärran obestämda, och hans böcker och egna drömmar gåfvo endast längtan och ängslan, vackra syner och bittra missräkningar. Ibland, men endast flyktigt, hade han tänkt sig se stigen då pastorn talade som varmast, men det blef borta af sig själf och i minnet dröjde som till exempel i dag mest den spruckna stämman då den vederbörligt mässade:

— Dagens af ålder brukade högmässotäxt återfinnes i Johannes åttonde kapitel, trettiförsta och följande verser — där det lyder i Herrans namn sålunda ...

Nej, om också icke den motbjudande varelse, han sett för några timmar sedan vända ut och in på sitt orena jag, betydde för honom mer än alla de andra sjuttonårschimärerna, så var dock det steg, som skulle tagas, en viktig början till nytt sökande. Det skulle blifva mindre dröm och mera verklighet — eller just det han suckade efter.

Helge tände lampan och fällde gardinen för att slippa se rutans spegling af den hvita kupan och hans eget svarta hufvud. Därpå letade han fram en tjock Dickens, han lånat. Men innan han började läsningen såg han in i föräldrarnas sofrum.

Där hängde i förgylld ram grefven som han hörde omtalas som en saga; ett stort stålstick, i landtmarskalksuniform med väldig staf i handen och sittande på en tron som en furste. Och på spegelbordet stod det lilla porträttet af hans mor, henne, han aldrig sett. Han fick tårar i ögonen då han såg denna höga, vackra panna under det uppsatta praktfulla håret, och undrade hvad allt som tänkts och hoppats innanför det hvita hvalfvet. De stora ögonen sågo på honom som i ett dis och det blef drufblått äfven i rummet. Hon såg ut att kunna ha drömt och älskat mycket och som en kärleksfull och mjuk smekning gick blicken värmande in i hans hjärta. I söndagsaftonens stora tystnad hörde han det klappa, och kände det som slog ett annat tätt bredvid.

Lampans sken bröts i prismans färger genom tårdunklet. — Nu kände han att allvarsvägen öppnades till okändt land.

Så blef det också. När efter examen kamraterna i sommarens månad reste till gröna skogar och blåa sund, antogs Helge Bendel som volontär utan lön på L. O. Görlitz’ skeppsbrokontor.

IV.

Farstun i det gamla huset var så mörk att äfven midt på sommardagen måste en nedskrufvad gaslåga brinna inom sin hvita kupa öfver den höga, björkbetsade vedlåren för att ingen skulle gå fel i kontorsdörrarna. Nu läste man, ehuru med möda, de olika skyltarna — och längst till höger stod det:

L. G. GÖRLITZ Import. 9—3.   5—7.

Kom Helge utanför porten, som bar numret aderton, låg Skeppsbron där i obarmhärtig solglans, hvit så den skar i ögonen på den som ännu hade farstuskuggan kvar under locken. Från Telegrafverkets rapportlådor, där solen blixtrade i glasen, förbi rederikontorens anslagstaflor, till Tullhusets stenportal, hvars mörka gap svalde hvita trälårar och skjutkärror med kaggar och påsar, flödade och rann ett smältande sommarljus. Norrlandsbåtar, Finnbåtar och Lübecksfartyg vaggades af små gröna böljor med flunderskimrande ryggar,

och trossarna kring kajens stenknubbar eller järnringar spändes och slaknade i detta ljus. Tullpaviljongernas och packhusens skuggrand var smal som en landgång och presenningarnas skynken grånade i soldamm. Vid åkarstationerna sköto karlarna kring foderlådorna på järnskodda medar som hade det varit vinter, men snön var halm och hö, hackelse och hafre med hartsliknande majskorn från sprängda upplagssäckar. Där kom ibland tång- och saltdoft mellan ångbåtsröken, men kring kölvattnets skiftande fläckar gungade endast sågspån, barr, bark, tomflaskor och millioner korkar. De röda breflådorna lyste vid grändknutarna, där sjåare och krogorginal stodo i klungor, och alla flaggdukar som smällde i vinden, pekade med solgula kors upp mot Söder kring hvars känsligt dragna konturkam all Stadsgårdens rök förvandlades och upplöstes till lätt silfver och gulddis. Och Hissens skelettkrön utsände från kaféets takpipa en slinga rök, blå som en cigarretts.

För Helge var utärendena äfventyrsresor. De två stora, kala och nyktra kontorsrummen innehöllo intet som lockade fantasin. I det inre satt den gamle Görlitz, en grånande herre med fint ansikte, hvars drag talade om en svunnen tids makt och raffinemang, och som nu dolde en gäckad blick bakom grumliga pincenéglas. Han satt tyst vid sin pulpet, läste Dagbladet och Allehanda, Börsencourrier och Handelsblatt, skref två långa tyska bref om dagen, samt väntade på de abonnerade kursnoteringarna och något rekvisitionstelegram. Fönstret vette åt Brunnsgränd och det var aldrig sol i hans rum.

Det yttre däremot hade fällda markiser och mellan fönstren stod en jättelik dubbelpulpet med mattslipade glasskärmar utåt. »Kassa» stod det på den bortersta. Där skref i oerhörda böcker Görlitz' brorson siffror i raka kolumner. Kassören var ung, men tjock som en ballong och en svag arracksdoft andades ur hans mun redan tidigt på förmiddagen. Håret var borta och svettpärlorna tindrade på en glänsande rund skalle, polerad som elfenben. Ögonen hade hundblick och kunde för öfrigt ha varit vackra om de ej simmat i ett mjölkliknande spad. Han pustade och stånkade vid hvarje rörelse och stod hälst i skjortärmarna. — Hvar heltimme försvann han, medtagande vindsnyckeln, men stegen i trappan ljödo nedåt, ej upp.

Midt emot satt Helge. Arbetet var icke idérikare än miljön. Han registrerade kopieböckerna, skref utanskrifter, frankerade, kopierade, svarade i telefonen och sorterade spannmålsprofver. För omväxling fuktade han kopietrasorna i deras blecklåda, ordnade oljepapperen och läskstyckena, justerade profvågen och hängde upp på respektive krokar marknadsberättelserna. Så var det breffacken, fraktsedlarna, konnossementen och fakturorna — allt hade files och schatull, register och lådor. Men när notiser kom, skulle de utskrifvas och offerter göras, och det var då han fick flyga ut med kuverten och de små påsarna med Rigarågsprofver till stadens spridda konsumenter.

Då kunde han få taga någon af ångsluparna till hjälp. Ibland, ifall det gällde en Blasieholmsfirma, var det endast Nationalmuseislupen som låg och krängde likt en ökstock och då kunde han hinna slinka in i muséet och ned i fornnordiska afdelningen bland flintyxor och spjutspetsar för att hälsa på fadern som gjorde sin patrullrond från sal till sal. Han följde honom till altarskåpen och mässhakarna och dopfuntarna, och där sade han farväl med en blick åt S: t Göran och draken och störtade på nytt ut i solskenet. Men ibland skulle han till Grefbron och det var jämförligtvis en hel sjöresa.

Kaptenen satt i en riktig ruff och han såg ut som om han sett Port Said och kände Bibby Line och Castle Line och de andra linjerna, som agenterna längs Skeppsbron annonserade om. Han hade rulltobak i västfickan och en flaska rom under ratthyllan som det stod »Black Princess» på. Och när slupen gick gaf den hvisselsignal och ringde första, andra, tredje gång, och ångbåts-Kallen var större och såg litet liderlig ut och hans svarta väska skramlade både af poletter och silfvermynt. De gingo »back» och »sakta» och »full fart» för korsande ångare, hvita och vackra båtar, fullastade med flyttsaker som skulle ut till sommarnöjena vid skärgårdsbryggor. Och när de kommo ut och kursen sneddade mot Skeppsholmsbron, blef det vidd öfver vyn och då såg man genom alla rökarna hur solen lyste öfver staden. Då blefvo grändskuggorna blå och dagrarna violetta och bort vid torgkajen voro trädkronorna så spädgröna som ungsallat. En tunnboj vippade

upp och ned i sugningen och sade »tjopp» då de gingo förbi och den såg ut som ett oerhördt metrefsflöte. Strax bredvid gungade en flottbrygga och på den öfverspolade brädfyrkanten satt en mås med en nors i näbben. Som de aflägsnade sig reste sig kyrktornen under det kajen sjönk, och i en hel rad sågs alla spirorna som silhuettklippta — ända från Katarina till Klara. Söder såg ut som blågrå moln i hvilka det ibland blixtrade och myllret i Fiskarhamnen flöt ihop med de gröna vågtopparnas skum så det blef en enda fjällig röra som i en stor fiskkasse. Och slussen där broarna bröto upp var ett virrvarr af stänger som svängde likt bajonetter i marsch. Så kom en bogserare och bolmade och det lyste af cinnober från ett stort skrof som skulle till slipen.

Då kände Helge en underlig lust att omsätta och uttrycka hvad han såg. Det var samma känsla som då han som mindre efter stängningstiden, klockan tre, löpte igenom museisalarna. Lifrustkammarens rustningar, trähästar och vapen voro nog så intressanta att fingra på; bildhuggeriafdelningen hade sin lockelse, men ändå: det var dödt alltsammans, trots påklädning och form. Helt annorlunda var tafvelsamlingen — där var färgen. Han kände redan som liten pojke alla afdelningarna, »skolorna», det som var modernt, salarna med italienare, nederländare och fransmän. Och då hade han alltid drömt om att bli målare och sitta med ett staffli och kopiera uppe hos vaktmästar Pettersson, som gick omkring med en katalogbunt i handen, galonmössa och guldmedalj på magen. Det blef naturligtvis icke till något, men nu, i slupen till Grefbron, kände han denna färgfantasi på nytt och han iakttog valörer och bakgrunder som hade det varit ett stort nytt stycke, ännu ateljévått, utställdt till hans beskådning. Denna lust att se gjorde att han tecknade och målade i hufvudet — och fanns ej motiv, uppfann han dem.

Slupen ångade på — dunk-uti-dunk-uti- dunk-uti-dunk — kolen rasslade mellan skyffeln och pannluckan, pistongerna spottade oljestänk, det luktade talj och trassel och från fören svepte skum i fina droppar. Vid bron måste skorstenen vikas ned, sotet slog in och det skvalpade mot badhusluckorna. På holmens blankbruna hällar under kruthuset stodo ungar och metade; det var kålgrönt i skrefvorna, tätt som nässlor ända upp till lavettlaget, och där var staket och kahytter — det var nästan som en aflägsen bild af landet dit de nymålade båtarna drogo. Och så sågs en blink af varfvets taklängor, stup vid stup, med gamla aftacklade korvetter, och långt bort — ty nu svängde man — skymtade Alkärrets baracker, men sen stego pråmar och skutor upp, och det blef tjärlukt och tegelstensfärg hela plankkajen efter, ända till dess han steg i land i det röda stybbet och kom in i en gråstensgata och lämnade sin lapp med sista noteringarna från Hamburg.

När han sedan for samma väg tillbaka, var det icke längre så solfriskt öfver stadsvikarna fast det lyste ännu mer. Alla de gamla husen i sin vackra brutna linje täflade med gaflarna likt rektangelbitarna i en färglåda, och trafiksorlet mötte från kajen som bullret i en stor verkstad. De två restaurangernas fönster stodo alla öppna och hade lådor med grönt och blommor på blecket, och innanför sutto vid hvita bord smultronröda grosshandlare och agenter och åto sommarfrukost. Kontoristerna sprungo i varuhus och paviljonger med klareringspappren i händerna och blå blyertspennor bakom öronen. Åkardrängar drucko öl och vinschar rasslade och det var brokigt och rörligt, och solkludd och skuggschattering som förut, men hur det nu än var — den lilla, stora turen var slut och den stela knarrande pulpetstolen stod meningslöst väntande. — Vid vattenkioskens disk tog Helge ett glas Biliner, och tuggade en ingefärskaka till kolsyran.

Som sommaren gick kom Helge allt mer att hålla af dessa uppdrag i det fria på arbetstimmarna. I början hade det känts litet underligt att vara springpojke — om också icke det var ordet — i stället för studerande, och exempelvis lastad med större sädesprof möta gamla kamrater på Norrbro. Då hade han hastigt dykt ned trappan, där den blinda gubben stod och sålde sina klumpiga leksaksbåtar, gått tvärs igenom i restaurangmurens kyliga skugga och kommit upp norra trappan vid bakelsegummans korg och den lille hvithårade mannen med blå glasögon, som ur sin låda på stenbarriären sålde märkstämplar och sigill af kork, kautschuk och mässing. Men nu voro ferierna så långt framskridna att alla de forna skolbekantskaperna voro bortresta voro på cykelturer, fotvandringar i Norrland och Dalarna, seglade, lågo

på landet eller rent af vid badorter — ja, det fanns de som reste med sina föräldrar i utlandet. Och de sommarstekta stengatorna, där enstaka turister och flockar af landsortsbor afprofvade lukten på stadsdammet och hästspillningen mellan upprifven stenläggning, vattenrör, murarställningar och kalkbaljor, voro hans.

Mer och mer blef dagen och kontoret en vana, en rutin. Han fullgjorde automatiskt de enkla sysslorna, lade aldrig fel i facken, Andersson kom under A och Pettersson under P. Det fanns intet att lära, ty kassören gjorde bokföringen, och den gamle herrn skötte korrespondensen. När han för öfrigt första gången skulle skrifva ett kort tyskt meddelande, fann Helge med förvåning att hans åttaåriga (ty han hade två gånger varit kvarsittare) kurs i tyska språket båtade till intet. Här var helt nya formler och uttryck som trotsade både grammatik och ordbok. Men knepet var enkelt och snart skref han lika korrekt affärsstil som chefen. Man behöfde ju endast taga brefvet, som skulle besvaras, och upprepa de traditionella handelsfraserna, samt sätta in ett par siffror, och så låg det färdigt till underskrift »mit vorzüglicher Hochachtung». Hvad själfva kärnan, handeln, varan beträffade, så syntes den aldrig. Det kom ständigt små profpåsar med pris- och kvalité- och märkesuppgift — men de stora lasterna skeppades direkt till köparen. Och afslutandet, affären, det där »hur det gick till», var en hemlighet, som Helge aldrig kunde utfundera. Han hade telegrammen, brefven, notiserna, de ömsesidiga offerterna, kurserna — men det var ändå obegripligt. Den gamle herrn satt vid sin pulpet och rufvade som en ålderstigen höna och det osynliga underverket skedde att flera fartygslaster råg såldes till en man nere i Göteborg. Och kassören inskref en förtjänst på femton tusen kronor i den tjocka reskontran. — Hur gick det till?

Det var som sagdt i början Helge funderade på detta problem, då han ännu trodde att banan skulle föra uppåt. Men han märkte snart att det alls icke var meningen — för det fordrades helt andra betingelser. Antingen handelsakademi eller pengar eller en särskild kommersiell begåfning. Och ju mer han såg af det lilla som fanns att se, dess mer tappade han lusten. Han erkände sig villigt själf dum på området och med hemlig förskräckelse började han på nytt tänka på framtiden. Därpå sökte han en liten tid energiskt sätta sig in i förhållandena. Han läste en del annonserad handelsvetenskap, fick på begäran hjälpa med några kladdar och förde en bok benämnd »specialen». Men det blef ej till något. Kassören lät honom till sist förstå att äfven om han möjligen skulle få föra »journalen» och skrifva ut order — så var det dock icke det man ville ha honom för. Och allt meningslösare blef anställningen. Helge upptäckte att trots de stora inkomsterna var det skralt nog för den strame herr Görlitz. Förmodligen fanns gamla borgenärer som slukade intäkterna. Det fördes hemliga böcker som Helge aldrig fick se; de stodo inlåsta i kassahvalfvet. Och det var två kreditiv — det kunde stå tjugutusen kronor på det ena, och i den andra banken vara draget intill ett par hundralappar. Växlar kommo och gingo, förföllo, sattes om, inlöstes — ibland klockan half tolf tredje dagen — accepterades i oändlighet och sändes hit och dit. Det var som jonglören med knifvar och ägg, det bollades rundt och steg och föll och gjorde krumelurer och figurer, slank ut och in mellan armar och ben, men roterade ständigt, cirkel på cirkel, fångades alltid, fick icke glida, icke släppas ur sikte — minsta felkast och ägget krossades, knifven stack.

Vidare skrefs bref som kopierades i privat bok af kassören egenhändigt. Och det sändes telegram, hvilka bestodo af chiffer och måste afläsas med code. Där var till exempel den flyktade bankskurken; han hade en hemlig bostad i Berlin och kallade sig något annat än Norman. Med honom brefväxlades ständigt och det kunde ej Helge bli klok på. Så var det att han så småningom uppdagade att det alltsammans var knepet, det osynliga maskineriet, konsten, affärers hemlighet — att det utan tvifvel var lika i alla de många hundra kontoren längs kajfasaden och i alla de gamla gränderna; att i rummen stodo pulpeter och hängde noteringar, och ringde telefoner och slogs i stora böcker. Men att osynligt och ohörligt gjordes allt detta obegripliga som endast de utkorade kunde fatta, det som satte allt i rörelse, pengar, papper, fartyg och alla jordens varor och produkter. Många tusen skrefvo så fingrarna stelnade och bläcket sprätte, men det var en liten handfull som såg kuggarna och kände fjädrarna i mekanismen. Det hjälpte hvarken skolor eller

volontäriat — ja, innerst icke heller pängar eller släkt, ty allt emellan stod ju en sådan ändå på näsan. Nej, det var här som i allt annat, blicken allena, instinkten för det rent speciella i facket, och annars blef man icke invigd utan var springpojke ända till slutet, om man så ock blef sjuttio år!

När Helge, helt svagt för resten, kände detta gå upp för sig, blef allt utan intresse. Kopiepressen var en kopiepress, brefvågen en brefvåg, chefen en elak spindel som satt och väntade på dumma köpflugor midt i sitt nät, och kassören en vanlig alkoholist. Nu läste icke Helge längre de skiftande Hamburgerpriserna som dag från dag fluktuerade några struntbråkdelar. Ty det kom ju honom icke ett dugg det minsta vid. Han tänkte ej längre på telegrammens innehåll och afvaktade utan spänning ett kabelsvar med accept. Ty det rörde ju honom ej. Det var en firma som hette L. G. Görlitz — men han hörde icke till firman. Han var här, som förut, plåtbit, icke slant.

I stället kommo alla drömmarna och fantasierna tillbaka. Så blef det gatorna som stodo kulisser på nytt, och vare sig belysningen var morgonglittret öfver den brusande strömmen eller det aftonröda bakom västermalmens taksilhuett — det var Staden som allt mer blef ram kring hans hägringar.

*

Helge skulle till Eldkvarn med en konfirmation öfver en råglast per ångaren »Betty».

Grosshandlaren hade stannat ute på sitt Dalarölandställe emedan det var lördag och intet viktigt väntades. Kassören satt därför full på källaren Reisen — det kallades »att gå på Börsen» — och telefonen passades af ett stadsbud, som hade befallning genast störta ned i kaféet vid första påringning.

Det var en tryckande rötmånadsdag.

Helge gick upp Brunnsgränden. I portarna svuro magasinsdrängar, svettiga, och så bruna i ansiktet som mahogny, öfver balar och lådor som hifvades och hissades från lastvagnarna. Vid brunnen pumpade en piga vatten i ett träämbar och i en liten cigarrbod stod en full, utländsk sjöman. Helge vände och såg nedåt. Kajen låg i stark sol och hvita näsdukar fladdrade som fjärilar mot en Finlandsbåts backande svarta skrof. Han gick Österlånggatan.

Där var skugga och de stinkande hotellens dörröppningar syntes nattmörka. En kvinna i underkjol och med blodigt ansikte kom ur en öfverbyggd gränd och försvann i en källarbod. Ur en varuport luktade rökt skinka.

Vid hörnet hördes plötsligt stoj och röster, porslinsskrammel och korkknallar samt befalfande rop uppifrån. Starkt matos slog ned. Det var Skomakarkällaren, hvars alla fönster i båda våningarna stodo vidöppna.

Helge såg upp mot obelisken. Den pekade stelt mot det tindrande blå, hvilket efter något stirrande tycktes torna upp sig i rum, som sakta svingade rundt trubbspetsen. I detsamma mindes han morfadern. — Han brukade kalla obelisken för »kungens tandpetare.»

— Om jag skulle gå upp till gubben och gumman i förbifarten, tänkte han.

Han kom in i solplanet öfver Lejonbacken och gick snedt för att nå skuggranden från slottet. Nere i flygelns lagerkällare lastades vinlådor på stora vagnar. Arrackslukten kändes på långt håll. Några barn sutto och gungade på järnkedjorna mellan backens stenstolpar. Han såg öfver mot strömmen innan han gick in i slottshvalfvet. Muséets fönster reflekterade vattenspeglingen — det såg ut som löjstim i rutorna. Skyltvakten, i hvita byxor, stod stilla utanför sin skyllerkur. Ingen syntes på trappstegen och dörren stod tom och öppen i den svarta porten. — Så kom en liten man med något under armen och trots afståndet igenkände Helge fadern. Det han bar visste han vara postboken som skulle lämnas in på ämbetsrummen, södra fasaden. Och han såg honom försvinna om knuten åt holmbron.

Högvakten sof. Vid järnstaketet på stenterrassen stod en gardist — alldeles som på en tafla uppe i muséet. Helge gick ned trapporna.

Tomt och dammgrått. Vid Västerlånggatans hörn voro resta höga byggnadsmaster, stenhejor dunkade, och hammare, hackor och spett hördes i en sky af jord och kalk. Det var ett stort hus, som byggdes, alldeles inpå slottet, af ett lifförsäkringsbolag. Stora granitstenar voro staplade som fästningsvallar nedanför flygelterrassen. — Mellan ministeriets gulbruna, refflade kolonner stod ett stadsbud.

— Jo, han skulle gå upp till Dreschels ...

Men väl öfver den lilla bron ändrade han tanke. De många trapporna, de låga, solbaddade vindskuporna, där mormodern satt, mer död än lefvande, i den kvafva värmen, omgifven af flugor; gubben, gnatig och otålig, förtviflad öfver den förestående flyttningen hvilken var detsamma som uppbrott från lifvet. Och Helge såg rummen med nedfälld blå rullgardin, framställande ett tyrolerlandskap och så sliten att solstrålarna genombröt väfven på tusen synålsfina punkter. I denna solmättade skymning teg kanarjefågeln på sin pinne, och blott flugornas surr och trampet af den gamles steg ut och in, ut och in, samt gummans matta andedrag hördes. Fem minuter före hel timme knäppte det starkt i väggklockan. Och en minut innan hon skulle slå, började ett rosslande surr i det snart utgångna verket. Så slog hon, dallrande och sprödt som en åldrig röst, och en timme till var gången.

Det var dock icke den stämningen som afhöll Helge att gå upp. Det var frågorna. Dessa evigt samma trista frågor: om hemmet, om framtiden; antydningar och beklaganden. Nu hade kontoret tillkommit och på nytt skulle han nödgas redogöra, motvilligt och meningslöst, för sitt skenarbete. Slutligen mynnade allt ut i ett inkvisitoriskt och ängsligt undrande spörsmål: när skulle han få lön — och var det den bana, han trodde skulle bära honom genom lifvet?

Midt i solgasset på den lilla bron fick ynglingen en köldrysning som kom honom att skaka. Strömarmen under rann ljudlöst längs plankbredden på holmen. En plötslig ljudstillhet uppstod — det var för minuten ingen körande på torget bakom. Allt teg, upphörde, som ofta i städer; liksom den tystnad, i hvilken där väntas på ett betydelsefullt svar.

Helge lyssnade spändt.

— ?

Ögonblicket efter brusade, rullade, trampade, talade gatulifvet.

Så påskyndade han gången. Den lilla gatbiten var tom. Hästar hördes sparka i stallets spiltor, men det var likväl något dödt öfver holmen. Kungen var i Marstrand och drottningen på Rosendal, kronprinsen for i går ut till Tullgarn. — Helge hörde hur morfadern läste dessa linjer i sin morgontidning. Meddelandet från hofvet skulle nämligen gumman hvarje morgon höra — det var en slags andakt, en invigningsförrättning för dagen.

Då han gick förbi nian kastade han en skygg blick in i porten. — Tom.

Detta var krokväg och han tog takt och gick utan att se vidare, stora bron, Strömgatan. Men han måste vända sig och titta upp bara ett litet tag. — Riktigt, den blå gardinen var nere, hela den bisarra fasaden såg möglig ut, men det var lustigt och pittoreskt — som på taflor från Italien uppe i galleriet. Och badinrättningen med spetshvalf och pelare — hvad var det nu den liknade? — Jo, sannerligen, orgeln i Blasieholmskyrkan, fast olika i färgen naturligtvis.

Allt var för öfrigt märkvärdigt högsommardödt denna dag. Där låg visst femtio roddbåtar i alla färger,

gröna, bruna, gula, röda och svarta, målade, tjärade och fernissade; fiskarbåtar med stake och nät, sänkhåfvar och draggar. Men ingen begagnade dem. Till och med det dagdrifveriarbetet hade upphört för stunden.

Posten vid Rödbotorget var utan lif. Blanketter och sönderrifna kuvert lågo och skräpade på farstutrappstegen. Men inga kunder.

Akademien stängd. Hur var det väl, månne, att gå där och måla? Två skolkamrater hade för ett år sedan tagit den vägen och sen hade han ej sett dem. Den ena hette Zallberg, ett underligt namn som han nog skulle erinra sig om det en gång blef berömdt.

Vid järnvägsbron voro de smutshvita grindarna stängda. Ett tåg växlade. Det blåste och hväste, backade en bit, gaf signal, gick fram — ut på bron och stannade. Springpojkar hängde på barriären, en sjukbår stod på trottoaren, fler människor kommo till och väntade, trötta, varma. De voro alla fattigt klädda, sågo urblekta ut. En kvinna med en korg hade ett knippe ängsblomster i sin magra, bruna hand. Hennes ögon sågo med ett trött, lidande uttryck mot sjukhuset bortom bron.

Nu var banan klar, grindarna svängde och smällde igen för spåren. Ånga slog ännu emot dem och lokomotivet stönade baklänges in, hvisslande en sista gång under den aflägsna glashallen. En spårvagn med mager häst fick brådt att ringande komma öfver.

Och Helge såg slött på allt detta som han kände så väl sedan den långa sommarens stenpromenader. Där hoppade de från tornet magisterhopp hos Gjörcke. Lummigt grönt lyste öfver rundelns hvita bord på Strömsborg, och Riddarhusets vackra tak stod så godt mot det blå. Äfven gatan rätt fram inbjöd till fortsatt vandring, den var skuggig och lummigt grön äfven den, och oregelbunden och lustigt gammaldags som morfars holme. Men nu hördes ett regelmässigt buller, marken skälfde lätt, ett fint stoft af mjöldamm mängde ut, en hemskt ful apparat för lossning reste sig öfver pontonbryggan där lastbåtar lågo och utsögos. Bullret blef starkare: ett stort fönster, upptill rundadt och med många rutor som skallrade. Där inne en väldig maskin, två jättehjul, som snurrade rundt, genom golf och tak breda läderband, hvilka ormlikt runno och strömmade. Axlar vredos och kuggar vändes, en sotig man gick med en oljekanna och dröp och smorde i smörjhålen. Metallmaskinen glänste som af fett och det stora, förfärliga hjulet gick rundt, rundt med dånande slag, och stålarmar sköto ut och in i starka tuber. Helge begrep ingenting af mekaniken, men han tyckte den malande jätten var en präktig sommarbild i det humör han kände sig. — Han maldes också, tyckte han, till ingenting under en obegriplig mekanism, som kanske, om man ville ta det riktigt högtidligt, var en form af lifslagen. Men därmed afbröt han abrupt, som fullkomligt lönlös, den lilla spekulativa sammanställningen och gick in på kontoret en half trappa upp, där i en fil af låga rum herrar i tunna skrifblusar tecknade siffror vid stora dubbelpulpeter. — Han lämnade konfirmationen och tog spårvagn tillbaka. Kassören var i godt lynne och luktade som lagerkällaren i slottsflygeln.

— Nu stänger vi butiken, sade han och smällde ihop böckerna. — Titta efter i Allehanda när Furusundsbåten går ...

I själfva dörren vände sig kassören om och såg på klockan:

— Ja, det är ju tidigt, och inte för att jag tror att någon ringer på — men, i alla fall, herrn kunde ta och bära upp de gamla kopieböckerna, som bara ligga i vägen, på vind! — Och stäng sen — gumidda'!

Helge satt en stund vid pulpeten. Under markisfållen såg han fötterna på de trottoarpasserande. Det var mest brådskande fötter och mest herrfötter. Ibland var det blott skuggor, och på bestämda mellantider ringde hårdt spårvagnsklockor. En gång föll ett paket och genast dök en hand efter det. En cigarrstump slängdes och blef liggande med en liten rökspiral i solstrimman. En svart pudel mötte en hvit och brunfläckig

fågelhund; de vädrade hvarann samtidigt under svansarna och sprungo genast åt skilda håll.

— Hvad skall jag göra, tänkte Helge.

Han såg för sig det sommardystra huset vid Norrlandsgatan. I Brandbolaget bodde alla herrarna på landet och de försvunno långt före kontorstid, bytte och vikarierade för att få stanna ute en dag vid sina skärgårdsbryggor. Kamrern, en argsint och viktig liten person, med små röda polisonger och ett utseende mellan sjökapten och landsortskrämare, var nygift för andra gången och befann sig i en sorts inbillad smekmånad, hvarunder han lyckats sända bort sina vuxna söner ur första giftet, och i följd däraf sökte njuta hemlif så mycket som möjligt — så länge det nu kunde vara. De två notarierna, herr Elmgren, som, var oäkta son till, och fick bära hans namn, patron Elmgren på Någonting (hvilken satt i styrelsen) samt den elegante herr af Ekstam, hvilken i motsats till herr Elmgren, som kunde sägas existera på Någonting, bokstafligt lefde af ingenting, firade sommarferie oafbrutet. De kommo och gingo under kamrerns förälskelseperiod hur som helst; frukosterade och drucko vermut alla tider på de rundt om liggande stadsdelskaféerna, hälsade på hos bekanta i både Mälaren och Saltsjön och hade dessutom rum i en Vaxholmspension, ehuru hvar middag intogs på någon Djurgårdsrestaurang. — Arbetet var helt pålassadt registratorn Karling, en stackars halffnoskig individ som örfilades af kamrern och pungslogs af notarierna — ty han var förmögen, men ohyggligt snål — en slags Hoffemansfigur: stendöf, peruk, lösgom och ett stelt stirrande emaljöga. — Den spökdockan var den enda Helge mötte i den svala och skumma farstun när han brukade komma hem. Ty han fick, under hot om alla slags mystiska marter, arbeta till långt in på kvällarna, och som en förtorkad läderlapp syntes han böjd öfver de stora protokollen, alltid i svart bonjour och med hvit halsduk och denna groteska syn vid en gaslåga ensam i de stora rummen, midt i sommaren och för uppslagna fönster, var som sagdt det enda lifstecken huset hälsade den hemvändande med. Den glada notarien midt emot, var bortrest till Aachen och hans fönster filttäckta. Hypoteksbankens tjänstemän tycktes ha samtidig semester; hökaren Boisin bodde naturligtvis på landet och likaså protokollsekreter Fallesen. De två våningarnas fönsterrader skeno hvita: den undre hade kritade fönster, för den öfres hade hängts lakan som vore familjen död och låg lik i hvar sitt rum.

Till och med vaktmästar Svensson syntes ej till. Sonen hade tillsammans med den vitsige herr Söderblom och fyra andra butiksherrar vid Lilla Essingen hyrt en kåk, som hufvudsakligast bestod af en glasveranda. De hade också en sjättedel hvar i en gammal halfdäckare, och med dem, samt respektive fästmör, företog herr Svensson senior ständiga priffepartier, namns- och födelsedagsfester — de voro ju öfver ett dussin — samt fiskeexpeditioner ända till Kungshatt. — Och i Röda gången var det endast fröken Rörström som allt jämt i kamkofta och papiljotter rörde sig i en bensinatmosfär, och nu till säsongens förhärligande drack kaffe ute i själfva vindskorridoren under öppen taklucka och med en bukett prästkragar eller blåklint på bordet. — Det kallade hon att »ha flyttat till sitt landsställe».

Herr Leander var för sommaren inackorderad hos en skogvaktare, hvilken, trots professionen, var godtemplare. Och slutligen hade Hilda fått gästa en sin moster i en sörmländsk bondby.

Men hela kvarteret var starkt decimeradt och äfven butikerna stängde som följd däraf tidigt. Hos Broms sattes luckorna för ibland redan klockan sex; den lilla urmakaren låste dörren vid femtiden om han skulle bort, och mjölkmagasinet var mörkt efter sju. — Endast cigarrbodens röda lykta blinkade i sommarnatten ända till elfva.

De stela, hvita kritrutsleden i de stora komplexen på ömse sidor, Franckeska och Bångska husen, linjerade upp väggarna som debet och kreditbladen i de stora kontorsböckerna, och takgesimsens bleckfåll och trottoarernas raka kant var de dubbla saldostrecken.

Hvad herr och fru Bendel beträffar, bestodo deras sommarutflykter i söndagsfärder till Nya Kyrkogården

(Haga inbegripet) där en del grafvar besöktes samt kaffe dracks i någon enkel, med kransförsäljning förbunden våffelaffär. Eller också medfördes kaffe i en pumpa ut på Holmen, och under kyrkans lindar och kastanjer dukade man i kullens maskrosströdda gröngräs, hvarifrån man hade utkik på flottmatroser och en ensam amerikansk ångjakt vid en röd boj. — Dessemellan små kvällspromenader i Parken och Torget för att från en gul eller grön soffa i någon »rundel» lyssna till strötonerna från kaféorkestrarna.

Allt detta mer kände än tänkte Helge under det han alltjämt satt håglös kvar på den runda pulpetstolen och seende, utan att se, stirrade på penntorkarns svarta borst i porslinskoppen, frimärksasken, munlacksdosan, kuvertbunten, ljusstaken med tändsticksställ, sigill och lackstång, gummiflaskan, bläckhornet, brefvågen och segelgarnsrullen.

— Herre gud, dessa sommardagar utan pengar! Då allt var stängdt och det såg ut som hade en folkutflyktning ägt rum af fruktan för någon pest. Teatrarnas dörrar voro bommade och på affischtaflorna sutto gulnade och sönderrifna rester af årsgamla plakat. Ett och annat stadsorginal dref längs husraderna i dräkt från århundradets början, som ett illustrationsklipp ur en roman af Blanche. Men för resten var det endast de mindre bemedlade som befolkade promenaderna, arbetarnas stora lag, kontorsbina, butiksmyrorna, och åldriga och orkeslösa, krymplingar och sjuklingar i rullstol. Barnen som hoppade hage och lekte hök och dufva, eller rullade kulor och tunnband i sanden, hade andra somrars blekta och nötta kläder, och de små skorna kunde ha tåhättor af koppar. Italienarna gjorde icke längre så lysande affärer med sina röda och blå ballonger, med bollarna i kautschuksnören eller fågelhvisslorna af näfver. Och utanför glastemplet, där den nya ungerska gossorkestern spelade »Den lustige kopparslagaren» under anförarens, som liknade en djurtämjare, taktpinne, hvisslade högst bedröfliga och magra ansikten omkvädet.

Det var sommaren i staden. — Om bara arbetet inbringat några kronor till fickpengar! Nu fick nöjet inskränkas — hur stor han än var — till en tur med ringlinjen, en ask Duke of Durham, ett par munkar hos gumman i ståndet vid Landtmäteribacken ...

Helge for upp för en invärtes stöt. Han såg sig kring med främmande ögon — rådvillt, hjälplöst. Skulle han alltid känna sig så barnsligt nedslagen, sentimental, på orätt plats? Det skulle ju då aldrig blifva något af honom. — Och liksom ofta då hans sinne började spekulera, kastade han som med ett axelryck bördan åt sidan.

Det var kopieböckerna! De lågo på hyllan öfver pressen — flera dammiga årgångar. Han buntade ihop dem i en fart, utan att fråga efter ryggarnas datumsiffror, och tog hela packen på en gång upp i vinden.

Det var breda, tysta och skumma trappor med korshvälfningar. Järnspjälor mellan de stora, fyrkantiga stenpelarna i hvar farstu bildade staket, och fönstren, som sutto, icke i förstugorna, utan vid hvarje halftrappas afsats, voro placerade högt upp och äfven de försedda med liknande spjälstaket. Det var något underligt upp och nedvändt: där dörrarna funnos, satt inga fönster, och i de mellanplan, där fönstren sutto, fanns inga dörrar — endast nakna, kalla stenväggar. Ehuru våningarna endast voro fyra, hade man det riktiga och dock falska intrycket, att ha passerat åtta på vägen upp till vinden.

Helge pauserade två trappor upp. En smal solstråle borrade sig in i dunklet och lyste på väggen. Effekten minde honom om ännu en museitafla — en läsande munk i sin cell. — Det måtte vara oerhördt svårt att måla, tänkte han.

På de höga hvita dörrarna i farstun läste han namnet på Svenska Akademiens sekreterare. Det var denna institutions hus och här hade alltså faderns grefve också bott. Det var tyst och högtidligt, sorlet från kajen nådde icke genom de tjocka murarna. Det måtte vara svalt därinne i de höga rummen — så höga att de nästan upptogo dubbeletager. Han kikade genom nyckelhålet och såg en stor hvit tambur med en packlår, ur hvilken stack upp halmhylsor. För öfrigt intet, det var sommartomheten själf. — Efter ytterligare två trappor

kom han genom ett par glasdörrar in i en nattsvart korridor. Till vänster var vindstrappan. Och vinden var kyrkhög med tjocka vinkelbjälkar, gamla, väldiga stammar. Här var det ett regn af dammhvirflande solstrålar från rämnor och sprickor och i alla hörn stodo hopade möbler i rokoko och empir, sönderbrutna och upprifna, i taket knäckte det som pistolskott och från skorstenspiporna flög kalk och murbruk. Han slungade böckerna i kontorets vindsafbalkning och läste dörren med en skräll. Då han gick ned lade han märke till att en plåt glänste matt i den svarta gången. Där i öfversta våningen läste han med förvåning namnet Bernhard von Beskow — således bodde någon gammal kvarlefvande släkting till skalden i det hus där denne residerat före olycksgrefven. Det var som en dammig sägen hela huset.

Helge tvättade sina händer och ansiktet omsorgsfullt — kontoret bestod åtminstone en fin och dyr tvål, den luktade som en hel blomsterbod. Ännu var det öfver en timme till middagen, han kunde sitta och läsa i bersån i Karl XII: s torg. Han hade ett lånbiblioteksexemplar af Raskolnikov i pulpetlådan.

Då han ordentligt pröfvade om patentlåset slagit i, hörde han hur hos Burmeister & C:o, farstugrannen, yngste bokhållaren, herr Forsman, likaledes stängde. De möttes vid trappan och hälsade.

— Stänger herr Bendel så tidigt i dag? sade den unge mannen som hade Helge varit innehafvaren af affären.

De följdes ned och togo båda vägen åt norr. Helge hade blott några bref att stoppa i första låda, och herr Forsman skulle expediera ett telegram. — Helge väntade i Telegrafverkshörnet.

Han hade träffat Burmeisters biträde uppe i Enskilda Banken första gången han skulle beställa några utländska växlar, och denne hade hjälpt honom, visat hur blanketterna skulle utskrifvas, kurserna kontrollräknas, och så vidare. Sen dess hälsade de hvar dag på hvarandra och Helge tyckte på sätt och vis om den artige och välklädde unge mannen. Något närmare kommo de icke hvarandra ty merkantilt vetande skiljde dem åt, och det var dock endast i sådana spörsmål de sammanfördes.

De gingo öfver Norrbro.

— Kommer herr Bendel från Schartau? frågade herr Forsman.

— Schartau? — Bendel tänkte på den stränga sektens upphofsman.

— Ja — handelsinstitutet — på Söder, Ni vet ...

— Å — nej, jag har börjat hos Görlitz direkt från skolan.

Det var Helges pincené som egentligen fyllde herr Forsman med hemlig respekt och det var endast af artighet han framställt frågan om Schartau, ty Bendels kunskaper voro ju minimala — det hade han för länge sedan sett prof på. Han hyste också sympati för hans försynthet i framträdandet och trodde för öfrigt att han var af »bättre» familj än han själf.

Helge måste öfver och se i bokhandelsfönstret. Det var de utländska böckerna och fotografierna som lockade. Herr Forsman såg stillatigande på de gula omslagen och salongbilderna. Han väntade, Helge skulle göra någon anmärkning, men denne teg.

Midt på torget, vid statyn, sade herr Forsman:

— Har herr Bendel lust att dricka ett glas öl i värmen?

Och då Helge helst hade velat neka emedan han icke hade pengar att bjuda igen — vidblef kontoristen:

— Jag brukar nämligen äta en liten bit på en billig källare alldeles här i närheten och det vore roligt att ha

sällskap. — Känner ni för resten till Rybergs källare? Annars är det ett orginellt ställe ...

Så följdes de åt förbi klockan och veko af till vänster på Jakobsgatan.

— Se där, sade herr Forsman och pekade på Smedjegatshörnet, där är det!

Nedgången — det var en källarvåning — föreföll Helge så motbjudande att han ovillkorligt ryggade. En stank af surt öl, fukt och härsket flott steg från den öppna dörren där man öfver ett ölfläckadt och sågspånadt, med otaliga buteljkorkar beströdt golf kunde från gatan se åkardrängars stöflar och blå förkläden. I själfva hörnet voro breda vallgrafvar ty här nedlades allehanda rör och det luktade skämd gas och fräna jorddunster. Det stora hotellets baksida midt emot höll på att nyrappas och ställningarna gingo öfver den smala trottoaren ut på gatan. Kalkdamm hvirflade i luften.

— Bry er inte om att det ser ruskigt ut, sade kontoristen och sköt Bendel i ryggen, det är bättre där nere!

Och så var det verkligen. Ty då de gått igenom skänksalen, där under ett hvalf en oerhördt tjock matrona serverade från ölfat bakom en disk med matvaror, kommo de in i ett svart gap som visade sig vara en hvälfd håla — en grotta. I den dunkla belysningen från en nedskrufvad gaslåga var imitationen god nog med droppstensformationer och stala.ktiter Ännu en liten skrubb fanns innanför, mossa och kullerstenar samt snäckskal och glasbitar fullbordade dennes illusoriska verkan. En enda kund satt här inne — midt i en järnsoffa. Han hade hög hatt, skjuten bak i nacken, svart bonjour och hvit tvättväst samt slarfvigt knuten, stor halsduk i blått och hvitt. Ansiktet var rödmosigt, ögonen ljusa och blodsprängda, ett rödblondt helskägg, icke ovårdadt, skimrade öfver halsduken. På hans bord stod ett tiotal urdruckna glassejdlar och han höll två fyllda, en i hvar hand, skålade med dem, stötande dem samman så fradgan rök och vrålade med basstämma till de inträdande:

— Våren hälsade unga noviser! Jag är Schurack — öfversteprästi kärlekens tempel!

— Bry er ej om honom, hviskade Forsman, det är en halfförryckt medicinare, en öfverliggare, heter det visst, som går på Karolinska institutet. Han sitter här jämt och dricker alldeles kolossalt med öl och talar långa ramsor latin och är alldeles kolossalt svinaktig mot flickorna. Men han lär vara kolossalt rik och ha en landtegendom bortåt Uppsala ...

De satte sig.

Men Helge teg. Han visste egentligen icke hvad han skulle säga och det föreföll honom som en parodi att sitta i en källare denna heta sommardag vid gasbelysning och med en öldåre framför sig. När ögat vänjde sig vid dunklet såg man hur simpelt allt var, hur smaklös och dålig grottdekorationen. Från torgtrottoaren hade han ibland undrande sett in till hotellkaféet midt emot, som också var en stor grotta — men den var stilfull och så att säga äkta, den var dyrbar och välgjord, och det föreföll honom som blodig satir att imitera för hundarna hvad herrarna njöto. Han hörde endast halft på hvad Burmeisters yngste pratade.

Denne talade emellertid i ett, då och då afbruten genom ett dundrande rop från medicinaren. Han berättade att hans far var död; att modern och systern bodde i Norrköping; att han genomgått en kurs i Smedmans handelsskola och en månad hos bröderna Påhlman; att hans lön var femtio kronor, men att han var lofvad sjuttiofem till nyåret; att han dock starkt tänkte på utlandet, möjligen Amerika. — Det är det enda, sade han. Chefens son praktiserade i Hamburg och skulle sen till London — ja, se det var något, det! Därvid kom han in på reflektioner om tiderna, spådde dålig marknad med fallande tendens på alla exportartiklar och stigande på importen, d. v. s. inköpspriset. Han talade något om diskontot och Englands bank, guldtillförseln och terminshöjningen. Därpå uttalade han sin förmodan att firman L. G. Görlitz hade sett sin glansperiod och endast genom giftermålsrelationer ännu hölls nätt och jämt flytande. Slutligen anförtrodde han att han var

ensam och längtade efter någon att tala med, att han hyrde ett rum hos en arbetarfamilj i de nya Vasastadskvarteren samt att här, i Rydbergs källare allt var så billigt: en sejdel sådant ljust öl som de nu fått, kostade endast åtta öre. Och en liten biffstek med lök och stekt potatis kostade tjugufem öre. — Det hade han för resten beställt och det kallades »en femöring». — Han uppmanade, skålande, herr Bendel att taga en ny sejdel.

Men Helge tackade. Den försupne kandidaten skanderade nu latin med hög röst och ett par droskkuskar tittade flinande in genom hvalföppningen. Då serveringsflickan, som såg ut att vara tolf eller tretton år, kom in med nytt öl försökte han fånga henne bakifrån i det han utslungade några oerhördt cyniska grofheter. — Kuskarna gapskrattade, deras svettdränkta ansikten glänste som sirap. Men den tjocka frun kom fram ur sin diskhåla och sade barskt till om ordning. Helge ville gå.

Herr Forsman fick honom att stanna genom en fråga:

— Ursäkta mig, herr Bendel, det är kanske näsvist, men jag försäkrar att jag blott frågar af intresse för er: hvad betalar gubben Görlitz er?

Tonen var verkligen så äkta i sin vänlighet att Helge, trots rodnaden som genast brände kinderna, svarade:

— Jag har ingenting ännu. Jag är ju volontär. Men till julen förmodar jag att någon dusör ...

Då han såg kontoristens leende ångrade han att han icke ljugit. Men strax därpå förstod han att Forsman icke var nedlåtande utan ville gifva ett råd. Han sade:

— Ja, herr Bendel, om ni verkligen skall fortsätta på den banan så ville jag i ert ställe hellre sluta hos Görlitz. Det är alltid en rekommendation att säga att ni varit där, men genom att gå från en till en annan — bara i början, förstås — får ni alltid högre betaldt, till dess ni finner något ni tror är framtid värdt slå sig till ro hos. Det är kanske kolossalt dumt af mig, men —

Helge afbröt:

— Nej, tvärt om. Tack herr Forsman — jag har nog själf tänkt så. Och — jag har också tänkt att kanske resa till Amerika.

Den andre sade lifligt:

— Ja, det är nog bra om ni har någon viss idé, någon plan. Kan ni språket?

— Jag har gått hvad som kallas reallinjen och där ingår engelskan.

Forsman teg. Det var som om det han ville säga var svårt att formulera. Till sist sade han lågt och med ett skyggt ögonkast som gjorde hans runda och brunfräkniga ansikte vackert:

— Är ni, herr Bendel, är ni — är ni också så »real» — jag menar, tror ni verkligen, ni öfver hufvud passar handelsvägen?

— Nej, tänkte Helge, gud vet' hvar jag passar! I botten på Norrström möjligen. — Och han kände som en boll stiga i halsen.

Men högt sade han:

— Man måste ju pröfva på och försöka lite' af hvarje medan man är ung ...

Då han kom hem sade hans far i högtidlig ton:

— Morbror Larsson har fått slag. I morgon skulle du gå upp och höra hur han mår. Du vet, Helge, att han kan betyda mycket för oss alla!

Och styfmodern sade:

— Helge är nog förståndig. Vill du inte ha en köttbulle till? Och sen ha vi hallon och mjölk.

Helge var helt förvirrad. Genom det öppna fönstret såg han de feta torgdufvorna rulta omkring längs takblecket. Deras kurrande förekom honom underligt manande och löftesrikt.

V.

En bred, blank solstrimma, varm som en eldslåga, låg öfver hufvudgärden. Nybroviken gnistrade. Vid skogskanten stucko upp två små vaddhvita moln, orörliga som hade de fastnat i trädtopparna. Då Helge öppnade fönstrets dragruta brände blecket, och från en takstege rann tjäran i stora droppar.

Det skulle blifva en smältande varm dag men det gjorde ingenting. Skjorta, krage, manschetter voro svalt nystrukna och luktade antiseptiskt af tvättinrättningens klorblandning. Kaffet var bättre och brödet färskare, minerna ljusare, hjärtat lättare denna söndagsmorgon. Jakobs klockor ljödo rena och festliga — det var verkligen musik i malmen och icke alls obehagligt. — På näsduken hällde fru Bendel, då Helge gick, några droppar af julparfymen och fadern stack en krona i hans hand med orden:

— Du kanske vill ha något att röka ...

Det var en märkvärdigt behaglig morgon. Gatorna sågo nyskurade ut. Hela staden hade haft storstädning — allt var putsadt och fint. Inga papperslappar, ingen gödsel. Visst skulle det blifva kvaft, men nu voro skuggorna ännu breda och friska — endast de öfversta fönsterraderna blixtrade. I torget var nykrattadt, räfsadt, sopadt, vattnadt. Som choklad var skuggfärgen under häckar och buskager. Alla soffor stodo tomma, den snörräta lummiga allén utefter, på karmarna glänste ännu som daggdroppar från vattenslangarna. Karl XIII sken och Karl XII pekade på Davidsonska huset. — Hur var det morfar brukade karaktärisera de två statyerna — en kruka mellan fyra lejon och ett lejon mellan fyra krukor? — Hvarmed han menade mörsarna som höllo kedjorna. — Och fontänen spelade redan. Ägirs harpsträngar voro alldeles våta och svanorna dreglade.

Vid kajen lågo alla skärgårdsbåtarna med ångan uppe och ett par hade musikkårer och löfvade relingar. Där nere myllrade helgdagspubliken och öllådor och vattenkorgar hifvades öfver landgångarna. Logården såg ut som en blomstrande festgård och strömmen snodde sig i hvitt och solblink så det gjorde ondt i ögonen.

Allt detta var intet nytt — det nya var att det gamla, som förr tyckts Helge årsvant sommartråkigt, i dag fick annan prägel. Nu var det vackert, ty det betydde mer än se, men icke röra; nu var det liffullt, ty han hade hopp om att lefva med nytt lif, och nu hade alla färger sitt berättigande ty tillvaron tycktes lofva att stråla i framtida prismaglans. Det var i går han suttit i den mörka ölkällaren och lyssnat till en kontorists utläggningar och planer, och han hade då inför dessa känt sig så obetydlig och fattig, så ur stånd till att någonsin fatta, bruka, utveckla de nödvändiga medlen på deras gemensamma område, att han föredrog betrakta sig som en emigrant, en utvandrare, oduglig för hemlandet. Och i dag kände han i blodet, i luften, den lätta berusning som blotta hoppet om en ny existens medför; hans öga svepte om kajer och hus som ägde de nytt värde — ja, kunde blifva hans personliga egendom. Porslinsfabrikens butik i hörnet, med sina dyrbara utställningar af fajanser, lyxvaser och byster var till för honom och hans smak, likaväl som för

turister; den stora spanska vinhandeln under terrassen bad om hans uppmuntran — han stafvade i förbigående på ett etikettnamn: Paxarete, och upprepade det mekaniskt flera gånger, och de stora rutorna speglade himlen och strömmen och slottet och båtarna och båtarnas rök som en lefvande tafla — och hotellhörnets gröna kakelgrop, som visade marmorbord genom fönsterluckan, bjöd honom stiga ned. Fasadens små kafésoffor med tälttak mellan lagerträdskrukorna — ja, till och med Bolinders stora spislar, allt hade sin mening, sitt berättigande, enskildt, privat, för hans kommande lif.

Och han fortsatte under muséets kyliga skugga ut i solen på bron, genom hvars korsräck de gröna böljorna vinkade; han gick icke någon af gångbanorna utan midt på — den var tom och bredare och plankgolfvets små regnhål tittade upp på honom som ögon. Och då han såg tillbaka och ned i dem var där också en grön böljeblick som strimlade förbi, eller slog klappande mot en pelare. Men som han gick, rundt holmen och ned till segelpaviljongen, där kuttrar och roddbåtar lågo, tänkte han på ett och det samma: ny framtid. Och stafvelserna blandades i hans öra till takten af kajskvalpet och sade: fram och tid och tid och fram, fram till nytt och ny tid — framtid!

Och nu var klockan blifven lagom mycket till besöket hos den gamle Larsson som hade fått slag och skulle lämna sina hopprocentade pengar och blifva mull och borta och låta andra få andrum. Helge såg upp mot kastellet — det stod så bra med sitt tegelkrön mot det blå — och därpå sände han en blick ned till Blåsuts gröna grind — han fick en smak och synvision af släpärter och kräftkalas i Crusenstolpes kajuta.

I sådan luftig och lätt sinnesstämning nådde han gårdsflygeln vid norra Blasieholmshamnen och gick nästan muntert uppför Larssons trappa. Han drog i kordongen och hörde något slå mot dörren, men intet kläppljud följde. Än en gång ringde han och nu kom någon.

Helge tog ovillkorligt ett steg baklänges och hade så när trampat fel och fallit utför trappan. Ty då dörren öppnades stego notarierna Elmgren och af Ekstam ut, den förre eldröd, den senare grönblek i ansiktet, och hvardera med en hvit halmhatt i handen. De stirrade oförstående och frånvarande på Helge och besvarade automatiskt hans hälsning. Så gingo de i mekanisk gåsmarsch utför — i takt, så att hvarderas vänsterfot samtidigt tog trappstegen; det lät som hade blott en person begifvit sig ned. Och de höllo af glömska hattarna i handen ända ned i gårdsfarstun.

Helge såg efter dem och glömde rent bort sitt ärende. Då hördes en skarp kvinnostämma alldeles i hans öra och han hoppade till:

— Hva' söks?

I dörröppningen stod icke den fantastiska flickslinkan från förra gångens besök utan en omkring fyrtiofemårig kvinna i hemväfd randig bondklänning af en färg som bäst kunde betecknas som lingonmjölk. Hon hade platt bröst som en man, men kullrig mage, och hennes hår var benadt och vattenkammadt stramt åt sidorna. Ögonen voro små och skarpa och hade hvita hår hvilka bröto af mot den starkt solbrända hyn i det magra ansiktet. Vid halsen satt en stor oval brosch som kunde tros stöpt af kanderadt socker — förmodligen lava. En liten blomma, en blå förgätmig-ej var inlagd i prydnadens midt.

Helge kom sig icke för att genast svara.

Kvinnan knep ihop läpparna.

— Hva' söks? upprepade hon.

— Jag söker herr Larsson, kunde Helge ändtligen förmå svara. — Jag vet att han är sjuk och ville höra ... Mitt namn är Bendel — jag ville höra hur — hur morbror mår?

Hon betraktade Helge men rörde sig ej ur fläcken. Som hon stod med ena handen i dörramen och den andra på låsvredet såg det ut som ville hon försvara bostaden mot obehörigt inbrott.

Helge kände hur han rodnade och såg åt sidan. Därpå tittade han upp och lade märke till att dörrklockan blifvit igenstoppad med tidningspapper.

— Såå ... sade slutligen den främmande kvinnan och nu hörde Helge att hon talade på ett lätt landsmål. — Såå, är det Bendels pojke? Hvad heter han nu igen?

— Jag heter Helge, sade Bendel alltmer undrande.

— Såå — det är Helge, det! Ja — Larsson har det nog svårt, han kan inte tala. Men ingen får störa honom nu. Professorn har varit här och sagt att ingen fara ä' genast för hand. Nu ska han ha lugn. Så jag kan inte be Helge stiga in inte. — Hälsa nu Fredrika från Lovis! Jag ä' moster Lovis från Harg.

— Moster Lovis från Harg — upprepade Helge häpen.

— Jaa — moster Lova, då? Har du inte hört Fre — din — Fredrika tala om mig?

— Nej, svarade Helge sanningsenligt. Han tillade:

— Men kommer inte moster hem, vi —

Hon afbröt:

— Nej, nej — inte nu. Vi träffas nog snart —

Därmed ville hon stänga dörren, men Helge hann göra ännu en fråga:

— Hvilken läkare — hvilken doktor har morbror? Jag tyckte ni — att moster sa »professorn»?

Kvinnan pekade rätt ut:

— Jaa han bor ju alldeles här — i det grå huset — med torn —

Hon slog med handen i luften, indikerande tydligen hamnen vid Akademien och Helge förstod att det var Kjellbergska huset hon menade och att således ägaren skötte Larsson. — Han bockade artigt och småleende, och gick med en egendomlig oro, en slags nervös aning. Det var som hade redan bråket med det väntade arfvets alla formaliteter börjat, och han kom plötsligt att sammanhangslöst tänka på herr Forsmans fraser från gårdagen:

— Fallande — stigande tendens — bankdiskontot — guldtillförsel — terminer — —

Alla dessa ord skulle betyda något — framdeles, vid placeringarna ... Det var så man kunde få feber i blodet långt på förhand!

På gatan väntade en ny öfverraskning. Som han vek om hörnet kom notarien Elmgren halfspringande från Stallgatan. — Herr Ekstam syntes ej till.

— God dag, god dag, herr Bendel! Jag ville gratulera till den anställning herr Bendel fått! Det är en utmärkt fin affär — en gammal fin man, fin släkt, Görlitz ... Pappa är också glad öfver sin gosse — han berättade mig just härom morgonen ... nå, herr Bendel går inne i stan en sådan vacker dag? — Jag skulle ut till landet klockan tre ... Har herr Bendel någon — känner herr Bendel herr Larsson?

— Det är min morbror, svarade Helge utan tvekan.

Herr Elmgren hoppade till.

— Hva fa— jag menar jaså! Det var ju märkvärdigt — det vill säga, det är ju inte alls märkvärdigt, naturligtvis, hahaha, men jag har ju just varit uppe där för att — att höra hur den snälla gubben mår! Han är dålig, stackars Larsson — vi ha känt hvarandra i många år, varit i samma verk, han är en gammal trotjänare af gamla stammen! — Jaså, morbror! Jo, jag tackar jag, kära herr Bendel — det är nog en tät gubbe det. Alltså, herr Bendels mor —?

— Jaa, mamma är enda barnet — det vill säga det är ju min styfmor som herr Elmgren vet.

— Ja, ja visst. Bendel — herr Bendels far är omgift. Men en förfärligt rar människa är hon — å, jag tycker så mycket om hennes rara ögon, hon har nog varit som en mor för herr Bendel — det är jag viss på ...

— Ja, för all del, det har hon visst det, herr Elmgren!

Helge såg vänligt leende upp på den elegante och språksamme notarien.

— Hör nu herr Bendel — hvad är klockan — tolf strax — kan ni inte promenera ett slag i det vackra vädret? — Nej, se där kommer Ekstam! Nå det var roligt — ja herr Bendel känner ju notarien — hej, hej, Ekstam! Kom hit!

Från parken syntes nu notarien af Ekstam i hvit väst och lackerade skor, med en silfverknappad rörkäpp i gult behandskad hand, närma sig. Hans ansikte uttryckte en massa frågetecken mellan oroliga ögon och stelt leende läppar. — Herr Elmgren skrattade hjärtligt, hviskande ilsnabbt något i hans öra och fortsatte i ett kör:

— Hör du bror, kan du tänka dej — unge herr Bendel är dotterson — nej, styfson — nej systerdotter — asch, så jag pratar, systerson — nej hur var det nu, herr Bendel? — till Larsson du!

Herr Ekstam såg vänligt förvirrad omkring från Elmgren till Bendel, gnäggade och mumlade något oartikuleradt samt drog upp en silkesnäsduk och torkade panna och svettrem.

— Hehehe — god dag, herr Bendel! Jaså — sonson — nej —

Helge tänkte efter:

— Jag är icke hennes son och hon är ej hans dotter inom äktenskap. Det hela är naturligtvis som vanligt en bubbla ...

På en gång beklämd, som gjorde han någon hemligt orätt, men samtidigt oemotståndligt smittad af uppträdets komik och möjliga förutsättningar, sade han allvarligt:

— För min styfmors skull kallar jag herr Larsson morbror.

Det klingade enkelt och korrekt och båda herrarna anlade ögonblickligt en förstående och sympatiserande mask. — Herr Ekstam sade, som hade han icke förr träffat herr Elmgren:

— Hvad har du tänkt i dag då?

— Ja, vid tretiden går min båt — jag är bjuden ut till konsul Simon. Och du?

— Jag är utbedd till en tillställning med dans på Furusund hos Hammers. Och herr Bendel?

— Ingenting.

Helge ville gå. — Hur skall det vara nästa sommar? tänkte han.

Men de båda tjänstemännen blefvo ifriga. — Icke gå! Nej, kunde man icke gå ett slag? Öfver Holmbron och sen kajen inåt — kanske ta salta biten på du Nord? Den hade visat sig lika bra som hos Carlsson i Lagerlunden ...

Det ovanliga i denna situation gjorde Helge smått yr. — Här gick han utan vidare som en jämlike med faderns herrar. Orsaken förstod han ju, eftersom han icke var idiot, men känslan var ändå ej obehaglig.

Och de två notarierna talade i ett. De öfverhopade honom med anekdoter och upplysningar, mellan hvilka undersökande frågor voro skickligt inströdda, berättade om bolaget och kamrern, registrator Karling och styrelsen, berömde herr Larsson och den svenska vaktmästarkåren i allmänhet, undrade öfver unge Bendels planer och uttalade hopp om att så småningom få oftare träffa samman — kanske kunna vara till någon nytta — ge råd ...

Helge lyssnade till detta halft generad — ibland öfver sig själf, öfver familjeförhållanden och ställningen, men oftast öfver de två herrarna. — Nu, som alltid, tänkte han, är det något halft, något overkligt. Och fick den lilla frossbrytningen, han blifvit van vid, midt i solskenet.

Vid torghörnet började Jakob slå full kvart. Herr Ekstam blef ifrig:

— Skynda på så vi få fönsterbord ...

— Ä, sade herr Elmgren, det är bara bondbassar i stan i dag. Vi ä’ visst de enda af Jeune Paris — du Nord!

Denna förskräckliga vändning satte dem i godt humör och de bröto linjen som samlats för att afvakta paraden. — Torget låg i randade sol- och skuggfläckar som en präktig panterhud.

Inne i restaurangen blef Helge för en sekund förlägen då Johansson, en af faderns bekanta, ordnade tallrikar och servetter på deras bord. Men hans hälsning besvarades af den världserfarne Johansson med ett diskret smil, som ökade känslan af hemligt samförstånd med snart sagdt hela världen. — Det var som visste redan en och hvar hvad som förestod.

Och då den spadomflutna skifvan salt kött kom med sina två potatisar och herr Elmgren slog i en norsk snaps under det herr Ekstam räckte honom den engelska senapsburken fann Helge lifvet värdt att lefva äfven om det blott var en hägring af ett drömland som icke fanns.

En dimma, lätt och tunn som spindelväf, svepte kring tinningarna efter det lilla spetsglaset och ölkupan. Herr Elmgrens röda mustascher och blixtrande pincenéglas, herr Ekstams pomadahår och don Juanskägg, Johanssons flinskalle och den midt emot sittande ensamme gästens stora röda vårta blandade sig och sammansmalt med torgets trädkronor och himlens indigo; det ringde i Jakob — var det inbillning eller måhända en begrafning? — det spelades en marsch — det var väl vaktparadens eko från andra sidan strömmen? — det hamrade i handpulsarna och i nacken, men hur som helst: detta var begynnelsen, de trefvande stegen, från fattig ungdom till burgen mandom och han kunde prisa sig lycklig om bara hälften af hvad han fantiserade var sanndrömdt!

När de bröto upp inpräglades i hans hågkomst otaliga hälsningar till pappa och mamma — det var som skulle han resa bort. Men allt sam i grönt och sol och blått, och blef till sist till en stor, nyputsad mässingsskylt i hans medvetande, med inskrift: Larsson & C:o.

*

Då Helge kom hem blef det ett ifrigt frågande. Den långa bortvaron togs som tecken på ett viktigt samtal. Som kallt vatten kom därför upplysningen om det snöpliga affärdandet vid dörren, och redogörelsen för

notariernas vänlighet snarare ökade än minskade duschförnimmelsen.

Det visade sig att moster Lova naturligtvis icke var någon moster, det vill säga syster till fru Bendel — men den sortens släktupplysningar var Helge van vid. Hon var gift med en inspektor Eriksson vid en större egendom i Uppland och för länge sedan hade de umgåtts som aflägsna släktingar — hennes far var kusin till fru Bendels mor (det var litet dunkelt); men de sista femton åren, eller mera, hade de icke hört något af eller om eller från Lovisa i Harg och rent af glömt hennes existens. Att hon nu dök upp vid gubben Larssons dödsläger föreföll oförklarligt och gåtfullt, nästan hemskt. De så godt som tviflade på Helges utsago och försökte förgäfves framkonstruera så väl grunderna till hennes närvaro som självfva damens utseende — men allt låg så långt tillbaka och hade förut betydt så föga, att minnet endast återgaf intryck, oklara som en gammal dagerrotyp. — Det beslöts att fru Bendel på eftermiddagen skulle göra ett besök hos Larsson. Det hade han visserligen alltid låtit förstå, han helst ville slippa, men herre gud, nu var det ju dock naturligt! Skulle emellertid icke visiten utfalla tillfredsställande — i ett eller annat afseende — så gjorde Bendel en morgonuppvaktning och talade samtidigt med läkaren.

Fru Bendel gick vid sextiden.

— Du går kanske ned i torget? undrade fadern.

Men Helge ville icke. Han måste för sig själf medgifva att Larsson började intressera honom lika mycket som föräldrarna. De blefvo med ens andra personer och hur fult och egoistiskt grundmotivet än kunde sägas vara så tyckte han likväl att de alla kommit hvarandra behagligt närmare genom gemensamhetskänslan inför det ovissa. Det var visserligen icke hjärtats, eller ens blodets band som förenade. Det var samma slags solidariska förhållande som i ett bolag. — Därför satt han nu som aktieägare och afvaktade med spänning utgången.

Bendel dåsade af i soffhörnet men vaknade genast vid första snarkning. Och Helge läste frånvarande i Raskolnikov — hvar och hvarannan rad måste han ta om ett par, tre gånger för att förstå de psykologiska förklaringarna, och han måste rent af stafva, bokstaf för bokstaf de krångliga namnen. — S, stafvade han, se — mj — Semjonovna, men i hans hjärna sade det helt enkelt och svenskt: — Larsson!

Klockan slog sju och himlen stod som ett pärlemorskal öfver taken. Hon blef åtta och hvita punkter lyste i skalet. — Från parken hördes ibland några takter af kaféorkestern.

Då ringde det. Det var en hård och förtviflad ringning. Både Bendel och Helge kände den löpa tvärs igenom bröstet och ut mellan skulderbladen och de hade förkänslan af något oväntadt och förfärligt. — Bendel låste upp och Helge hörde:

— Men Fredrika — hvad är det då — hvad har händt — hvad säger du?

Styfmodern kom in, sjönk ned på en stol och brast i gråt. Hennes ansikte var rödt och håret i oordning. Den lilla hatten satt på ena örat. Hon snyftade:

— Hennes far — är inte hennes far. Det är han —

— Hvilken han? Hvilken far? utbrast Bendel.

Fru Bendel vaggade fram och tillbaka och höll den fuktiga näsduken, kramad som en boll, mot ena kinden som hade hon haft tandvärk. Hon fortsatte i afbrutna gråthickningar:

— Att tänka sig något sådant! Lova hans barn! Den otäckingen har ju varit en — en — en —

Men hon fann ingen liknelse. Hvad hon menade var närmast en turkisk pascha med harem. Det

koncentrerade ordet fattades emellertid.

— Hvad säger du! skrek Bendel och tog sig åt hjärtat.

— Är det mammas syster? frågade Helge.

Fru Bendel såg sig omkring som i en dimma.

— Syster? Nej, visst inte! Hennes mor är icke min mor. Han var — mormon, den otäckingen!

Och liksom hade detta ord lättat och gifvit uttryck åt allt det bittra, missräkningen snört samman i hennes strupe, började hon nu redigt förklara.

Hon hade genast blifvit mottagen och förd in i köket, där fru Eriksson från Harg hade säng och kaffebord. Och sedan de besett Larsson, som låg i en dvala (han mumlade endast ibland något om »dubbel borgen»), samt ömsesidigt förnyat bekantskap och redogjort för växlande årsöden (till kaffe med mandelbröd), hade Lova plötsligt börjat att gråta. Och på en gång hade hon fallit fru Bendel om halsen och sagt det hela: hon var Larssons dotter! Och det var intet tvifvel om den saken: hon visade bref från modern, som varit kokerska och »husfru», och kvitton på underhåll och barnuppfostringshjälp, och hon berättade en massa detaljer, hvilka voro slående lika i karaktäristik, löften, hotelser och äfven nyckfulla ömhets- och hjälpstunder. Slutligen hade en bror till hennes man meddelat dem Larssons hastiga illamående, som tycktes blifva allvarligt, och då hade hon resolut rest upp, kört bort pigslinkan och för öfrigt gjort hvad hon kunnat och ansåg vara dottersplikt. Hon visste nog att Fredrika hade samma rätt som hon, men nu ville hon att de skulle vara vänner och hålla ihop: för allt det, så voro de ju som oäkta barn helt och hållet beroende af den hårdnackade och onaturlige faderns testamente! Och så hade de båda gråtit och kysst hvarandra och druckit tretår.

Allt detta vändes och diskuterades men både Bendel och Helge funno det ej så säkert att denna uppdykande dotter hade samma chanser som den andra, den som gubben egentligen aldrig brytt sig om att skyla. Lovisa hade han ju aldrig nämnt — ja, efter hennes egen utsago hade modern strängt förbjudits både besök och påminnelser. Och om det så också kom till det värsta: det vill säga att han — Larsson — betraktat båda som likställda, så var det ju ändå en summa som räckte till två! Men öfverväldigande var det ju, det kunde ej förnekas och de tyckte alla att de små rummen blefvo för kvafva. Kvällen var ljum och ljus och de gingo ned i torget för att andas ut efter spänningen.

I första korsrundeln satte sig föräldrarna på den gröna soffan vid björnbärshäcken. Snart kom en gammal lång och knotig herre i hög, grå felbhatt och lång lifrock. Ansiktet var knotigt, som gestalten, hade mulattläppar och grå polisongtussar, men vänliga blå ögon. Han minde om porträttet af H. C. Andersen i den nya häftesupplagan af sagorna som Helge köpte. — Det var Seydl, den lilla spanske ministerns kammartjänare, som också var liktornsoperatör. Han slog sig ned och de satt där och samtalade under det fadern rörde käppen fram och tillbaka så doppskon ritade en massa hvalfbågar i sanden. Larssons förestående död var ju en uppseendeväckande händelse inom deras värld, och i torgskymningen, under de spridda tonerna från kaféet snedt öfver, dryftade de försiktigt hans lif och lefverne. Seydl var dansk och hans brutna svenska lät så underlig: blid och melankolisk.

Helge gick bort i västra allén.

Där gingo två svarta dubbelströmmar fram och tillbaka under de tunga löfmassorna. Folk stod i klungor utanför kaféet och lyssnade till militärmusiken som på en öppen estrad under anförande af paradens tamburmajor, hvardagarnas »vackre Herman», blåste »Friskytten». En gumma gick omkring och samlade in femöringar för trädgårdsstolar, som hon uthyrde, och vid hörnet af backen, där om vintern kälkarna

rutschade i guppet, brann en hänglykta i bakelseståndet. Skimret föll ut öfver de promenerande: tjänsteflickor, grändernas ungdom, handtverkare och gardister. Och vid den lilla vattenledningen stodo några pojkar och lät strålen spruta öfver bleckskopan.

Helge gick ett slag. Det sorlade innanför lådhäckarna. Resande allmoge trängde sig upp ända till spaljéerna. Kyparna armbågade sig fram med brickor och servetter högt lyftade. — Vid ett bord långt ned satt herr Forsman med en flicka som åt på en smal, röd bakelse. Han hade sin cigarrett i ett långt munstycke af imiterad bärnsten.

Och midt i allén gick Ebba i ny hatt med prästkragar och körsbär. Hon hade fyra kavaljerer — två på hvar sida, som alla rökte amerikanska cigarretter. De skrattade så högt att människorna vände sig om.

Men vid Jakobs torn seglade en halfmåne i ny med hornspetsarna mot öster och det såg ut som ville de ta fatt i spiran. Det var litet rödt i kärnan, kring skuggningen af Tycho, och den lyste som en läcker skifva melon.

— Nu gå vi väl hem, Helge, sade fadern då han kom tillbaka till bänken.

— Det begynner at blive koldt og klamt om Nætterne, sade den gamle betjänten. Hans knotiga figur i den svarta lifrocken reste sig som ett torn invid häcken, och månen sken på hans höga, grå hatt; fälben fick silfverglans i kantslitningen.

Vid Hamngatshörnet försvann han i sin port.

Tysta, hvar och en i tankar, vandrade de långsamt vidare. Portens galler rutade farstuplattorna. Vid första trappfönstret sågo alla ned på den svarta lilla gården. Fru Svenssons fönster var mörkt, men en ruta stod på glänt. Man kunde se en hvit blomma i ett glas skimra på brädet. Med ens blef det ljust innanför — den sjuka hade repat eld på en sticka för att se på klockan. Skenet fladdrade som fågelvingar och visade en mager, vaxblek hand, hvit som fönsterblomman, oroligt noppande på täcket. — Stickan slocknade.

— Där ligger hon ensam och hvarken man eller barn ä’ hemma! sade fru Bendel och suckade.

— Svensson är en hård natur, sade Bendel, måtte hon snart bli befriad från sina lidanden.

De gingo vidare.

Då Helge stängde ventilen i vindskupan såg han hur rakt österut öfver själfva Djurgårdsbrynet en röd stjärna blinkade. Den stod lågt och ensam. Den brann som en lantärna, hvilken visar stoppsignal då det är fara på färde.

Han drömde den natten att han flög. Hur det gick till, visste han icke, men det var utan vingar. Han sväfvade lika lätt som man går eller springer, och han kände hur det drog kallt under fötterna, ty han hade ej skor och strumpor på. Det var ingen obehaglig dröm, men han måtte ha sofvit oroligt, han hade sparkat af både täcke och lakan innan han vaknade.

Det blef för öfrigt en ovanlig måndag.

Den började måndagsmässigt. Vädret var tyngande, mulnade till rundt om och lofvade åska. Mellan mörknande moln som körde upp likt romerska stridsvagnar på en arena syntes smala stripor af en ärtgrön himmel. Det brakade bortifrån gärdet och man kunde ej afgöra om det var skyns eller stoftets härskaror som öfvade. Alla tecken tydde på att äfven sinnena skulle ha sin urladdning denna dag likaväl som naturen. Ansiktena som kommo från morgonbåtarna sågo omorgnade, uttröttade och irritabla ut. Kvinnornas blickar flögo bekymmerfullt mot molnen och männen rynkade ögonbrynen öfver de sommarintetsägande

tidningarna. Kuskarna piskade svärjande sina helgdagsnattstela krakar och stadens kynne var måndagsblått som en ögonsvullnad.

På Norrbro mötte Helge vaktmästar Svensson. Han bar en hvit segelmössa och några metspön, samt en fiskhåf. Hans näsa var blå och kinderna gredilina och de steg, han tog, voro vacklande. Men då han såg Helge, stannade han bredbent som en lots i storm, slog ut med armarna och sjöng:

Vi kom till det Röda haf ... Oh-hej, oh-hoh! Aldrig en sådan syn jag haft! Oh-hej, oh-hoh! Vi seglade rakt som i hallonsaft ... Oh-hej, oh-hoh! Bara gå på — Tjo falleralla — tjo —

Och han tog några underliga danssteg.

— God morgon herr Svensson, ropade Helge muntert då han såg att en sammanstötning var oundviklig. — Har ni fått mycket fisk?

— Puh, flämtade vaktmästaren, det är hett! Fisk? Icke en enda. Nappar inte denna tid. Men vi hade en skön tur, nu kom vi in med båten till Riddarholmen, Otto och jag, fick oss en pilleknarkare i Salviigränd och så dök han i affärn på Västerlång och jag ska hem till banken. — Nå, lefver Lasse än?

— Han är mycket dålig, sade Helge litet kort.

Svensson blinkade och grinade så de tobaksbruna framtänderna syntes:

— Där ä' multum må Helge tro! Lasse har varit en knif — oh jesses! Leben und leben lassen, som tysken säger, hvilket Pettersson i posten brukade öfversätta med lefva och låta Lasse lefva — det har han inte uppfattat på vanligt vis. Men med näsan i vädret kommer han att låta många Lassar lefva!

Och herr Svensson kryssade vidare, lämnande en svag doft af malörtbesk efter sig i kölvattnet.

Det kunde icke nekas att herr Svenssons måndagshumör dock var att föredraga framför andras. Helge blef smått upprymd och han tyckte staden var vacker i alla väder. Nu bullrade den som en stor kvarn, slottet var resonansbotten och ekot gick rundt kajer och torg. Det var veckan som vaknade efter hvilodagens tystnad och om man lyssnade, hördes tusen hjul rulla i hundratals gator och det malde och knirkade i maskineriet på nytt. Det var alls icke obehagligt — tvärt om, betydde lif och rörelse. Se, hela Skeppsbron: ett tåg af människor från båtarna som ligga tätt med förarna som fiskhufvuden i en strömmingskasse, och hvirfla rök mot Gustaf III, hvilken med utsträckt hand tycks vilja ordna trafiken. Helge känner alla cityansiktena, de äro upphettade och orakade, ha mörtögon och på nacken halmhattar. Med små läderväskor i händerna försvinna de i gränder och portar som bära dussintals skyltplåtar och firmanamn. Nu hörs rasslet af vinschar igen och sjåares rop, och lastvagnarnas puffertsmällar, nu luktar det åter tjära och kol och kabeljo och lutfisk — när allt kommer omkring så är Skeppsbron bara bra, det beror endast på humöret. Och Helge tar hvisslande ut stegen ty nu plaska stora droppar i gatstenarna, som hastigt kameleonteras från grått till brunt; stuprännorna börja forsa och det smäller på presenningar, rutor och fönsterbleck. Så blir vattnet svart bort i söder, men lyser ännu solgrönt här och där, det toppar sig och leker fjärd där viken är som vidast och båtarna svänga och skiljas för öster eller väster inlopp. Plötsligt drar en eldrand ett stort Z i den tjockaste och mörkaste skyn och det skräller till så det dånar i stadsgårdsbergen. Och omedelbart efter går hagelskurens trumhvirfvel längs fasader och hamnanläggning. — Helge hinner knappt inom adertons gula port förrän det flammar och brakar på nytt.

Den första som kommer denna morgon efter brefbäraren är grosshandlaren själf. Han är mörk som himlen och hoppar till vid hvarje åskskräll. Det pinglar svagt i telefonklockorna och han går nervöst omkring och ser på böcker och profbalar.

— Hvar är herr Görlitz?

Men brorsonen synes icke till.

— Regnet ... förmodar Helge.

— Kan herrn bokföring ännu, säger den gamle herrn plötsligt.

— Nej, måste Helge svara.

— Men då är ju herrn till ingen nytta! brusar grosshandlarn ut och slår en linjal i en hvetepåse.

— Jag har också betaldt därefter — skulle Helge önska att svara, men tiger naturligtvis.

Regn och hagel slå mot markisfållarna som fladdra likt dåligt beslagna segel. Inne i herr Görlitz rum är det skymning och gasen måste tändas.

En dryg halftimme går; herr Görlitz plockar frimärken af den ryska och tyska posten och lägger dem i en ask.

— Herrns stil är också omöjlig till korrespondens, säger han slutligen.

Helge skrifver i registret under W.:

— Wennbergs bageribolag, Stockholm, sid. 137.

Och sätter ett blåkritskryss på silkespapperet till tecken på införingen.

Det är honom likgiltigt hvad herrarna Görlitz tycka och säga. I ett visst ögonblick skall han också veta att meddela detta. Han ler elakt och tänker samtidigt att han blifvit ondskefull.

Då kommer brorsonen. Han stånkar och ögonen rulla. I munnen har han pepparmyntpastiljer för att förtaga spritandedräkten. Vattnet dryper om hans ljusa rock.

— Ställ ut paraplyn i farstun, ryter han till åt Helge.

— Hur länge har gubben varit här? hviskar han i förbigående och svär mellan tänderna vid upplysningen.

Så går han in:

— God morgon farbror — vädret — båten —

— Stäng dörren! säger grosshandlaren utan att lyfta hufvudet från ett Rigakuvert.

Dörrarna stängas mellan de två kontorsrummen.

Först blir det ett par hårda fraser och ett handslag i bordet. Men därpå hviskas det och papper rassla. Så kommer kassören ut, öppnar kassaskåpet i ett fläng och tar in ett par böcker — äfven privata förfalloboken. Nu debatteras det och så är han ute igen. Han rycker till sig kopieboken ur Helges händer så bandet lossnar, sänder honom ett par kokande ögon och försvinner på nytt. Efter tio minuter öppnas dörrarna.

Regnet skvalar alltjämt men åskan har kört vidare och batterierna mullra på afstånd. Det är kvaft som i en badstu i rummen.

— Öppna ett fönster, kommenderar kassören.

En friskfuktig luftvåg slår in från Skeppsbron.

En stund sitter herr Görlitz och stirrar stint på sin volontär. Så grymtar han till föraktligt:

— Hö!

Men då unge Bendel icke ens lyfter på hufvudet utan helt går upp i spetsandet af sin blåpenna fortsätter han ilsket:

— Nå den där — den där Larsson ligger ju i själatåget. Det var ju han som fick er hit?

Helge bleknar litet vid pronominet men ämnet är så oväntadt att han rycker till. Skulle det vara orsaken till den obehagliga ovädersstämningen?

Grosshandlaren kommer ut och står med händerna i byxfickan på tröskeln af sitt rum. Han ser hånfullt genom pincenén på Helge. Den svarta snodden ringlar in genom hans grå tofskägg.

— Jä, snörflar han i den ton han begagnar när han vill vara förnämt öfverlägsen — jä, hur här herrn med den personen, den där Lärsson att skäffä?

Helge såg upp. Han iakttog en sekunds repliktystnad som en skådespelare innan sortiefrasen, därpå sade han artigt småleende:

— Det är min morbror, herr Görlitz!

Grosshandlaren stirrade perplex på sin kontorist. Han harklade och gick tvärt in till pulpeten.

Kassören hvälfde ögonen rundt och fick därpå brådt med ett radérgummi. Om en stund sade han:

— Är herr Larsson herr Bendels morbror?

— Ja. Han är för resten dålig och har nog inte många dagar kvar.

Det gick en kvart och tre pennor raspade. Regnet föll saktare, men jämnt och ihärdigt.

Så kommo Hamburgnoteringarna. Helge kuverterade de tunna lapparna och tog sin hatt. Som han skulle gå vinkade kassören:

— Hör nu herr Bendel — det ser ju ut att bli dagsregn — tag en droska i dag och skrif det på lilla kassan — var så god ...

Han räckte en femma.

Grosshandlaren tog trebåten ut. Då han sade adjö frågade han vänligt:

— Herr Bendel bor icke på landet — jag hade tänkt att om det roade så kunde — tillsammans med dig, Hugo, herr Bendel komma ut till oss på Dalarön nästa söndag ...

Och de bockade tackande.

Då de några minuter senare stängde för middagsfristen sade unga herr Görlitz:

— Vill inte herr Bendel i dag äta middag med mig på Reisen — det är ju onödigt springa i det här slasket fram och tillbaka; och så får firman betala stadsbudet som går hem med besked?

Han log helt fryntligt och tonen var splitter ny, kamratlig och jovialisk.

Också Helge log — mest invärtes — när han tackade och förklarade att han bara behöfde telefonera till brandstodsbolaget för att underrätta.

Det blef en gemytlig middag med ett glas portvin till jordgubbarna och herr Hugo drack till sist en skål för morbroderns, herr Larssons, återställande. — Eftermiddagstimmarna inskränktes till tio minuter, hvarunder böckerna sattes in och ett par telegram uttelefonerades.

Detta var början till en underbar och sagolik tid för familjen Bendel. Då Helge vid femtiden kom hem stötte han i vindsgången på herr Elmgren som varit uppe för att hälsa på fru Bendel »hvars glada ansikte de alla hade saknat nere i bolaget». Och det blef underbarare och underbarare. Kamrer Burette fann oförmodadt att Bendels hade det sommartrist uppe under den röda gångens heta takplåtar och bjöd dem alla en söndag ut till landet. Protokollsekreter Fallesen stannade i trapporna och samspråkade om väder och politik, och herr af Ekstam sände en korg frukt upp till fru Bendel. Den döfve och halfblinde registratorn, som ingen talade till, visste ej hvad allt detta skulle betyda och snusade misstänksamt och rädd omkring i vråarna, men instinkten sade honom, liksom hos en gammal själfäten och loppbiten hund, att det var bäst vifta på svansen med de andra, hvarför han köpte en liten krukväxt och stapplade upp för järntrappan med. Helge fick göra bekantskap med snart sagdt alla stadens frukost- och sommarpunschställen och började få en sällskapskrets af uteslutande notarier och kassörer. Och då höjdpunkten nåtts genom grefve Magnus Stjerngrens plötsliga förmiddagsbesök i full majorsuniform på brandstodsbolagets kontor för att få ett hastigt samtal med herr Bendel (herr Elmgren afstod genast sitt rum för konsultationen) inträffade det märkliga att vaktmästar Svenssons chef, herr Fallesen, en half timme senare visste detta och senare på dagen (då han mötte Bendel i farstun) bad herrn och frun och barnen också taga en söndagstripp till hans sommarnöje på Lidingön. Sålunda svunno dagarna hän i eftersommarsol och bärgningstidens öfverflöd, och fröken Rörström, som bedt Helge kalla henne tant, lade en »stjärna» för honom, och fann att korten visade alla tre gångerna mirakulöst stora pengar.

Men i Blasieholmsflygeln låg den slagrörde och döende procentaren. Två gånger om dagen kom professorn och tog hans puls, lyfte hans ögonlock, tummade på hans hjärta. På skilda tider af dagen infunno sig en slags inspektörer från de olika sjukhjälpsföreningar, han var försäkrad i. Och minst två gånger var han säker på att antingen uppvaktas af en släkting eller en växelomsättare.

Hans dödsbädd antog därför den indiska schalens brokighet, hvad mönstret, så att säga, beträffade. De ansikten som böjde sig öfver mumien i sängen hade lifvets alla skiftande uttryck — utom medlidande, och med en sorts undran öfver sig själf och alla andra, gick hvar och en därifrån. Larsson själf låg styf, utsträckt som vore han redan död, och med ett sardoniskt leende, förorsakadt af lösgommens borttagande. Hans säng hade på läkarens befallning flyttats ut i första rummet och stod nu på soffans plats, under Medusas skeppsbrott.

Den första tiden af sin sjukdom kunde Larsson icke tala. Då hans medvetande hade återvändt, skref han med vänster hand (den högra var förlamad) på en papperslapp namnet Tilda. — Fru Lovisa Eriksson, som var ensam med den sjuke och fick den föreställningen att han icke heller kunde höra, skref som svar att Tilda själf gått sin väg. Larsson skref då namnet Colliander. Men bokstäfvema voro så besynnerliga att dottern icke kunde förstå ordet utan antog att fadern yrade.

Senare kom ju Bendel, och Larsson kunde, ehuru lallande och dreglande som ett barn, åter röra tungan. Och då sändes bud efter rådhusvaktmästaren och han kom sedan hvar dag och hade konferenser med den sjuke. — En gång medföljde en främmande, en mörk herre med glasögon och en svart portfölj. Dörren låstes till tamburen och de voro öfver en timme därinne.

Alla bref som kommo öfverlämnades till Colliander. Lova hade gjort ett försök i början att bryta och läsa

dem högt för Larsson. Men han hade fått en vredesparoxysm och med den brukbara armen slungat vattenkaraffen efter henne. Sedan dess iakttog dottern en fullkomligt slö passivitet.

Det var en underlig syn att se fru Bendel och fru Eriksson sitta på hvar sin stol vid sängen och hvarannan gång torka faderns panna eller gifva honom en sked mjölk. Han tycktes fullständigt oberörd af deras närvaro, ansiktets indifferenta mask förändrade icke en rynka och händerna lågo som skurna i trä. Efter en half timme reste sig de båda kvinnorna, ställde stolarna till rätta och satte på bordet en speldosa som tillhörde Larssons auktionskuriosa. Den spelade, när fullt uppdragen, tre stycken: uvertyren till »Mignon», en »Jägerlied» och en »konsertvals», och mekanismen var så beskaffad att rullen med de små mässingspiggarna automatiskt kunde själf efter hvarje stycke falla i det nya läge som behöfdes för fortsättningen. De satte i skrufnyckeln, öppnade glaslocket och tryckte på anfangsklaffen; därpå gingo de ut i köket och drucko kaffe med mandelbröd.

Med samma orörliga grin, lit-de-parade- stel, hemsk, kall, sfinxförstenad, låg Larsson och lyssnade till de spröda tonerna som oafbrutet vällde fram från opera till visa, till vals och om igen till opera. När dosan spelat sin repertoar tre gånger började den hacka och sakta, tempot blef irreguljärt och valsen tog begrafningsrytm. Men de två halfsystrarna, som noga följt programmet utifrån köket, kommo nu in, stannade med ett tryck på klaffen rullen, togo ur nyckeln och fällde locket. — Så tog fru Bendel afsked, klämde sönder en tår i ögonvrån, klappade fadern på den friska handen och hviskade:

— För Gud är intet omöjligt ...

Den sjukes ansikte låg på det hvita örngottsvaret som stöpt i järn.

Helge brukade någon gång följa styfmodern. Men han hade blifvit fatalist och något inom honom motsatte sig dessa besök som ovärdiga. Förståndet sade honom att i själfva verket voro de, om något, mer till skada än gagn. Han hade börjat resonera såsom om allt var förutbestämdt och oundvikligt. I detta fall sade han sig:

— Har gubben Larsson testamenterat något till oss så har han det ändå! Har han icke — så hjälper inga sjukbesök. Han är för hård och klok till att icke känna hyckleriet ...

Dessa ungdomsbittra ord skulle han ha velat säga också fadern. Men han visste att de skulle väcka häftig vrede, ty Bendel ville ej för sig själf erkänna motiveringen.

En gång kom Helge ensam upp till Larsson.

Det var i skymningen. Moster Lova ville gå ut ett slag och bad Helge vänta. — Hon satte speldosan i gång och gick.

Då ytterdörren stängts gjorde den sjuke en otålig handrörelse mot musiklådan och Helge stannade den midt i konsertvalsen. — Larsson vinkade.

Med ovanligt tydlig röst sade han:

— Hvad säger din far?

Det blef kallt längs ryggraden på Helge och han tyckte att hjärnan på en gång kändes underligt klar, tom, luftig som under ett högt kyrkhvalf. Den frågan var så precis och koncis, så riktig och rakt på mål, att han tyckte det motbjudande, ja, omöjligt att ljuga.

Och hans tanke löpte snabb som spinnhjulstråd öfver möjligheterna, under det han betraktade den sjukes sänkta, stora ögonlock, hvilka i djupa blåskuggor lågo som svarta kulor. — Det var detta:

— Hvilket var klokast?

Skulle han icke säga rent ut, obekymrad om följderna:

— Jo: de vänta alla på din död, säkra i förvissningen om att blifva rika ...

Vore det icke bättre än en futtig lögn som egentligen borde väcka denna vampyrs förakt — kanske medlidande!

Hisnande öfver att ens ha kunnat framkasta ett dylikt argument, svarade emellertid Helge med blicken stelt riktad på Medusas skeppsbrott:

— Pappa önskar att morbror snart måtte bli riktigt rask igen.

Då hörde han ett underligt ljud som från en skrockande höna — kluck, kluck, kluck, kluck. Det var den tandlösa munnen som skrattade, den hade öppnats och från det svarta hålet steg detta ohyggliga skratt, ett bubblande ljud som ur ett kärr. Så groteskt tedde sig det hela att Helge förskräckt vek tillbaka och därvid kom han att röra speldosklaffen och på en gång började valsen att ljuda — ett gäckande ackompanjemang till den döendes hånskratt.

Så stannade han spelverket och stod orörlig borta vid fönstret ända till dess mostern kom. Då gick han utan att säga farväl — det såg ut som sof gubben Larsson.

Men när Helge sedan tänkte på denna stund grep honom en beklämning så stark att han kände sig tro den vara gifven honom som prägel för hela lifvet.

VI.

Lars Bendel tog icke mer morgongymnastik på centralinstitutet. I stället hade han tagit till vana att dricka en liten flaska Marienbader i Torgets vattenservering under Jakobs kyrkogårdsmur.

De brukade följas åt, han och Helge, och gå så tidigt att sonen också kunde sitta en half timme innan kontorstiden. Torget låg alltid så svalbrunt, statyrundelns blomster syntes ansade och friska, i någon rabatt bytte en trädgårdskarl krukor, och i trädtopparna kilade solknippen ut och in som guldfjärilar. Inne i annonspelaren stod en flicka och sålde tidningar genom en lucka — där köpte Bendel Dagens Nyheter. Backen var tom och gatan uppöfver såg så stilla och förnäm ut, de gamla adelshusen tycktes sofva. På en dubbelbänk kunde sitta en trasig figur i slö ställning och öfver skuldror och knän hade fallit några första gulnade löf.

Utanför den lilla vattenbutiken sutto ungefär samma gäster hvar morgon. Det var mest äldre herrar, och serveringsflickan kände dem alla och visste hvars och ens speciella dryck — om Karlsbadern skulle vara kall eller kokhet, om den ordinerade kvantiteten var ett eller fem glas.

Herr Bendel hälsade vördnadsfullt på två gamla afskedade majorer som sutto i ett hörn och påminde hvarandra om glada äfventyr under Karl XV. Så fick Helge ett binummer af tidningen och därefter hördes blott ett sakta prassel, korksmällarna och kolsyrans bubbel, ett glas' klirrande och flickans beställning inne i skänken:

— En Emser och två små Porla ...

Gatans vagnsrammel kom aflägset och tornuret slog kvarter med djupa malmtoner som skalf likt vågor ända ned i marken under deras fötter.

Helge såg upp:

— Se där kommer Pira och Malmberg, sade han.

I allén syntes två herrar af högst olika typ. Den ena var lång och mager, ytterst allvarlig och korrekt, kunde tros vara präst eller skådespelare, hade svart bonjour och grå benkläder samt en klockkedja som snodde sig kring halsen och öfver en rutig halsduk med en stor kaménål i. — Det var vaktmästar Pira i hofrätten. Den andra var liten, trind, rödbrusig; det tjocka ansiktet, som saknade hals, var dåligt rakadt och i öronen sutto små mässingsringar. Han var i helt svart, men fläckig och oborstad, och den hvita halsduken såg ut som hade den tvättats i pilsner. Han log ett saligt kyrkängelsleende och utan att man visste hvarför, tänkte man oförmodadt vid hans åsyn på en brännvinssup i ett spetsglas bredvid ett halft franskt bröd med smör och salt kött. — Det var Malmberg i Riksarkivet; äfven kallad begrafnings-Malmberg, emedan han skaffade likbärare till snart sagdt alla begrafningar af rang. Han hade också en liten vaktmästarbefattning i Finska kyrkan.

De kommo genast fram till Bendel.

Kan du tänka dig, Bendel, hvad Pira berättar ... började Malmberg, men tystades af kamraten:

— Jag ska be att få själf meddela Bendel hvad jag fått veta!

Han satte sig högtidligt och Helge såg förvånad på hans bekymrade pannrynkor under den skuggiga rothatten.

— Hvad i herrans namn är det? sade Bendel.

Pira knackade:

— Vänta litet. — Får jag en liten Biliner.

Malmberg gjorde en föraktlig grimas:

— Pfu — jag vill inte ha något ...

— Nå, hvad är det nu, sade Bendel oroligt. Den sista tiden hade på samma gång gjort honom både självsäkrare och nervösare. I synnerhet verkade den långt utdragna sjukdomen hos Larsson högst ofördelaktigt och gjorde tillståndet opålitligt. Återställd kunde han aldrig blifva, sade professorn, men han var seg och lågan fladdrade upp och ned i pipan. Än var den sotig som döden, men nästa dag fick den litet rödt i flamman — ännu var det några droppar olja kvar. Och som Bendels alla tankar kretsade kring denna flämtande, snart utbrunna veke, hänförde han genast alla andras spörsmål under samma ljus- och skuggcirkel.

Pira smuttade på vattenglaset. Kolsyran stack i näsan och han nös. Ändtligen sade han, långsamt och öfverlägset:

— I går, kan du tänka dig, fick jag höra att Larsson har ännu en dotter. Ja — och en som jag känner mycket väl: fröken Lindblom hos oss. Hon är renskrifverska och kopist på min afdelning.

Bendel satt mållös. Vännen Pira fortsatte i protokollston:

— Hon är en mycket ordentlig och duktig arbeterska — vi äro alla nöjda med henne. Hon är nu — låt mig

se — jo, hon är trettiosex år gammal. Jag hade icke en aning om — släktskapen hade jag så när sagt. Så kom jag att språka litet med henne i går — jag väntade på ett par handlingar, jag skulle ta hem till rådman Hård af Segerstad. Då säger hon: herr Pira känner väl vaktmästar Larsson — Henrik Larsson? — Ja, säger jag, han ligger för döden. — Ja, säger hon — det är min far det, fast Gud skall veta att jag knappt sett honom ...

Här tog Pira en klunk vatten och Bendel tyckte att någon med en tumme hårdt tryckte på hans hjärta, alldeles under vänstra bröstvårtan. — Malmberg satt och himlade och vred mellan sina tjocka och korta fingrar ett par solkiga, hvita bomullsvantar.

Helge lyssnade i misstrogen undran. Det förekom honom som en dikt, ett bedrägeri, illa hopfunnet.

Herr Pira smackade med läpparna.

— Nåå? framstötte Bendel.

— Ja, så talade vi ju om Larsson och hans lif, och om dig och fruarna. Jo, hon hade hört om alla hans förhållanden och ville för resten gå upp till din gumma som i dag ... Hon berättade om sin mor, hvilken dött i lunginflammation för sex år sedan — hon hade varit från Västerås och kände Larsson från en husaffär, han där hade afslutat. Och så, kan du tänka det, trodde hon sig veta om ännu två barn — ja, det är ju förskräckligt! — ännu en dotter och en son. Hm!

Bendel var hvit i ansiktet och med de hjärtsjukes utstående och stirrande ögon vid hastig sinnesrörelse satt han och rystade på hufvudet. Han hade svårt få tungan i gång, till den grad skakade käkarna. — Han utbrast:

— Nej, det här barkar ju käpprätt åt hel—

Han hejdade sig och såg förvirradt på Helge.

Helge blef blodröd:

— Jag tror inte ett ord af den där historien, sade han häftigt.

— Var tyst, Helge, sade fadern. — Men, kära Pira, tack ska du ha för resten, jag har aldrig hört på maken! Här ligger nu Larsson på sin dödsbädd och bums växer upp barn rundt omkring som svampar! Gud bevare oss för all orättfärdighet i både det ena och det andra — men människan var väl ingen — ingen maskin heller! Och här ska visas betyg — jag menar bevis, juridiska och lagliga papper innan vi erkänner fler systrar ... Kors i Herrans namn — det är ju både ynkligt och löjligt!

Vaktmästar Pira log öfverlägset:

— Bästa bror, det ska nog i sinom tid undersökas och klaras opp — och hur som helst är det ju Larssons testamente som fäller utslag ... Den filuren var ju aldrig gift och han kan, min själ, donera hur som hälst utan att någon kan protestera.

Alla tego.

— Du försummar väl icke tiden, sade till sist herr Bendel och vände sig mot sonen.

Helge reste sig. Det tumlade i hans hufvud. — Det blir visst pannkaka allt sammans, tänkte han vanvördigt. — Och han hörde i sina öron gubbens skrockande skratt.

Pira sade afledande:

— Hur har han det nu?

Bendel svarade frånvarande:

— Det lider nog, det lider ...

Men plötsligt blef han het och slog näfven i bordet så de små gröna flaskorna med sina gula etiketter, hvilka påminde om tändsticksaskarnas, hoppade på brickan:

— Det är ju rent rosenrasande ... skrek han till.

Malmberg skakade bekräftande på sitt stora, runda, röda hufvud. — Pira nickade.

Då Helge gick hörde han honom i foglig och allvarlig ton tala vidare:

— Så hade jag tänkt att vi äldre kamrater från verken och logen skulle tillsammans ha en krans — med band — jag har skrifvit en lista — och hos Faxén — — kunde kanske — — —

*

Det visade sig att den erfarne kamraten från hofrätten talat sant. Det var verkligen ännu en syster som kunde legitimera sig — det vill säga med svart på hvitt, ungefär som de andra: genom bref, kvittenser, et cetera, någorlunda bestämdt häfda Larssons faderskap. Men härmed sattes också punktum. Fröken Pauline Lindblom upptogs af de öfriga i familjen; hon besökte den sjuke (som icke förändrade en min) och drack kaffe hos såväl fru Eriksson som, alternerande, hos fru Bendel och fröken Rörström. Talet om ännu två barn (af okänd kull) hade fröken Lindblom från sin mors sista stunder — men detta reducerades nu lika ifrigt af dem alla tre och till sist antogo de tillsammans den uppfattningen att fru Lindblom naturligtvis syftat i sitt dunkla språk på fruarna Bendel och Eriksson. — Fröken Rörström läste i sin stjärna att så också var förhållandet och slutligen trodde de det. Det hemställdes också till Helge att han skulle kalla fröken Lindblom vid förnamn: Pauline. Släktledet bestämdes till kusinskap. — Pauline hade fiskögon, rödkantade och utstående, och hennes ansikte var öfverströdt med utslag, finnar och fnassel. Håret var färglöst och denna egendomliga brist benämndes askblond.

Men Helge hade börjat att skeptiskt le för sig själf åt så godt som allting. Vid ett besök uppe hos morfadern hade han talat om Larsson och till sin stora öfverraskning för första gången upptäckt att styfmodern var dotter till fru Dreschel, men fadern var — Larsson. Gubben Dreschel hade gått ut och in i rummen och svurit tyska eder, och kallat Larsson de förfärligaste namn; — som en hund hade han lefvat, sade den gamle, och nu dog han som en gammal skabbig hund!

Mormodern satt i sin stol och skakade på hufvudet och mumlade obegripliga ting och Helge tyckte att allt upplöstes och gick sönder — det var ingen släkt och inga förfäder, ett löjligt virrvarr af namn och oriktiga benämningar, fridfull grön andmat på solskensytan, men inunder svart kärrvatten.

Och allt gestaltades som en fars. Nästan hvar kväll var familjen inbjuden till bekanta. Hos herr Pira, som bodde i Storkyrkobrinken, anordnades supéer, och det var läcker matlagning, ty hustrun hade varit kokfru under själfva Cadier. Och när man åt omeletten med Karl Johans-svamp så kunde klockan i tornet slå full timme, och då dånade det i vindens bjälklag så de små kuporna darrade. — Nästa afton hade vaktmästar Svensson fest ute på Essingen, och i mörkret, som nu kom hastigt, hängde kulörta papperslyktor, och herr Söderblom brände bengaliska tändstickor på bryggan då sista slupen gick in till staden, där Riddarholmskajen lyste på afstånd som eldflugor. — Och på detta svarade herr Bendel med sexa och varmrätt på Blåsut.

En dag meddelade fröken Lindblom sin förlofning. Den skulle, till följd af faderns sjukdom, tills vidare vara hemlig — men det var nu i alla fall notarien Barck i hofrätten! Och så blef denna herre presenterad och visade sig vara en märkvärdig maskulin kopia af Pauline med fiskögon, finnar och fnassel, och hår som såg ut som hafregrynsvälling. — Dagen till ära besöktes Djurgårdsmanegen, hvarpå man åt smörgåsar och drack tyskt öl nere i Jones Grill-grotta.

Nu hade också Hilda hemkallats ty skolan började. Hennes solbränna försvann på en vecka, och blek och tanig, med elaka ögon och styltgång, förekom hon Helge som ett slags olycksfågel, hvilken bevakade och stack näbben i allt. — Om kvällarna spelade hon La Paloma, men kunde aldrig lära den. Bendel hade förmåtts af Blasieholmskyrkans orgelnist att på afbetalning köpa ett piano — en högst orginell och märklig tingest af jakaranda, som upptog en fjärdedel af deras ena rum. — Om Helge vaknade en natt och månen sken in, blef han förskräckt, ty han tyckte att det stod en stor katafalk i rummet.

Kontoret hade blifvit en ren formsak. Där gingo numera brorsonen och kontoristen med fem minuters mellanrum efter hvarandra på Börsen. Grosshandlaren tycktes icke mera intressera sig för spannmål utan gjorde affärer i bresilja, och Helge fick den uppfattningen att det blott var en tidsfråga då firman skulle upphöra och försvinna.

Men alltjämt var det dock de ensamma promenaderna som fortfarande togo honom. Hade han ett ärende öfver åt östra sidan förlade han helt resolut resplanen öfver Räntmästaretrappan — Allmänna gränd, och gick sedan de folktomma vägarna förbi Manilla och Bellmansro, där under ekarna de gula löfven börjat dansa kring sångarbysten. Nedför backen såg han vägen slingra och de täta lunderna hade breda inslag i färger af gult och rödt, och mellan strandöppningarna löpte vattenbandet i blekblått. Himlen var också blifven blekare — en vemodston i elfenbensgult och ljus emalj hvälfde kring små moln som tycktes hämtade från de gamla franska landskapen i akvarell och pastell uppe i muséet. Bänkarna stodo tomma och grusgångarna kring Rosendal voro utan fotspår. Slottet var stängdt och porfyrvasen hade brädlock. Som nött förgyllning föll ljuset på kvistar och orangeribäddar, det bief en svunnen tids färger och stämning öfver landskapet, och ju längre han gick, dess fridfullare kände han sig; det blef som i vackra drömmar, han var helt allena och den ängd, han genomvandrade, var hans — han hörde dit. Det var ett annat land och dock hans eget, det var icke skolskolkning utan sommarlof, och den blekblå luften drog sinnet vidare till oanade perspektiv. Det kom tårar i hans ögon men de värmde utan att bränna och han kände ingen bitterhet och intet förakt. Där var intet som störde utan allt var längtan, men icke jagande och orolig, utan mild och ljus som höstskimret under grenarna. Och när det blef fullt af obeskrifliga känslor, af saknad och af ensamhet, så kunde han bara sätta sig mellan stammarna och luta hufvudet i händerna och gråta hjärtats behof ut, för det var ingen som såg det!

Sedan timrades sakta i höjden en byggnad hvars grund var lika sällsam som murarna. Parken fick kust med blånande horisont, och bland träden gingo människor som Helge aldrig sett. Men de kände honom alla och han tyckte, han kunde deras outtalade namn. Det var ingen skillnad och inga skrankor mellan alla dessa, och de talade samma språk och tänkte lika, och hvad de önskade, det hade de. Som en sömngångare gick han i dessa fantasier och först när bron skymtade, där värdshusets glasveranda speglades i kanalen, blef han sig själf — eller sitt andra själf — och återvände, allt efter som taken och spirorna trädde tydligare upp, till det lif, de ramade.

Där kommo drömmarna på fastare mark, där var det genast den enda, sommarmånadernas långa, ältade tanke, som om igen vreds och vändes, blöttes och stöttes som hos alla de andra; som hängdes till torkning men genast togs ned och ånyo fick genomgå processen ända till leda, och som började antaga karaktären af monomani. — Helge trodde ibland att Larsson var en sägen.

De drömde vakna om honom och de tordes till sist icke tala mer, ty det var som ett sjukligt hjärnfoster. De

läste Larsson i hvarandras ögon, han låg på deras läppar och de åto honom till måltiderna och gingo i säng med honom. Helge såg det lilla flygelhuset på alla gator, det stod under Stadsgårdens bergvägg vid Sista styfverns trappor när han gick med konnossementer till ångaren »Betty» och det låg inpå Maria skuggiga kyrkogård bredvid Bageribolaget. Han såg rummet med Medusas skeppsbrott och kring sängen defilerade majorer och grosshandlare och notarier med ångestsvetten i pannan, och speldosan spelade sina tre stycken i sträck, utan uppehåll, och han sade högt till sig själf:

— Vid den musiken dör han väl en vacker dag!

Nu var hösten kommen och i torget lågo hoprafsade högar af löf, som kördes bort i kärror och luktade förruttnelse. Gatorna voro fyllda af folk och butikerna lyste om kvällarna, solen gick ned rödare och lät det flamma bakom broarna. På affischtaflorna klistrades de hvita öppningsprogrammen. — Bendel och Svensson hade höstrengöring, innanfönstren kommo nytvättade i, Nybron var full af skutor och det luktade bark och barr och kåda och friskt trä som i skogen. Ved-Anders sågade i källaren och gluggarnas luckor stodo vidöppna för att sluka de splittrade stammarna. I Brandstodsbolagets och Hypoteksbankens kakelugnar brunno de första björkvedsbrasorna så det sjöng i de färskfejade skorstenarna. Det var klar luft öfver taken och rökarna stego rakt. Säsongen saluterade.

Då dog Larsson.

Det var intet som helst dramatiskt vid hans dödsläger. Ingen af döttrarna var där, icke heller någon annan — ej ens speldosan muciserade, ty den var utgången. Han sof en förmiddag och fru Eriksson gick bara rundt hörnet för att köpa mandelbröd. Han syntes sofva när hon kom tillbaka, men efter ett par timmar upptäckte hon att det var slut. Ansiktet var blåare och näsan var hvassare, ur den sneda högermungipan rann något grönt. Då hon såg på de kloliknande händerna blef hon rädd — den vänstra hade ett grepp om lakanets nedvikning som ville den hålla fast tyglarna till en vrenskande häst. Hon fick ett litet krampgråtsanfall som utlöste de många veckornas nervspänning. Därpå stötte hon upp fönstren och gick öfver till professorn. — Nu var Larsson död, det fanns attest på det.

Klockan var ungefär sju den kvällen. Hela familjen var nere i bolagsvåningen — fru Bendel dirigerade nämligen tre äldre kvinnor, hvilka under benämningen skurmadammer hjälpte till med rengöringen. Den äldsta, som genom lupus förlorat näsan och nu, trots detta, lade snus i ett par svarta hål öfver munnen, hade ett stort huckle om hufvudet, en son i Amerika, hette Möllersten och var full. Hon och Ved-Anders hade salat till en liter brännvin och nu satt hon på kanten af en balja och berättade gråtande om sin son:

— Sista gången jag såg Emil hadde han en lock i pannan — å, jesses, fru Bendel, hva han va' söt! med mössan på sne' så att skärmen kom öfver ett otäckt sår han hadde fått af den slampan Ida — vi kallte henne Tyskbagar-Ida för henneses mor hadde ett brö'magasin tillsammans med en ölutkörare som va' tysk — och henne gick han och drog me' fast det va' hon som rännte efter honom å nu har jag inte haft en rad från honom på fyra år å då skref han att han var i Kansas men ville till en annan stad som jag inte ä' mänska till att kunna —

— Möllerstenskan är full, Bendel!

— Hör nu, madam, nu ska madam arbeta så det blir slut här! sade herr Bendel strängt.

I detsamma kom registrator Karling struttande med några papper under armen, en penna bakom örat och en stor bolagsstämpel i handen. Han liknade en olycklig och ruggig höna som obarmhärtigt schasades omkring från vrå till vrå, fick snäsor och knuffar, stolskarmar i ryggen och våta skurtrasor kring benen. Trots Bendels stränga tillsägelse om att lokalen skulle vara tom denna afton hade, drifven af vanan, den gamle tjänstemannen icke kunnat uteblifva. Nu smög han omkring i brandhvalfven och ordnade sina handlingar i

det han försökte göra sig så osynlig som möjligt. Och han hörde tillrop och speglosor rundt om men kunde tack vare sin döfhet icke uppfatta orden. Bendel sade tätt bakom hans axel:

— Han fjantar omkring som en äggsjuk höna, den gamla nattpottan; jag borde låsa in honom i hvalfvet nästa gång han går in där — se så han sätter våta fötter omkring öfverallt på mattorna!

Alla skrattade högt och madam Möllersten tog öfverbalans i sin balja. Registratorn hörde skrattet och stämde osäkert i.

Helge hade plockat ned alla de stora portföljerna för att det skulle kunna dammas en gång på hyllorna, och Hilda tvättade samtliga bläckhorn, pennställ, skaft och blyhagelstorkare. Gasen brann för fulla lågor i alla rum, det luktade klister och såpvatten, stora högar af handdukar lågo på alla bord och mot väggarna lutade högskaftade borstar, skyfflar och vippor. De två assuranssprutorna, en röd- och en svartlackerad, som voro utställda som prof nere vid dörren, gjorde scenen ännu mer förvirrad, det såg ut som hade det varit eldsvåda och släckningen nyss fullbordats.

Då bultade det på ytterdörren.

En af hjälpgummorna öppnade och i tamburens virrvarr af på vedlåren uppstaplade stolar, spottlådor, paraplyställ och brasskyddare, mellan ämbar och skurredskap, syntes en bred och svart skepnad. Fru Möllersten skrek till af förskräckelse och pekade stelt framför sig:

— Jesses — hvad är det!

På tröskeln stod orörlig en gestalt, från hvars hufvud, öfver ansiktet, ända ned till golfvet hängde en dubbel, tjock svart, krepslöja.

— Tig, fyllkäring, sade Bendel hårdt, då madammen fortfor att ge en rad skrik ifrån sig som om hon såg ett spöke — gå ur vägen, annars trattar hon på ända i såpan ... eller har hon ändtligen fått dille?

Gestalten på tröskeln, som tydligen icke kunde se igenom den styfva betäckningen, famlade med en svart hand efter panelen och tog ett steg fram. Därpå ljöd det kväfdt från slöjan:

— Larsson har slutat.

— Det är Lova! skrek fru Bendel och tappade en borste. Hon rusade fram och kastade sig snyftande i fru Erikssons svarta armar. De började båda storgråta.

Bendel kände en häftig rörelse, det gjorde ondt i hjärtat och han måste sätta sig på bänken bredvid assuranssprutorna. Äfven han fick tårar i ögonen — han var glad däröfver, och brydde sig ej om att torka bort dem.

Den lille registratorn såg sig bestört omkring och till sist häftade sig hans enda öga diskret på kakelugnsvråns eldställ, men emaljögat, som satt snedt, kom att stirra rannsakande på fru Möllersten. Hon hade efter herr Bendels hårda ord suttit lågmäldt ojande med ut och invända ögon, så endast hvitorna syntes och vaggat i sakta förtviflan fram och tillbaka med öfverkroppen. Nu såg hon försiktigt upp för att iakttaga hvad som tilldrog sig, men fick i detsamma emaljögats stelt stirrande blick rätt på sig. Och glömsk af allt uppgaf hon ett nytt förfärligt skrik.

Helge som blifvit stående på trappstegen till portföljhyllorna brast i skratt — hela situationen tycktes honom burlesk. Hilda vände sig om och gaf honom förtörnade blickar ur stickögonen. De två gummorna stodo på knä på golfvet mellan slingrande vattenband och höllo i hvar vänsterhand ett stort fyrkantigt stycke gul skurtvål — högerhänderna med rotborstarna hade de satt i sidan. Med öppna munnar sågo de på

sorggruppen.

Med ens kände Helge att han icke kunde upphöra att skratta. Det värkte i maggropen och han kämpade emot för att behärska käkmusklerna, men stötvis och krampaktigt som hostanfall kommo skrattvokalerna mellan hans sammanbitna tänder. Han förstod att det var endast reaktionen efter sommarens fantasier och vaga förhoppningar, likaväl som att de andras gråt blott var den instängda nervositetens utbrott vid den efterlängtade underrättelsen.

Och Bendel måste instinktivt hafva känt detsamma, ty då Helge, som skyndat nedför stegen och in i kamrer Burettes rum, där han kastade sig på soffan, senare ville förklara sig sade fadern endast:

— Ja, också jag kunde lika lätt ha brustit i skratt som i gråt — det kom ju burdus, fast vi länge väntat på det ...

De två fruarna hade ändtligen upplöst famntaget och man beslöt att slå sig ned i kamrerns rum, som var färdiggjordt, och hvars dubbeldörrar stängdes. Vaktmästar Svensson kom också in — rester af tätlister, fönsterremsor och mellanlägg af vadd buros ut, gardinerna drogos för, äfven skrifbordslamporna tändes och Svensson, som fått en idé, försvann, men kom genast tillbaka, småmysande och blinkande. Och efter en kort stund kom Lisa Svensson in med en korg, en duk breddes på kamrerns stora skrifbord, och hastigt upplockades brännvinsflaska, ölbuteljer, brödkorg och assietter med medvurst, fårbog, böckling och kumminost. Glas och knifvar ordnades i ett huj och Svensson sade strålande:

— Var så god, mitt herrskap, vi prata mycket bättre vid lite' tilltugg — nu får ni ta hva' huset förmår — vi ska väl hedra Larsson senare med en schangtilare tillställning — det här ä' bara interimsdebatt som Olsson i andra kammaren brukar säga ...

Och de började verkligen halfskrattande och småpratande att breda smörgåsar och taga supar under det att skurborstarnas jämna halfcirkeltag rutschade i ytterrummen. Svensson lyssnade. — Så höjde han glaset och sade:

— Det låter som: ritsch — ratsch — fillebom — bom — bom — fillebom — bom — bom ...

Registratorn hade gått, då på Bendels förklaring, att nu måste allt göras i en handvändning, skurtrasorna blöttes och slogos i så vattnet stod i smutsiga kaskader och svarta droppar regnade öfver papper och böcker. Bendel aflåste patentstängningen och lyfte telefontratten ur klykan. Nu kunde de vara ostörda.

Men i stället hördes knackningar på dörren, och då de ej genast öppnade, bultade någon med en käppkrycka på rutan. Bendel tittade ut — det var fröken Lindblom med fästman.

Hon hade kommit till Blasieholmen för ett aftonbesök, funnit allt stängdt, hört af magasinsfrun om dödsfallet och genast gått hit. — Äfven hon grät nu en kort stund (hvarunder hon dock kunde mellan tvenne snyftningar förklara att notarien Barck — Konstantin — varit i sällskap hela tiden, emedan han icke ville att hon — Pauline — skulle gå ensam ut när de mörka kvällarna började).

Och så var kretsen församlad. Fru Eriksson förde länge ordet: hon var ju den som stått — eller rättare suttit — den döde närmast den sista, svåra tiden. Nu redogjorde hon i detalj för hans död: han hade hållit hennes hand till det sista, varit fullt redig och sagt:

— Farväl, mitt älskade barn — min Lova ...

De frågade alla med en mun:

— Sade han intet annat?

— Jo, han hade också sagt — strax förut: Hälsa Fredrika och Pauline ...

Det blef en viss förstämning. Hvar och en satt i tankar om samma sak: man borde ha varit närvarande i dödsögonblicket. För herr Bendels fantasi uppsteg bilden af en fotografi som såldes öfver hela landet: »Det kungliga huset samladt vid konungens dödsläger» — och där man såg, grupperade som på en teater, allt efter rollernas rang, samtliga furstliga släktingar i poserande attityder; det hela naturligtvis komponeradt af någon fiffig fotograf med en artists tillhjälp. — Men något dylikt tänkte sig Bendel också hafva kunnat arrangerats om man blott vetat tiden ... Och i sin hjärna hörde han plötsligt pastor Beskows mest gripande predikoton: — om den dagen och den stunden vet ingen ..,

— Säger Herren! sade han i distraktion helt högt.

Men ingen fäste afseende vid detta utrop ty det var så på sin plats i deras undermedvetande att ett bibelspråk borde ha citerats just nu — och de trodde att verkligen så skett men att de endast uppfattat slutet.

Fru Bendel suckade till och med:

— Jaa — det säger han!

Och fru Eriksson tillade genast:

— Ja, och det är så sant, så.

Endast Helge såg oförstående och grubblande ut. Hans tankar hade också varit hos den döde, men han såg liket ligga i det fula rummet, upplöst och ohyggligt, ett kadaver, någon hvars död inträffat för månader sedan. Han hörde gubbens skratt och han kände det som visshet att han dragit dem alla vid näsan. Men i sin trista tankegång gick han äfven längre: om dessa människor som sutto här verkligen också fingo rikedomar — hvad vidkom det honom? De voro en krets för sig själfva, och han betviflade icke deras egoism lika litet som sin egen. — Hvarför skulle de ta minsta hänsyn? Nej, han hörde icke till arfvingarna ens till hälften, till vänster, af nåde ... Han hörde ingenstädes.

Svensson bröt tystnaden som blifvit tryckande.

— Nu, Lisa du, ta vi ut det här rasket och så få vi kaffe — kvicka på nu bara ...

Man gjorde protester:

— Ska herr Svensson alltid vara wohlthäter ...

Men han slog ifrån sig:

— Snick — snack! Jag kommer nog min själ att ta revangs som fransosen säger!

Och med kaffet började alla på en gång tala om en massa med dödsfallet förbundna praktiska nödvändigheter. Damerna afhandlade beklädnadsfrågan och det visade sig att endast fru Eriksson i god tid anskaffat »helsorg» — men naturligtvis ville hon ha en del saker till. Därför skulle alla i morgon följas åt, först till Meeths och sen till Magnussons. Det var ju så mycket: förutom klänningar (fru Bendel hade sin svarta siden- och åt Hilda kunde en annan vändas), men så var det också till hvardags-gå-bort, och så, som sagdt, dessutom: hattar, handskar, slöjor ... Hvad hade Lovas krep kostat? Gud, hvad allt gick till pengar! — Nå, när de nu voro i morgon nere i stan mellan broarna så kunde de också där höra på kransar och band. Och på Västerlånggatan fanns en begrafningsbyrå som var bra att ackordera med.

— Och så dricka vi kaffe i brinken, sade Pauline.

— Konfekten kunde Grafströms ...

Nu blef begrafningen diskuterad. Svensson visste genom Colliander att Larsson bebestämdt uttalat sig för att det skulle göras en ordentlig middag eller supé för alla gamla kamrater. Det fanns en summa anslagen utom testamentet: tusen — ja, om inte två tusen kronor. Begrafningen skulle minsann bli extra! Och den skulle icke vara i kyrka — det var Larssons önskan — men präst kunde ju icke undvaras och den finge de själfva bestämma. Dock icke tal vid grafven mer än nödvändigt.

Efter långa inlägg enades man om middags-supé i hôtel du Nords festvåning en trappa upp. Och vid grafven komminister Leopold i Jakob, som var allmänt omtyckt för sin beskedlighet i både ett och annat afseende. — Talar han, sade Svensson, som var hemmastadd i begrafningar, så blir det bara lite krafs om små blommor och små fåglar ...

Hvad beträffar entreprenören skulle detta öfverlämnas till Malmberg som ju var specialist. Vagnarna däremot skulle Bendel ordna — han kände personligen två hyrkuskar, Julin och Thomssen. Och så var det bjudningslistan: tillsammans med Colliander och Pira skulle han uppgöra denna; Olsson i Kommerskollegium finge också lof att konsulteras: kanske borde någon chef eller förman från Larssons gamla verk inviteras?

Det var en sak som alla hemligt tänkte på: när skulle testamentet brytas? Här inpassade notarien Barck att Colliander förmodligen besörjde bouppteckningen, et cetera, och att ju i alla händelser begrafningen först borde försiggå. — Med en viss lättnad konstaterades detta; det var dock ingen som kände sig behagligt säker inför detta dokument. Och middags-supén på hôtel du Nord borde ju helst vara en såväl glädjens som fridens festmåltid.

Man beslöt skrifva dödsannonsen.

Helge makade undan kaffekopparna och konjaksglasen, tog ett halft ark linjeradt Lessebos Bikupa och satte sig i kamrerns karmstol, inväntande diktamen.

— Att ... sade Bendel.

Helge skref:

— Att

Svensson fyllde raskt ut:

— Gud i sitt allvisa råd beslutat hädankalla ...

Helge ville protestera mot denna formulering, men öfverröstades och skref.

Nu blef det svårare. Skulle man sätta »vår outsägligt älskade fader» samt sedan underskrifva »Barnen», eller vore detta måhända mindre passande? — Man enades om att blott säga:

— F. d. Förste vaktmästaren i Kungl. Kommerskollegium Henrik —

— Hvad hette Larsson mera? frågade Svensson vänd mot fru Bendel.

Hon blef röd och ansträngde förgäfves minnet.

— Hvad hette han väl mera?’

Men det var ingen af döttrarna som visste.

— Jag tror, sade hon till sist tvekande, att mamma — att han också hette Balzar ...

— Nå, så skrif Henrik Balzar Larsson ...

— Och vidare: i en ålder af — eller ska vi ta födelseår och ort — hvar var det — i Västerås, eller hvar?

Ingen kunde bestämdt säga, men det skulle ju visserligen prästbetyget utvisa, ehuru de alla gärna ville ha in annonsen genast. — Det var känslan af att komma före andra, okända, fruktade obehöriga, som besjälade dem, liksom hade allt officiellt stärkt deras rättigheter. — Och det blef uträknadt år, månader och dagar och timmar för Larssons hädanfärd.

— Skulle det icke också stå: stilla afled — eller stilla och fridfullt afled? sade Pauline.

— Jo, sade fru Bendel — och i tron på sin frälsare?

Men här fick Helge medhåll från Svensson. — Nej, det gick icke an. Alla kamraterna kände Larsson som envis fritänkare, det skulle väcka löje. — Och Bendel blef genast förskräckt och instämde. — Icke heller fick man sätta djupt sörjd och saknad af döttrar, utan möjligen »anförvanter».

— Samt, dikterade Svensson, gamla kamrater och talrika vänner.

— Är det, slutade Bendel, härmed vår sorgliga plikt att tillkännagifva.

— Hvad skall då stå under? frågade Helge.

Det blef en paus. — Behöfdes en underskrift?

— Jo, om formuleringen skulle vara sådan: härmed vår sorgliga — och så vidare.

Man enades om att sätta ordet »släkten».

Fru Bendel sade:

— Nog borde det i alla fall stå en hänvisning till svenska psalmboken sist? Jag tycker nu, att när Larsson är död, så kunde man gärna glömma —

Hon började snyfta.

Svensson tog en ny konjak. Med glaset lyft sade han högtidligt:

— Fru Bendel! Vi vet alla hur Larsson behandlat dem som — som, jaja. Det är ädelt hvad ni säger. — Skål!

— När han är död så glömmer vi allt orätt, det är vår plikt, sade Bendel.

Och fru Eriksson och fröken Lindblom inföllo hvar för sig:

— Ja, ja — vi förlåta!

— Nå, sade Svensson, spring in efter psalmboken, unge. — Ebba har väl en nånstans sen hon gick fram!

— Kunde vi inte ta »Jag går mot döden hvart jag går», föreslog Pauline.

Notarien böjde sig fram mot sin fästmö och såg henne djupt in i fiskögonen. Han hviskade:

— Dyra Pauline — jag går mot himlen hvart jag går — med dej!

— O, älskling! mumlade fröken Lindblom förvirrad och illuminerad i alla fnasselutslagen.

— Han var hård, sade fru Bendel, som styrkt sig med en konjak och en sockerbit, men det är som han, biskopen, skref på sin graf: döden allt försonar ...

— Han skref »jordens oro viker», sade fröken Lindblom i svärmisk ton. — Det betyder Jakob Olof Wallin. Det börjar med samma bokstäfver.

— Hur är versen, Helge, sade fadern.

Helge läste:

»Jordens oro viker för den frid som varar. Grafven allt förliker, himlen allt förklarar.»

Och han tillade:

— Det var Johan Olof Wallin. För resten kommer jag inte ihåg om det står »Döden» eller »Grafven».

— Det är ju en utmärkt vers, ropade herr Svensson. — Den tar vi!

Då alla instämde blef det så. Och till sist ritade Helge en tjock sorgram kring texten samt läste upp annonsen.

— Begrafningen borde ju tillkännagifvas, undrade Svensson.

Men Bendel förklarade att detta finge i så fall ske nästa dag. Dessutom skulle sorgkort utsändas — skulle det vara, så skulle det vara!

Och på nytt diskuterade alla en massa enskildheter. — Skurborstarnas hväsande hördes nu endast matt från de mest aflägsna rummen.

Svensson såg på klockan.

— Jag kan ta annonsen till Nyheterna, erbjöd han. — Jag skulle träffa Otto på Tre Remmare och kan springa upp på byrån vid Regeringsgatan med detsamma.

Bendel öppnade dörrarna. Skurfuktslukten slog emot dem från filen af rum. På raden af bord stodo stolar och papperskorgar och lågo mattrullar. — Hjälpgummorna höllo på att ordna sina kläder. De voro färdiga med arbetet och häktade ned de uppskörtade kjolarna, kaflade ned ärmarna och snörde på sig sina grofva kängor.

— Hvar ä’ Möllerstenskan? utbrast Bendel.

— Hon har gått, kräket, svarade en af de andra.

— Bara hon inte ligger i en garderob och sofver, muttrade Bendel.

Men hon var försvunnen och de hjälptes åt att släcka och stänga. Nu var det för sent att sätta in torkbrasor — ett par ventiler fingo stå öppna åt gatan under natten.

Det var något Bendel gärna ville ha sagdt, men han kunde ej komma fram med det. Han tänkte på den ensamma lägenheten, där liket låg, och nu lådor och skåp stodo obeskyddade. — Skulle hon, Erikssonskan, vara ensam där i natt? Hvem kunde veta ...

Som om det vore något själffallet och afgjordt sade han med ens:

— Lova ligger naturligvis hos oss i natt!

Fröken Lindblom inföll:

— Eller gärna hos mig — eller — eller om du vill så går jag med och stannar därborta öfver natten?

Det kröp i Bendels bröst.

— Hu, sade han, nej — men vi borde kanske alla följas åt och dock säga farväl till Larsson. — Sen går Lova med oss.

Hilda fick gå in till Svenssons. De öfriga gingo tysta genom den lilla parken mot Nybron.

Det var en kylig kväll, den stora restaurangens verandor stodo så godt som tomma och glasdörrarna höllos slutna. Rutorna voro immade af värmen inifrån; då en dörr glappade hördes sorl och musik. Takets urskifva visade elfva.

Kajen var öde. Den runda gårdsporten, som hade järnringar till portklapp, liknade en fängelseingång. Ur en källarglugg sprang plötsligt en stor svart katt och damerna skreko högt.

— Det är krogkatten, sade fru Eriksson.

Inpå gården kändes också spritlukt. Allt bråtet, kärror med skalmarna i vädret, som sträckta armar, vågar och säckar, såg fantastiskt ut i slagskuggorna från husmurarna. De stego en och en uppför trappan och fru Eriksson gick först in och tände ljus. Notarien, som var sist, repade eld på en tändsticka.

Ingen sade ett ord. Med ytterkläderna på stego alla in och stannade i en rundel framför sängen. Bendel lyfte upp lampan på chiffonjéplattan. Ljuset föll nu öfver den döde.

Och han låg där som de voro vana att se honom. I belysningen tycktes han violett, fläktarna från fönstret hade rest några gråa hårstrån i piggkrans kring hufvudet, och hela gestalten hade sjunkit mer in. Men det knotigt hårda, som i hans stomme äfven tecknade sinnets karaktär, var där ännu, om möjligt än mer poängterad!

De tre fruntimren snyftade lågt. De stodo alla med näsdukarna tryckta mot munnen.

Bendel med hatten i hand steg fram. Med osäker stämma sade han:

— Jaa, så får väl jag i allas våras namn säga dig farväl, Larsson! Här i lifvet var du oböjlig, men nu kanske du får förtrösta på Hans barmhärtighet efter döden — liksom vi.

Mot sin vilja kände sig Helge — om det nu var af uttrycket i rösten eller de enkla ordens naturliga innebörd — dragen med af faderns fras, som ju endast representerade hans och deras antagna lifsuppfattning. Helge hade intet som helst af ödmjukhet inför detta lik, men på sätt och vis tyckte han att Bendel i detta ögonblick lyfte sig öfver den hvardagliga pose, hans yrke föreskref. Hvad han nyss sagt var i alla händelser på sin plats ur egen synvinkel.

Notarien Barck betraktade tämligen likgiltigt scenen. Däremot spejade hans ögon forskande in i det mörka sofrummet där den stora kassakistans beslag lyste matt. Helge tog af sig sin pincené och torkade glasen. — Hur är det väl för oss alla om en vecka? var nu den tanke som började sitt lilla manegelopp i hans hufvud.

— Så går vi väl då, manade Bendel.

Och de gingo, tysta som de kommit. Helge hade velat stanna vid väggens bokrader och notariens ögon

dröjde vid piphyllan i vrån. Men ingen ville vara sist vid dörren — lampan, som bars bort, fick skuggorna att samlade resa sig öfver dem, ända upp i taket, allt mer som ljuset aflägsnades. De lyssnade omedvetet till hvarandras steg utför trappan, och när porten föll i lås, smällde det till i deras egna bröst som hade den döde ropat god natt efter dem.

Men då de gått en bit och fröken Lindblom hängande vid fästmannens arm sade adjö vid Arsenalsgatan, lefde de åter upp som förut. Och på nytt repeterade de alla överenskommelser och hvad som skulle göras under morgondagen.

— Möllerstenskan kunde ha hjälpt Lova litet, sade fru Bendel. — Nu måste ju göras i ordning till bouppteckningen ...

Bouppteckningen! Det var ordet. Helge såg en ström af räkningar, växlar, alla möjliga papper och konvolut välla fram öfver chiffonjeklaffen. Långa, giriga fingrar slogo ned som klor i alla gömmor och gräfde och värderade. Det skrefs och lackades och stämplades; många hundra ansikten döko upp, bleka, förväntansfulla, utom sig af ångest. Magra juristdrag logo kallt bakom lådorna. Testamentet! Hvad stod där på gult halmpapper med blå vattenlinjering och grönt sigill? — Så höstvinden susade i torgets träd ...

Det kom en hög, elegant gestalt i militärkappa sneddande från Blanchs. Blåsten slog upp kragslaget och det spydde eldgnistor ur cigarren under den blonda mustaschen. De släcktes i grushvirfveln mellan alléstammarna.

— Det var grefve Stjerngren, sade vaktmästar Bendel vördnadsfullt och i detsamma log han.

— Husch! sade både Lova och fru Bendel då de kommo in i tjugusexans mörka farstu.

— Hvad är det? frågade Bendel litet trött.

— Jag tyckte, jag såg någon i vrån där borta vid gårdsdörren ...

— Prat, han spökar väl inte redan, försökte mannen att skämta.

Och de vandrade uppför sina många trappor.

Men bort i vrån snubblade det verkligen. Det var madam Möllersten som famlade sig ned i källaren för att dela natten med VedAnders.

VII.

— Hvad var det för ett uppvaknande? Hur mycket var klockan och hvilken dag var det? Hvad hade han drömt? — hurudant var vädret? — Klockan var åtta, och det var en torsdag, hvad han drömt, kunde han icke minnas, och det regnade.

Men det var icke ett vanligt uppvaknande med hvardagens trötta god morgonhälsning, dagens upplinjerade indelning, lik alla andra dagars, schemats och rutinens trista streck på längd och bredd, med heltimmar som komma och kolon — nej, nej, det var torsdag, det var sant nog, men det var hans världs enda torsdag, och det gjorde det samma hvad klockan var och hvad han drömt om natten, och fastän det regnade sken solen som aldrig förr, ty det var dagen efter Larssons död!

Där var annonsen — och den stod först i spalten under två förlofvade, en vigd och två födde, stod öfver en

»possessionats efterlämnade maka» och två »vår älskade son i en ålder af», samt »f. d. källarmästaren Jonssons jordfästning äger rum» och »ett tack till alla dem som med sin närvaro hedrat». Den stod i bred ram och versen, som afslutade kungörelsen, föll på ett särskildt sätt i ögonen. — Helge läste den flera gånger, det var som hade han diktat den själf.

Och hur gick dagen — och nästa dag och dagen efter den? Det regnade och var oktoberrusk och det blåste från norr, ibland var himlen bly, ibland blänkte det som silfver och mässing mellan bankarna, tills bårderna skiftade i hvarandra som jämngrått tak igen. Men det var icke fult, tvärtom, det var just det kusliga väder, i hvilket man skall tända lampetter och ställa till fest, rulla ned gardinerna och med vinglasen i hand lyssna till hur det trummar på rutorna, plaskar på gatan och tjuter kring knuten. När höstmörkret föll lyste kajljusen intimare, det prasslade i parkerna och gatmynningarna sågo ut som uppslagna döbattanger. Under paraplyernas tak, mellan gummirockarnas kragväggar, blänkte cigarrblossen som små lantärnor, och dropparnas klatschar öfver strålande skyltfönster stänkte som raketregn och speglades i våta trottoarstenar och nya galoscher. Det gjorde ingenting att det började mörkna tidigt på eftermiddagen, allt hade stadshöstens charm, skyar och skymning, strömmens böljor som blefvo gröna och gingo i motström med kammar af nässelgrönt och halmgult, i stället för fräshvitt i hvirflarna; ja, smutsen och vattnet som sprätte under hofvar och droskhjul, den första lyktan och den ensamma torgfiguren, krogens sjåare och de ruggiga sparfvarna kring hästgödseln, det hade alltsammans höststämningens riktiga kolorit och gjorde sinnet mera mottagligt för hörnkurning och vråvärme.

Detta var de tre dagarnas yttre miljö.

Hur var det för öfrigt?

Helge tänkte nog senare tillbaka på den tiden och då föreföll det honom som hade icke blott han, utan hela staden gått i ett rus. Ett rus som sedt genom färgadt glas eller genom lätt vin, genom ljus madera. Alla människor logo och yttrade menande fraser, det nickade i alla hörn, det blinkade i fönstren. Hans händer kramades hjärtligt, hans skuldror klappades, hattar lyftes, händer viftade. På alla gator gingo bekanta; i alla butiker stodo vänner, spårvagnarna voro fyllda med dem. Han var ena stunden »på Börsen» med kassör Görlitz, den nästa mötte han sin släkt i samlad trupp, som tågade rundt ner i »stan» och ordnade begrafningen, helt muntert som när man arrangerar en karneval. Och så befann han sig plötsligt med hela klungan sittande hos Landelius och ätande tårtor och drickande portvin midt på förmiddagen. Och sedan flöt allt ihop i oändliga handtryckningar med hela Stockholms vaktmästarvärld, de vimlade öfverallt och sköto upp ur jorden som svamphattar. Och fraserna voro ständigt desamma, en kondolering som lät som en gratulation, några antydande frågor, ett litet lättande skämt, och till sist något om snart återseende på begrafningsdagen. — Så ungefär var det också i huset vid Norrlandsgatan och på Skeppsbrokontoret. Unge Forsman hos Burmeister & C:o fann Helge det vara lämpligt draga in i förbigående i ett af grändrummen i Skeppsbrokällaren. Och här, i en röd schaggsoffa, vid kaffe och en maraschino — det senare herr Forsmans val, emedan han kände kolonialvarubranschen — kunde denna gång Helge le öfverlägset och nekande skaka på hufvudet då kontoristen anförtrodde honom att han nästa månad tänkte göra allvar af och bege sig ut i världen. Han hade bestämt sig för Amerika och redan hört på biljett inne på Cunardkontoret i tolfvan.

— Nej, sade Helge och torkade fingrarna, som blifvit smetiga af den sötklibbiga drycken — nej, jag stannar här. — Måhända grundar jag egen affär ...

Och det var Ebba. Han mötte henne bakom Operan vid strömingången, där de små grå dörrarna med de utskurna maskerna, den glada och den tragiska, förde till korridorer, bakgårdar, ateljéer och scenkrypin. Hon tillhörde nu balettens elevskola, men hade redan fått en särskild prägel, detta odefinierbara som kommer med smink, rampljus och kulissmögel; hon var redan teaterråtta, slängde med ögonen och trippade med höga klackar. — Men Helge drog henne litet åt sidan af trappan, där försupna korister och trasgranna

statister stodo i grupper och förtalade artisterna och direktionen. Han sade:

— Vill Ebba inte dricka en kopp choklad med bakelser på — på Tysta Mari?

Han tänkte det var det närmaste ställe, han likväl tordes gå med kvinnligt sällskap.

Ebba skrattade.

— Nej, hör du, Helge, sjåpa dig inte, sade hon.

Han blef röd.

Hon fortsatte:

— Vill du prompt bjuda, så gärna — nog muggar jag. Men då gå vi på ett riktigt kafé och inte till några mostrar ... Har du varit på Victoria?

— Ja, visst, ljög han.

De gingo genom bakvägen tvärs igenom hela operakomplexet, smala gångar där gaslågor brunno inom metallstängsel, öfver ljusgårdar med bleckskjul för dekorationer, genom klaffdörrar, och kommo ut i biljettfarstun vid Jakobstorg.

Ebbas kjolar räckte icke till fotknölarna, men hon höll dem ändå lyftade så en kant hvit underkjol syntes öfver smalbenets svarta strumpa. Då de veko ned i torget gjorde en mötande volontär hastigt honnör.

— Lilla Bråkenhjelm, sade Ebba, han är stilig, hva'?

De vadade genom hopar af regnblötta löf ända till kafédörren. Lokalen var tom utom vid ett fönsterbord, där sex herrar, hvilka sågo ut att icke ha sofvit på flera år, sutto och drucko konjak och sockerdricka.

— Det är skådespelare från Södran, sade Ebba.

Hon drack sherrykobbel, trots väderleken, och åt därtill en smörgås med kalfstek, på hvilken hon beställt skinn- och benfri ansjovis.

— Det smakar mastigt godt! förklarade hon.

Helge satt i en slags slö förvåning och i hans hufvud tumlade afbrutna rader af fraser. Till exempel:

— Nå, godag kära Bendel! Hur mår pappa? Ja, Larsson är död — frid öfver honom! Och mamma? Hon är väl ute och köper sorggrejor — hehehe. Så ses vi alla om söndag — han var en karaktär, säja hva' man vill — husch, ett sån't ruskväder vi fått — men det är ju oktober. Hälsa pappa och mamma ...

— Jag skall vara med i Carmen, sade Ebba sörplande. — Har du sett Carmen?

— Ja, nickade Helge.

— Där går jag i torgscenen, du vet. — Ja, jag kan inte orden, för jag ska ju inte sjunga — men det här ä' melodin.

Och hon trallade lågt:

Vaktparaden uti staden gör på torget nu sin rund. Ta-ta-ta ...

Här kom hon af sig och hvisslade. Därpå improviserade hon:

Alla skynda vi på torget ut — ta-ta-ta ...

— Jag går med i statisttåget, förstår du.

Helge fånade. Det surrade som bin i hjärnan:

— Nå, jag beklagar sorgen, unge herr Bendel! Larsson hade nog sina sidor, men mamma har uppfört sig som en värdig dotter! Hm! — Och vid grafven hatar ingen mer!

Det blef misch-masch för hans öron:

Jordens oro viker ... »Vaktparaden uti staden». för den frid som varar ... »gör på torget nu sin rund». Döden allt förklarar ... Tra-la-la! Tra-la-la!

Så knep Ebba honom i benet och sade:

— Usch, hva' du ä' melankalkonisk! Kan du inte vara en smula fräck — hva'?

Och han visste inte annat än under bordet kittla henne på knäna så högt upp som minnet af tjugusexans farstu och nuvarande omständigheter tillät. — När de gingo, sade han:

— Vi ska nog ha vårt tillsammans, lilla Ebba, fast jag inte heter Bråkenhjelm!

Och det var Pihl, den forne skolkamraten, som varit i Amerika. Han kom fram ur en gränd som ur en kuliss, och han såg ut som en buse med blåsvullna ögon och sprucken läpp, trasig rock och skor utan klackar.

Pihl heshviskade:

— Old boy — kan du hanka mej en grön? Du ska, god damn it, ha den tillbaka om lördag! Farsan, fö'stå'ru, har satt mej i bokbindarlära hos en läsardjäfvel — men där mixa han i dirty waters, you know — och nu får morsan — —

Men då Helge stelt drog sig undan, skrek han efter honom:

— Don't you think, you are the whole clothesline, because you have a few rags on ...

Och ehuru Helge icke strax fattade meningen i denna slangsats, stannade orden i hans någorlunda realtränade öron, så att han senare erkände dem.

Det var många andra, som jagade förbi i regndimman. Notarierna, likt Ajaxbröderna, från Brandstodsbolaget; femväpplingen af klasskamrater, som hade förolämpat honom utanför Sjöbergska kaféet, och nu plötsligt mötte honom och ville vigga för att klarera en skuld i Luntmakaregatan, där klockorna sutto i pant för vin och porter! Eller den vitsige Söderblom, som inviterade honom till Femtifemman för att anförtro att han tänkte öppna en egen garn- och väfnads- och trikåhandel i hörnet af Humlegårdsgatan och Gref- Thuregatan:

— Där blir trafik till finaste malmen, förstår herr Bendel — skål!

Om allt detta svepte, som sagdt, höstdagarnas flor en pärlgardin af regn, som dock hade bågens sju färger i mönstret och därför i prismaglansen fick något af drömlandshägringen öfver sig. Sommarens hetta och svett, det unkna och det torra, lukten som stadens murar utandats och som också tyckts stiga från vindsvåningens fattiga möbler, från röda gångens damm och spindelväfvar, var icke mer. — Det varslade nya tider efter de tre skoflar mull, som procentarkistan lagmätigt kräfde.

Endast en mörk fläck fanns.

Det var hos morfar Dreschel.

Helge kom dit upp andra dagen. — Han kom för att bjuda till begrafningen. — Naturligtvis icke till kyrkogården utan till festen på Hotel du Nord.

Däruppe var sig nog likt med undantag af att gumman var sängliggande — men så var det alltid hvar höst. Hon såg så liten ut i den stora sängen, som en skrumpen fågel, och den tunna näsan var som en näbb, och flackande fågelögon hade hon också. Rösten var ett litet pip och händerna voro så magra, det såg underligt ut att se henne ligga där i en stor, hvit nattmössa och med de svarta halfvantarna på elfenbensfingrarna. Det var ljust trots molnen, ty de bodde ju som i en mastkorg, och nu kunde man se hur hösten huserat långt ut i alla vikarna, och hur det regnade bort i bergen, där sprängningen för nya uppfartsvägar banat skrefvor. Gubben satt i köket med en sockermaskin, det var hans inbillning att han hjälpte betydligt till med hushållsgöromålen då mormodern låg i sängen. Sålunda hackade han allt sockret. Och därefter sållades smulorna omsorgsfullt, krossades och blef strösocker. Han kunde fortsätta att sålla i det oändliga, det var som hypnotiserade självfva rundrörelsen honom så att han skakade sållet långt efter hvarje smula var fallen igenom. Nu skulle han för tionde gången till med sållet, som han höll i handen, då Helge kom. — Bredvid lådan med hackknifven stod två sockertoppar och väntade i blå omslag.

— Det är bara krassligt, jämrade gubben utan att släppa taget om den runda tingesten. — Och gikt och reumatism se'n! I ben och rygg—håhå, jaja! Jag väntar bryggarn också han har inte varit här sen i måndags — allt ölet är slut.

— Morfar vet väl att morb — att Larsson är död?

Gubbens ansikte blef styft i dragen.

— Jag såg den hundens dödsannons, sade han.

Och han började ifrigt sålla, men händerna ristade så sockret spilldes på golfvet.

Beklämd såg Helge ut genom köksfönstret. Också det vette åt väster, men satt mera öfver gården så badinrättningens spetsbågar kom under det. Långt ute gick en hårdt lastad Visbyångare, den krängde och Helge fick en vision af ett rullande haf med en stor atlanterbåt som i mörk höstdis stampade öfverspolad bort mot Amerika med herr Forsman ombord. — Så sade han:

— Pappa ville, jag skulle fråga dig om du inte hade lust komma med på begrafningssupén på Hotel du Nord om söndag klockan sju?

Gubben lät sållet hvirfla utan att svara. Det såg ut som om han antingen icke förstått eller tänkte efter, hur han effektivast skulle gifva sin gnatiga gubbvrede uttryck. Helge gick in.

Kanarjefågeln slog några gälla drillar, som skuro i öronen. Gumman tecknade åt Helge att böja sig ned. Hennes ögon fingo ett samladt uttryck, blefvo djupare.

Och hon hviskade i hans öra:

— Tala inte om Larsson — morfar bråkar bara så, och det tål jag inte mer ...

Helge blef förskräckt öfver att se hur svag hon var. Hon bokstafligt försvann bort mellan hans händer i en svimning, det hördes hvarken andedräkt eller puls, utmattningen efter den lilla hviskade frasen hade framkallat stora svettdroppar på den gulnade pannan och ögonlocken hade slutits som hvita blomkalkar när

natten kommer. Kanarjefågeln skrek och klockan tickade och från köket hördes det svaga prasslet af sockersållet, men Helge trodde han stod midt i dödens tystnad och det slog honom som något öfvernaturligt att kanske den lilla gumman gått bort omedelbart efter den andre — han, som hon dock en gång älskat. — Den stora sängen började snurrra för hans ögon som sållet, och han ryckte upp sig och sprang ut i köket och skrek:

— Morfar! Jag tror mormor dör!

Den gamles underkäk darrade så det hvita skägget vippade upp och ned öfver bröstet. Men hans ögon voro uttryckslösa och sågo på Helge med ett tomt, blått ljus — det innehållslösa blå, som mycket klara och tidiga vårhimlar ha. Helge kände sitt hufvud liksom pressas af ett par starka händer och samtidigt snördes hjärtat samman. En blixt hade lyst upp och visat honom hvad som säkert snart förestod. Skälfvande i hela kroppen grep han hårdt om gubbens arm och stannade den automatiska svängningen. Och till sin gränslösa lättnad såg han hur ett normalt blickande öga denna gång tittade fram under den hvita pannluggen.

— Gumman är krasslig, hörde han morfaderns bekymrade röst — krasslig och har ingen aptit. Bryggarn skulle ha kommit som i går — få se om han ...

Helge tog resolut sållet:

— Nu gå vi in, morfar, och se till henne!

Och gubben reste sig genast villigt, slog med händerna bort sockerdammet från sitt blåa snickarförkläde — ett plagg han bar med förkärlek som minne från ungdomen — och gick in.

Äfven där hade ett under skett. Den gamla satt uppe och smålog blekt och sorgset, och gubben gick fram och rättade och vände på hufvudkuddarna, gaf henne saft och vatten. — Och kanarjefågeln sjöng.

Men Helge nämnde icke med ett ord vidare orsaken till sitt besök. — Hädanefter, tänkte han, får min far själf reda ut förhållandena!

Med de tre dagarnas sammanblandade intryck, hvilka litet virrigt rullade hän, var detta emellertid skuggfläcken i det underliga solskensregnet i oktober. Och så kom fjärde dagen. — Då begrafdes Larsson.

*

De begrafde Larsson som hade han varit en trollkarl och det kunde fruktas att han plötsligt skulle gå igen — stå upp och komma tillbaka och sätta sig i gungstolen och fordra alltsammans åter i gamla gängor, eftersom allt varit bara ett skämt.

Regnet öste ned och kyrkogårdens mark flöt som ett kärr, gyttjan satt i klumpar under likbärarnas fötter, och trots rutinen vacklade de hit och dit under bördan. Den lilla Malmberg, som ordnat följet, var förtviflad, han hade hoppats på ett särskildt erkännande denna gång, då det så att säga var ett kamratlik, och han försökt åstadkomma en facklig verkan, hvilken vädret upplöste. Den långa raden af hyrvagnar, öfver hvilkas rutor regnet rann i strömmar, väckte ingen uppmärksamhet, och inga åskådare hade infunnit sig vid grindarna. Det var söndag, Drottninggatans butiker voro stängda, ingen promenerade i dylikt skyfall och kortegen drog tämligen hastigt och hjulbullrande fram den långa gatan, som liknade en vallgraf af sten. Prästen hade intet att säga utöfver ritualen, och de etthundrafemtio paraplyer, som omgåfvo honom, tycktes tacksamt nicka honom till därför, då det var slut, och de fingo lif och cirklade rundt brädrektangeln. Själfva begrafningsakten var sålunda icke märkligare än tusentals andra.

Men kvällens fest var det som skulle kröna högtidligheten, sätta sigillet på den dödes afslutade lefnadslopp,

hvilket bildlikt kunde föreställas vara ett långt och värdefullt stämpelpapper, rikt siradt med namn och siffror. Redan under färden från kyrkogården preludierades uvertyren.

Helge hade till sin glädje fått plats i tredje vagn hos herrar Svensson, Pira och Malmberg. Dels på grund af vädret, dels emedan det var en kollega, man betjänade, eller rättare gaf en sista hedersbevisning, åkte de sex bärarna icke som annars på bockarna utan hade platser i följets vagnar. I den första foro herr och fru Bendel tillsammans med kyrkoherden och Hilda, i den nästa var det herrskapet Eriksson, fröken Lindblom och herr Colliander. — Notarien Barck hade uteblifvit, då han erfor, att de två höga förmän, som inviterats, sändt återbud. — Han följde deras exempel och skickade en krans.

Vagnarna skakade nerför Norrtullsbacken. Fönstren skallrade och rutornas rännilar runno i zigzag. Pira och Svensson rökte cigarr, men Malmberg tuggade något, han kallade »döddoktorns naturell» och som var en liten smal rulle tobak, hvilken han förvarade i västfickan.

— Kunde vi inte öppna ett fönster, sade Svensson. — Här luktar som hemma hos Lasse.

Helge tänkte på denna lukt af piptobak, läder och snusk, och han mindes i en blink det första söndagsbesöket. Larssons oginhet mot Bendel och så helt tvärt omslaget i lynne, råden och beskyddet angående Helges framtid — det måste ha varit något intresse den gången. Och hvad hade det blifvit af den underligt hafsiga pigan, som gubben karesserade i vidrig senilitet, och som han helt familjärt kallade Tilda? Moster Lova hade kört bort henne vid sin resoluta inryckning. — Moster Lova, ja! Nu satt hon i vagnen framför med sin man, som hade tvärklippt, halmgult skägg, liknande hackelse, en näsa, hvilken var knölig som en potatis, och snusbruna ögon under hvita bryn. Hvad skulle denna herre göra om han i morgon fick en förmögenhet? Köpa sig en herrgård, troligtvis, eller kanske ett hus i staden, möjligen en fabrik för att få kallas fabrikör. Han såg redan så brutal och härsklysten ut, de bruna, knutna näfvarna tycktes vana vid kragtag och påkskaft; hur skulle han ej domdera och befalla, kujonera och förtrycka, utsuga torpare och regera med bönder, sen han ansåg sig vuxit öfver dem och nu trodde att han var herreman? Och Helge såg redan herrgården med hvita flyglar och stor trädgård och moster Lova drickande kaffe i förmaket, under det Eriksson, svärjande och bolmande, spelade kort på verandan med länsmannen och grannpatronen. — Men regnet duggade in från vagnsfönstret och den ena bruna butiksluckan efter den andra drog förbi, och trottoarkantens gatlyktor efter gifna mellanrum döko upp och gingo baklänges som telegrafstolparna när man åker på järnväg. Och Pira och Svensson och Malmberg talade småskrattande om Larsson och hur de skulle värdigt fortsätta att begrafva honom i eftermiddag.

— Snål var Lasse, sade herr Svensson, men i kväll spar han inte på nådemedlen. Ska prästkragen med i sallaten?

De foro genom en vattenpuss och det stänkte stora smutsplättar in på de svarta kläderna. Gustaf Adolfs torg gjorde det ljusare för ett ögonblick, men regnet föll lika monotont.

— Ett sån’t skvalande, sade Svensson, det är ju käringväder ...

Här steg Malmberg ur. Han skulle ned i ettan, vid urmakarbutiken, och ha en sup och en smörgås. Pira ville hem för att få en lur och Svensson och Helge blefvo ensamma. Men knappt hade vagnen satt sig i gång förr än den förre föll för frestelsen. — Det var något han skulle ha sagt till Malmberg. — Han hoppade ur och bad kusken köra till Norrlandsgatan.

Helge satte sig midt på framsätet, korsade benen och borrade axlarna i dynorna. Den stora vagnen gungade och vaggade som en båt, stoppningens stroppar dinglade hit och dit, tofsar och fransar rördes sakta som af blåst och i svängningarnas darrning vid gathörnen kände han en vällustig kittling genom nerverna. Ovalrutan midt fram visade en flik af kuskens kappkrage, den dröp som en svamp. Hofvarnas slag och

hjulskoningens buller lät som en tröskmaskin och ibland blef det en piskknall. — Så skulle man åka i regnväder — alltid — en gång — —

Hemma var allt upp och nedvändt. Så småningom samlades anförvanterna och de begagnade den Bendelska dubbletten till toalettrum, och den såg snart ut som ett ambulerande sällskaps gemensamma klädloge. Den enda kommoden räckte icke till alla, hvarför ett fat, som annars innehöll mjölk, sattes på en trästol, på karmen hängdes ett par handdukar och nu vandrade amykostvålen mellan de två tvättställen i fullt ut en timmes tid. På soffan, sängen, på bord och stolar lågo snörlif, underkjolar och andra fruntimmersplagg. Kängor borstades, det luktade blanksvärta och eau-de-cologne och ansiktena blefvo högröda af ansträngningen. De hjälpte hvarann i en lång rad, som slog ring, en slags evighetskedja, att häkta i ryggen, att fästa krås, att sticka hårnålar i lösflätorna. Och glänsande som af pomada var slutligen begrafningssläkten färdig till festen.

Då uppstod en liten konflikt. Det var ju endast ett par kvarter till hotellet, men damerna kunde icke gå i ösande regn och så skaffade Svensson en droska från Norrmalmstorg. Det visade sig emellertid omöjligt att stufva in de sex fruntimren — fröken Rörström och Fallesens husmansell fyllde ut till halft dussintal — och nu ville ingen åka. Efter många trugningar kördes de äldsta i väg under det att Helge sändes efter ännu en vagn. Men nu fanns ingen mer droska inne på stationen och irriterad af det myckna ordandet fram och tillbaka befallde Bendel kort och godt dem alla sätta sig i marsch. — Och längs de våta husväggarna, hvars hvitgula rappning hade stora, mögelgrå fuktfläckar, likt kartöar, rörde sig tåget.

Först kom Bendel och Svensson; vana vid officiella högtidsdräkter tedde de sig i sina höga hattar och hvita halsdukar som ett par delegerade ur en småstadsdeputation till konungen, Bendel kunde vara borgmästare, Svensson postmästare och brandmajor. Därefter följde de två fruarna med uppsatta kjolar, damasker och oerhörda, skinnfodrade bottforer. De rymdes icke under ett paraply och måste därför gå vidt åtskilda, ehuru i bredd, på det ej sprötens takdropp skulle rinna ned på den andres hals. De samtalade i korta satser som små tillrop från två båtars kommandobryggor.

Och därpå kom herr Eriksson, tyst, butter, utan paraply, men med hatten, som var rundkullig, djupt ned i pannan och händerna på ryggen — ett slags bondnapoleon. Frackskörten hängde under den korta öfverrocken och ett pipskaft stack som en pistolkolf upp ur bröstfickan. Vid sin sida hade han den magra fröken Rörström, en veritabel fågelskrämma med smala storkben, nedanför knäna hängde vida spetsprydda kalsonger och öfver hatten hade hon något som närmast liknade tropikernas moskitnät. Hon hade väntat att herr Eriksson skulle hålla ett paraply öfver henne, men då detta ej föll honom in och hon icke själf kunde manövrera sitt blå bomullstak, som liknade en ballong, hade hon gifvit det till Hilda.

Hilda höll mamsell Lemon — Fallesens hushållerska — under armen. De hade alltid varit goda vänner och nu delade de systerligt det blå regnskyddet. Notarien Barck med sin Pauline smetad babord, hvilket var lä, bildade bokstafligt bibelns två lika med ett, de gingo med ett ben, en arm och ett hufvud, och hviskade förmodligen om ett hjärta och en koja på fem rum och kök. Samspråket var för resten hos alla mest enstafvigt och uppmaningen till: edert tal skall vara ja, ja och nej, nej, fick här en slående tillämpning; hvaremot rådet: tänker icke uppå morgondagen, säkert aldrig varit så litet iakttaget, äfven om samtliga lifligt erkände att hvar dag hafver nog af sin egen plåga. — Helge gick sist, underligt nedstämd, ehuru han ändå gladde sig åt den festliga supén. Skymtvis såg han mormodern i den stora sängen och gubben med sockersållet, den öppna grafven från förmiddagen med lerklumparna kring brädställningen och de regnsmutsade kransbanden. Och i öronen hörde han ännu hyrvagnens hjulbuller.

Torget var ett mörkt akvarium, träden sköto upp de nakna grenarna som jättealger, vätan låg i dimma kring tornet, hvars urtafla var en spöklikt blek måne, och som stora bläckfiskar guppade, seglade, simmade följet fram. En vindstöt tog i paraplyerna, hvilka höjdes en smula som svarta bubblor och så döko de in i den

smala restauranggränden där en gaslåga fladdrade i hvit kupa ofvanför den lilla mattslipade glasdörren, som svängde knakande i farstudraget och visade en sliten, svart plyschkant likt en hvalfiskbard. — Det slamrade från gården, det lyste från köket, det luktade stek och omeletter, och på en gång började alla skratta och prata, under det vattnet rann från kapporna och buktade sig som snokar nedför trappstegen. — Stig på, stig på! hördes Svenssons röst, och som ekon upprepade alla, knuffande hvarandra hvar det föll sig:

— Stig på, kära du, stig bara på, seså, låt oss nu stiga på ...

Det hördes ett sorl däruppe och i tamburen trängdes idel bekanta, hela stadens bästa krets ur vaktmästarkåren. Framför speglarna rörde sig af och an välmående matronor eller spinkiga backfischtyper och fru Bendel fick armbåga sig fram för att se om agatbroschen och jetpärlorna sutto rätt. Fröken Rörström jämkade på en underbar chinjongdekoration af svart sammetsrosett med gula spetsar, och herr Eriksson såg skyggt in i glaset på celluloidkragen och nattkappan med blå stenknapp. De öfriga herrarna behöfde ingen spegel; med otrolig färdighet ordnade de i ett enda kontinuerligt grepp väst-, hals- duks-, krag- och frackslagjämningen, samt afslutade med en lätt fingertoppssvepning kring nackmånen och ett par tryck vid öronens kosmetiktufsar. Dessa eleganta tamburrörelser, som endast den vana rutinens säkerhet åstadkommer, utfördes lika snabbt som tioöresgesten med dubbelt par af rockar och cylindrar i hvar hand, eller borste, käpp och portföljräckning samt tändstickserbjudande. Och det kunde lika väl ha varit vid en Oscarsbal i Hvita hafvet, en hofrättspresidentmiddag eller en supé med kottiljong vid Västra Trädgårdsgatan, som vid ett möte af Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien i södra Nationalmuseiflygeln eller Svenska Akademiens högtidsfest med blå och hvita kort på Börsen, da’n före da’n före doppareda’n. Ty detta var eliten, och de allra flesta af de välrakade karaktärsmaskerna hade på vänsterslaget patriotiska sällskapets guldmedalj i blått och gult, och i urkedjan den symboliska lilla murslefven. De som tjänat furstliga herrar eller hofmän hade också andra bandfärger — det danska röd-hvita, det preussiska schwarz- rot-gold och det spanska eller badensiska röd- gula — i förtjänsttecken. De hade både kråsnålar och snusdosor med kronor och monogram, och dessutom allehanda ringar och berlocker med mystiska trianglar, händer i handslag och sammanlänkade kättingar, allt betecknande medlemskap i stora och hemliga samfund. En del sågo nog ut som hoflakejer i civilt med små, tättklippta polisonger, men andra åter som diplomater, präster, aktörer eller andra förställningskonstnärer. Det fanns utseenden af pensionerade öfverstar, af jurister, grosshandlare. Och en del hade till den grad ämbetsmannaminen att man kunde tro sig vandra från rum till rum i ett af de största verken.

De voro alla där. Johansson i Hofrätten, Olsson i Kommerskollegium och Olsson i Blasieholmskyrkan. Colliander i Rådstun och Malmberg i Riksarkivet. Där syntes Pira, och ödqvist från fjärde raden, Karlsson i Posten och Ström i Järnvägen; där var Svensson från Hypoteket och Vestman i Tullen och den glade Nord som såg ut som en skutskeppare och var i Lotsverket — Liander i Järnkontoret, Ring i Gasverket, den skenhelige Edström i Akademien, den sure Gerell från Hofvet som liknade en Gladstone i ättika, den välsoignerade Bendel från Brandstoden och den ståtlige Lindquist från Skandia. Där var Anderssöner och Petterssöner och äfven Lundströmar från alla departementen, från alla upptänkliga verk och inrättningar. Men de hade alla en viss ålder och en rik förtid, de bildade en aristokrati som i många fall kanske var äktare än namnet antydde. Där var den vackre Holmström hos den praktälskande grefvinnan Platen (om grefven talades icke), och han var till ytterlighet fin — kamraterna kallade honom den fine Holmström — ty han uppbar grefvens garderob betydligt bättre än grefven själf. Och där var den lille dansken Holst som talade fjorton språk och var Muséets portier, den magre Nordenmark från Observatoriet och den tjocke Lund från Biblioteket, Palm i Uppbörden och Soto Mayors gamle Seydl, och till och med Kranz i Mosaiska församlingen. — Den enda som saknades var gubben Dreschel, hvars hvita skägg och unga humör skulle ha lyst som vinter- och sommarsol i förening öfver bröderna. De hade vant sig att i hans glada ärevördighet se kårens kungliga Vår Herre.

Och dörrarna slogos upp.

De tågade in från förmakets röda plyschmöbler och konsolerna med Amor och Psyche, från pianinot och trymåerna med blomstervaser och vax och pappersblom. Det var hästskobord efter konstens alla regler — och de förstodo sig på dukning! Blickarna flögo hofmästarmönstrande längs kuverten och intet undgick pröfningen. Servettens brytning, tallrikens glans, glasens torkning och rangrad, knifvars och gafflars ordningsföljd togos in i första halfva sekunden. Och den nästa tilldelades uppsatserna, blommorna och karafferna; skålarna med »död» dessert, kryddställen, sylt- och gurkassietterna samt brödkorgarna. När stolarna skrapade lätt öfver mattan och kjolarna rasslade, började granskningen af de tjogtals små smörgåsfinesserna, af omeletter, geléer och pastejer. De kände hvart märke, en konservburk uppvisade, fransk, engelsk eller rysk, och blotta lukten sade dem om allt var i säsongprimör. I fulla fem minuter härskade en sällsam tystnad, hvarunder endast servettprassel lik en sommarvind strök öfver det extra- extra smörgåsbordets färgrika rabatter. Man kunde tro sig se en utvald jury skärskåda prisrätterna vid en fransk matlagningskongress.

Och i nervös spänning stod hofmästaren afvaktande bakom herr Holmströms stol.

Så lyfte denne sitt eleganta hufvud och kisade snedt öfver till fru Pira:

— Jag tror, lilla fru Pira, att vi — kan — hva'?

Och hon blinkade, leende som midtelpartiet på en kejsartårta:

— Ja, lilla Holmström, det kan vi verkligen!

De lade samtidigt efter en sista blick och nick ned det lilla menukortet och sågo välvilligt öfver på hofmästaren. — Holmström sade:

— Nåväl: det har ni heder af, Johansson!

Fru Pira tillade:

— Cadier skulle ha sagt precis detsamma ...

På en gång logo alla, hofmästaren, de serverande vaktmästarna och gästerna. Det var ett stort, inbördes familjeleende som flög sin rund likt solglimt kring en vassomkransad insjö, och hvarje strå bugade sig lätt bifallande. Här visste de alla hvad de betydde och att ingen falsk baktanke lurat vid arrangemanget, och liksom för att belysa denna ömsesidiga lilla makttriumf nickade kordialt kyparna till sina bekanta vid bordet, och hofmästaren böjde sig ned och hviskade i betjäntens öra:

— Holmström, du, ett sån't ärligt bord sätter vi inte opp till grefven och balettöserna ...

Herr Holmström kastade sig bakåt, stopppade tummarna under västärmhålen och gapskrattade. Trummande med fingerspetsarna på det fina skjortbröstet, hvilket lyste som glaserad piké, ropade han:

— Hvem hälsar oss nu välkomna?

Bendel slog med en knif i närmaste glas och reste sig:

— Ja, här behöfs ju inga stela ceremonier. Men, i alla fall, i sterbhusets namn ber jag att få hälsa alla de gamla kamraterna till Larsson hjärtligt välkomna!

Han klingade med Colliander först af alla och denne nickade, egendomligt leende. — Helge hade ett ögonblick känt ängslan då fadern reste sig, men nu, liksom vid sängen med liket, sent på dödsaftonen, tyckte

han att han talat riktigt bra, funnit i korthet just de rätta orden. Då kom Collianders grin och han ryste till som hade en isbit släppts ned under skjortlinningen längs den heta ryggraden. — Jag vill dricka godt vin, for det genom hans hjärna. — I kväll vill jag bara dricka godt vin — mycket — — —

Nu bröt samtalet löst. Det hoppade som svallvågor från sten till sten vid insjöstranden, rullade starkare eller svagare, bröts, kastades tillbaka och slog bryggklapp eller båtstäfsskvalp, allt efter de sittande parens temperament. Placeringen hade med flit varit godtycklig, på det ingen rangskala skulle störa humöret, och vana vid åsynen af all sorts etikett, hade i största stillhet dessa gäster oombedda förstått att ändå intaga lämpliga stolar i sällskap med respektive husumgänge. Och däraf kom det sig att munterheten blef ungefär lika fördelad, ehuru uttrycken oktavskildes. Sålunda exploderade exempelvis skrattsalfvorna vid Malmbergs och Svenssons platser, under det att fnittret gick i pianissimo hos Pira och notarien Barck. Men allt eftersom de sex glasen framför hvarje kuvert färgades olika, blef kören samstämmigare, och snart lät det som hade en svärm af all naturens insektslif fört brumkonsert öfver strandbrädden.

Helge satt bredvid herr Holmström.

Först kände han sig halft generad öfver sin klädsel invid denna raffinerade mannekäng. Han hade sin konfirmationsutstyrsel på — och den var ändrad till honom af faderns gamla svarta plagg, insydda byxor och väst och en vänd bonjour med sammetskrage. Skörten i denna presenterade isynnerhet något särdeles inveckladt; vid vändningen hade de två ytter- och de dubbla innerfickorna bytt plats som i en fransästur, och innan händerna lärt sig konstgreppet, famlade de fel och bundo sig själfva i trollknut. Hela kostymen satt illa, kragen sköt upp i trekant bak i nacken, där rockhängaren reste sig som en nyckelögla, och västen slog clownbukter öfver magen. Men så småningom glömde han det och tänkte på, att det ju blott var en tidsfråga då också han kunde få beställa kläder hos en riktig skräddare. Och snart följde han med intresserade sinnen bordsällskapets alla härjande eller förkastande angrepp.

Utom några hypokonder och katarrlidande, hvilka också, som Gerell och Nordenmark, fått magsyran droppad i anletsdragen, voro många gurmander, men ännu fler gurmeter. Hvad beträffade hans närmaste granne, var det en ren studie att höra hans små recepter och uppbyggelseord om smörgåskrafset — han verkade som docent i ämnet. Allt emellanåt vände han sig till Helge och insköt några ord mellan ett par smaktuggor:

— Ser unge Bendel, sade han, kaviaren skall ha den riktigt, slösaktiga kaffesumpens konsistens, men icke utseende! Den skall vara svart som crême-noiren till ridskaften, hvad färgen beträffar, men kornen skola vara stora som hagel och smälta som salt snö — helt långsamt — i munnen ... Och ingen lök! Fy fan sån't barbari med löken, kom det ihåg, unge Bendel ...

Eller, i det han långsamt tömde en strasburgerkruka, hvilken han lät rotera så de två hufvudena, som på de pompejanbruna sidorna bildade ett par smörgula öron, dansade rundt:

— Det är förbaskadt misstag, tro mig, att också icke äta degskorpan! Den är hård, men kom ihåg att det är bästa smör, allt sammans, riktig bakelse, och därtill läckert inpyrd med lefvern — jojo mänsan.

Han skar en skifva holländsk ost, tog en rättikrundel, smetade smör emellan och pressade dem samman. Därpå strök han tunt med senap öfver och lade en sked kaviar midt i. Och med en knif skar han hastigt biten till en tärning och lät den försvinna.

— Det ger gommen smak för genevern, sade han.

Den gamle Seydl nickade:

— Schiedam meget godt för nyrerne, förklarade han.

Långt bort hördes Svensson:

— Visst tusan ska fru Bendel ha lilla halfvan — en tredjedel kummin, en tredjedel pomerans och så Smithens ...

Det var varmt som i ett balrum, och de små öfverfönstren stöttes upp mot torget. Armstakarnas ljus på serveringsbordet fladdrade osigt rödt; man kunde höra träden susa i regnet och spårvagnsklockorna ringa. Nu bars från vänster fat med hummerfilé i ostronsås, och de möttes från höger af skimrande Steinberger cabinet af utvald årgång. Det blef tyst som i andakt och därpå steg bruset orgeltonande — från alla piporna på en gång — i ett smackande, utdraget aaah ...

Vid rådjurssteken med sellerimajonnäs talade Colliander. Hans tal var tämligen kallt och formellt, det lät som hade någon tjänsteman skrifvit det i protokollstil med paragrafer, och Colliander lärt det utantill och nu läste upp det med afbrott vid hvarje paragraf. — Helge satt och stirrade på steken, om hvars hals en klase rönnbär var bunden. Det såg festligt ut, och det röda knippet speglade sig i fatets ovala och flata silfverkant. — En gammal tafla uppe i italienska afdelningen, mindes han, hade ett sådant fat med rådjur och röda bär ... Det föreställde ett gästabud och en neger i förgrunden tumlade om med vinflaskorna ... Hvad sade Colliander?

— — — och utan fel är ingen. Därför dricka vi till hans minne!

Så slutade Colliander och alla reste sig. Ett par stolar stjälptes baklänges och ryggstöden slogo doft i mattan som skoflarna mull på förmiddagen.

Så smattrade på nytt rösterna och speglarna blefvo matta i glaset som hade de beslöjats. Alla pannor voro svettpärlade. Helge började skymta sällskapet som i en dimma. Han såg fadern ifrigt samtala med Eriksson. Båda voro kopparbruna. — Pappa måtte väl tänka på sitt hjärta, undrade han. Hans egen puls hamrade vildt och det kändes som rann tung bourgogne i ådrorna.

Det kom kall fågel i flytande vildtsås. Helge visste icke hvad det var för fågel, hufvudena sutto på staniolomlindad ståltråd. Korkar smällde som bösskott, fågelhufvudena dinglade och vippade med näbben. Det var som på jakt.

Då glömde herr Svensson bort festens anledning och ville sjunga en bordvisa. Men han tystades genast ned och frambragte i stället en rad kluckljud för att härma fågeln. — Hvar har jag hört ett sådant kluck-kluck-kluck? letade Helge förgäfves i minnet. Tinningarna dunkade och han var rädd att blifva sjuk.

Men alla talade, talade. Och det klingade i ett af glas ... kling, kling, kling. Ljusen fladdrade som fläckiga guldfiskstjärtar.

En krokan stod på bordet. Den var i form af ett tempel med kupol och kors. Svarta chokladpelare och hvita marsipanblommor med försilfrade små sockerkulor i midten för att utmärka sorg. — I glasen var nu något sött vin; han tordes icke dricka mer.

Och alla talade, talade.

Helge försökte lyssna. De talade om Larsson. Om hans pengar — om hans sätt att bli rik. Han hörde namn som kom honom att spärra ögonen. Det flög som ett fyrverkeri af adelsnamn i luften, stjärnor, hjälmar, svärd och kransar. Och på en gång tycktes alla vilja berätta. De berättade om forna herrar, prinsar, furstar, grefvar och baroner. Där förevisades ministrar och generaler, presidenter och biskopar. Anekdoter och skandaler, reseminnen, badortsäfventyr, spelhistorier, ordensköp, hof- och slottsintriger från in- och utland, kärleksve och -lycka — huller om buller. Man bytte plats, skålade, påminde om gamla dagar, dödsfall,

begrafningar, kröningar, krig ... Allt surrade.

Så blef det svalt. Förmaken, utvädrade och iordningställda, stodo öppna. Från det vanställda hästskobordet, som nu liknade ett långt frågetecken, strömmade de tillbaka. Därute syntes hvita dukar, koppar, nya glas. Och det doftade af kaffe.

Hilda stod framför Bendel.

— Du ser så underlig ut, Helge, sade hon, är du sjuk?

Han stirrade på halfsystern. Hennes ögon stucko elakt forskande i hans.

— Hvarför svarar du inte?

Helge såg en massa ansikten dansa omkring. Somliga hoppade upp i taket, andra rullade på mattan — ända in under sofforna, men syntes ändå genom stoppningen. De grimaserade och vände ut och in på ögonen. Nu började blå rök simma i luften.

— Du är full, sade Hilda triumferande. Han såg henne långt bort och dock hördes hennes röst tätt bredvid:

— Pappa, Helge har druckit sig full ...

I detsamma kände han en hand, och ett bord belastadt med granna flaskor af underlig form dök upp. Herr Holmström sade:

— Se här, unge Bendel, en konjak! Den duger. Den är från revolutionstiden.

Helge såg ett stort kristallglas — som en skål. Han tömde den lilla gnistrande bottenvätskan.

Och det rann eld från nacke till häl inom honom. Det brann i strupen och det kokade i magen, men för ett ögonblick såg han allt så klart som när blixten tänder i åsknätter. Där sutto de eller stodo eller gingo, allesamman — Johnsson och Karlsson och Olsson och Lind och Bendel och Bing och Bång — järnkontor och postverk och telegraf och statsverk och notarier och fruar och vaktmästare, hela tutten. Och nu ramlade taket och kronorna svängde rundt och det regnade guldregn. Men i hans öra hviskade någon:

— Skynda dej ut, pojke — — —

— Där är en dörr, tänkte han, en hvit dörr som går ut och in ...

Och han raglade igenom den.

Det var ingången för uppassningen. Helge såg ett rum med nakna, gråmålade murväggar. Där stodo korgar fulla med servetter och skrynklade, fläckade dukar. Trafvar af tallrikar, såssmorda och med afgnagda fågelben, stodo på hyflade träbord, och i fonden smällde och skrällde det som slogs sönder jätteserviser af porslin. Det drog kallt som ur en iskällare, kypare skyndade förbi utan att gifva minsta akt på honom, och i väggen dunkade det som arbetade sig en hiss upp. Helge öppnade på måfå en dörr och öfver ett sågspånadt och blodsöladt golf kom han ut på en slags altan. Dörren slog i bakom honom och han stod flera minuter med slutna ögon lutad mot en kall järnstång.

Han hade sett passagen i en blink, men tyckte sig vara miltals långt borta. Då han såg upp förstod han ej hvar han var. Där nere var något svart och djupt, ur hvilket ljus blinkade som lyktögon, det speglades som vatten. Och gårdens våta asfalt blef ett böljande haf, gårdshusens brandgaflar häfdes som vågor, balkongen gungade som en däcksbrygga, han måste hålla i sig i järnräcket med båda händer och nu seglade de i väg — ohhej — ohhå! Brrr — hvad det gick, en sådan sjögång, han vacklade hit och dit, vattnet rann ju i strömmar

och maskinen dunkade och nu blef han sjösjuk. Han var eländig och sjuk, en riktig trasa, och han trodde att uppkastningarna aldrig skulle sluta. Det var som refvos inälfvorna ut, tårarna störtade honom ur ögonen och han såg eldbränder dansa i kors. Och så var det öfver.

Han kände en stor lättnad men samtidigt slappades alla nerver. Och då han gick tillbaka tog han fel på passagen och kom in i en korridor med smårum. Men i ett såg han i en spegel plötsligt reflexen af förmaket, igenkände Gerells trumpna klumpnäsa, Piras förbindliga profil och faderns oroliga, litet utstående ögon. Han såg ett helt led af damerna sitta längs väggen med näsdukar i händerna och han kände tobaksrök och punschångor. Rädd att på nytt få kväljningar såg han sig rådvill om. Där stod en röd soffa — utan att vidare orka reflektera sjönk han ned i den och somnade. Det sista han förnam var bisurrandet, men nu var det långt bort på afstånd och det hviskade och mumlade som regnet i torgets träd.

En gång vaknade han. Hur sent det var, visste han icke. Men i smårummen intill spelades kort. Han såg Malmbergs ansikte som en röd marsmåne och han hörde Svensson utbrista med ett kraftigt kortslag i bordet:

— Trumf och spel ut, i morgon få vi, min själ, fira fyllrackans annandag. — Kommers-Olle ger!

Och därinne dansades! Takten var tre fjärdedels — en, två, tre — en, två, tre — och golfvet gungade ända hit, pianinot spelade. Det värkte öfver ögonlocken och i munnen hade han en smak som af möglad ost. — Han hörde någon säga:

— Nu ha vi, sjuttsingen, begraft Larsson.

Helge reste sig mödosamt. I spegeln såg han att hans kläder voro nedstänkta som af gatsmuts. Och nu började också nacken värka.

Då kröp han ihop på nytt och somnade om, och denna gång drömde han oafbrutet om en stor fontän, som sprutade idel kolsyrebubblande och kristallglittrande, iskallt sodavatten.

VIII.

Rummet var för litet, för trångt, för lågt, för kvaft. Det var icke klar höstdag, men det regnade icke och Nybrovikens lilleputtböljor hade hvita toppar kring vedskutorna. Det sjöng i telefongalgarna.

Bättre att gå ut!

Det hamrade som tangenter inne i hufvudet. Och det var ändlösa skalor som öfvades, värkande löpningar upp och ned. Helge Bendel hade sagt sitt första »aldrig mer».

Luft!

Han var ensam i hemmet. Klockan var öfver tolf, nu passerade paraden parken — trummorna hördes öfver taken. Och snedt där nere vid viken sutto de och lyssnade till testamentet.

Kontoret?

Bah! Det var lögn att han bedt om fridag som han hade sagt till fadern tidigt i morgse, då han väcktes och väntade att hjärnan skulle brista med en knall som en bomb. Men det gjorde ingenting. Då kunde han icke ha gått, han kände det som skulle han säkert ha störtat i trappan. Och nu behöfde han bara ringa på från

cigarrboden och säga något om testamentöppnandet till kassören ...

Hvad gatan larmade! Hjulen rullade som artilleri och hvarje ljud skar på ett nytt sätt i öronen — där stjälptes ett lass ved och det verkade som hade en borr skrufvats tvärs igenom hattkullen och ned i hufvudet. Pincenéglasen visade skarpare ytterlinjer, konturerna på allt syntes vibrera lätt i prismafärger. Och minnet af gårdagen maldes i hans medvetande som i en knastrande kvarn — kyrkogården, supébordet, det bullrande samtalet, illamåendet, hemfärden, som han icke kunde klart precisera. Och så om igen med nya och gamla detaljer: begrafningen, festen, de sladdrande gästerna, vinet som gjorde honom sjuk, den nattliga promenaden hem i all oredighet — om och om igen ända till leda, äckel och vämjelse. — Nej, aldrig mera!

Det blåste kastvindar från alla håll och hörn, och alla togo åt sina hattar när de korsade gator eller veko om knutar. Konditoripojken, som kom från Hellbachers med en bakelsebricka på hufvudet, måste manövrera som en jolle i propellersjöar för att icke kantra. Och en gumma, som trodde sig känna regnstänk och gick med uppspändt paraply, fick det hastigt flängt ut och in utanför bokhandelns runda hörndörr, och hon drogs nedåt torget af den svarta sidentratten i en sky af dammiga stickor och strån och rullande löf. Som stora skrufvar hvirflade torr hästspillning rundt mellan spårvägsskenorna. Det var kallt. — Det är snö i luften, sade ett par herrar som stretade förbi.

Allt efter som Helge gick blef hufvudet klart. Han längtade utom staden för att kunna få andas djupt — han önskade, en frisk luftström kunde spolas genom hela hans inre för att rensa bort nattens smuts. Men hur det var drogs han omedvetet till norra Blasieholmskajen och han svängde vid Näckströmsgatan, där den blonda synderskans handskbutik låg. Hon stod själf därinne och ordnade med händerna i guldfrisyren, så det strama sidenlifvet spändes öfver de höga och redan litet för utvecklade brösten, och öfver disken låg ett halft dussin kavalleriofficerare med sträckta halsar och vädrande näsborrar, som i en kapplöpning, i stället för en ridt i den högre skolan. Han smålog vid tanken på nattbilden i den kalla farstun utanför notarien Åströms dörr; han tyckte det var så länge sedan. Nu var herr Åström hemkommen från Aachen igen, äfven han hade kondolerat fadern och nickat till Helge, och nu såg han ut som en riktig Don Juan, hvilken godt kunde taga åt sig mamsell Rörströms epiteter; med påsar under ögonen och djupa linjer i de urgräfda kinderna och jodlukten stickande igenom den starka Lubinparfymen. Parken var färdig för vintern, alla kuporna voro afskrufvade i rabattrundeln framför restaurangen och stora granrisruskor täckte bäddarna. Han töfvade litet vid Arsenalsgatans järnstaket — nej, han ville icke gå ned kajen, tänk, om han mötte dem alla? Han ville uppskjuta vissheten, ond eller god, i det längsta.

Helge gick gatan till höger och sedan den tomma torgplanen. Sörensenska huset förekom honom större än vanligt, det passade i det gråkalla höstvädret, dubbelportalerna med järngrindar och asfaltbana varslade vinter. I Frimurarkällaren satt vid hörnfönstret en ensam kund, som dragit den hvita halfgardinen åt sidan; han höll på en gaffel en stor rykande potatis, som han försiktigt skalade. I kyrkan öfvades på eller pröfvades orgeln, brutna toner trängde ut, ibland frustande som en flodhäst, ibland ängsligt pipande som en ånghvissla långt bort. Nu gick Helge raskt, blodet var i normalt omlopp och pannan klar. Sanden gnisslade fruset i museiparken, ur den lilla gula flygeldörren kom Holst i stor uniformsmössa och med nyckelknippan och polettringen i handen, under armen stack han en bunt kataloger för att få högerhanden fri till honnör för riksantikvarien, hvilkens stora skägg böljade i brisen från bron. Och Helge hälsade vördnadsfullt och sträckte ut öfver träplankorna. Han skyndade genom holmens uppfartsväg, där brunruttnade kastanjer lågo i rännan, dubblerade långa radens täppor, tog bågbron i tre skutt och stormade kastellhöjden, kröp ned i bergsskrefvorna på andra sidan och satte sig, sydost om Blåsut, på en afsvedd plätt, halfvägs mot vattnet. Som vanligt hamrades det och lyste några gamla skrofs mönjefläckar från Beckholmen. Allt emellanåt ströken stampande slup förbi, men för öfrigt gungade himmel och vikar i granitgrått med flintbrytningar — liksom midt öfver Fjellgatans grundvägg ända bort till Tegelviksvarfvet.

Helge tände en cigarrett. Den tunna, blå röken tog tankarna med sig i ringlar. En mås, som gjorde halfslag,

satte tumlande zinkhvittskladdar i skyduken. Och Helge började känna sig sväfvande lätt som i ballong.

Nu sutto de där i Larssons hem — i spindelns nät. Men spindeln var död och flugorna behöfde icke vara rädda. Och ändå sutto de där med hjärtat i halsgropen och väntade. Kanske var allt öfverståndet, afgjordt. Kanske i denna minut vaktmästar Lars Bendel var den rike Bendel. Två herrar gå på gatan i blåsten vid Sunesons hörn. — Det är snö i luften, säger den ena och håller fast hatten. Och i torget komma två andra herrar. — Hvem är det? frågar den första herrn. — Vet du inte det? svarar den andra förvånad. — Det är rike Bendel, vet ja'! Och de se sig om. — Hvem är den unge — elegante? — Det är hans son — Helge Bendel, han studerar visst konst ...

Svallvågorna från Räntmästareslupen smäckte upp mot klipphällen. Som otaliga flintbrott var himmel och vatten.

Det kunde ju också i denna minut vara gifvet en rikedom till — ja, till den där bonden eller torparen, eller hvad han var för något, Eriksson. — Där går patron Eriksson på — på Stora Sundby, till exempel. Och fadern? Förgrämd, bitter, hjärtsjuk, skulle han sitta i den kalla, hvita och pepparkaksbruna kyrkan om söndagarna och lyssna till sirapsorden och tacksamt gnaga på de himmelska pepparnötterna. Och om hvardagarna gå slafrunden med dammtrasa och postväska, i brandstodsbolagets tambur, i muséets stela hallar mellan montrerna med stenyxor och spjutspetsar. — Och han själf? En tillhuttlad, oduglig kontorist, som i allt annat endast half — utan släkt, utan pengar, utan lärdom, en »good for nothing» som Pihl sade. Då hälsade icke de forna skolkamraterna, då svansade icke Elmgren och af Ekstam, och på kontoret — hvilket helvete! Då blef han på nytt det sentimentala kräket som gick och grät i busksnåren vid Rosendal ...

Helge tände en ny cigarrett. De första rökspiralerna voro vårblå. Öfver på Beckholmen hamrade de, och slagen tycktes ropa ut i den gungande, silfvergrå rymden: — järnplåt — järnplåt — stål och järnplåt — stål och järnplåt — järnplåt, plåt, plåt!

Hvilken förödmjukelse om så skulle ske! Och hvarför skulle det icke ske? Innerst inne hoppades han som de andra — men innerst inne bodde till skillnad från de andra hos honom ett starkt tvifvel, det var en skepsis som han fått i arf af okänd gifvare och som han dunkelt kände skulle i allt bli hans lifsföljeslagare. Han kunde nog hoppas och drömma lika mycket, om inte mer än de flesta — men tro, riktigt tro på något, det kunde han icke. Han visste ingen förklaring, han bara kände det så. Och äfven om han sade sig själf att han var så ung och oerfaren, ett stort barn — så var det något annat, i blodet, i ådrorna, som sade att han icke var så ung, icke oerfaren, utan en gammal, ganska sekelerfaren herre med skepsisarf i stället för namn och pengar, och den tog bort och ref ned illusionerna i samma nu som han byggde dem. Det kunde hägra ett drömland i luften, men det var icke att beträda med fötter och stöflar — ville han nå det, hjälpte hvarken Larssons förmögenhet eller kontorsflit eller studentmössa. Det fordrade helt andra betingelser — dem han älskade och längtade efter, men icke trodde på hos sig själf ...

Borta ur Stadsgårdshamnen bogserades en stor svart ångare. Den hade en liten kolrökt engelsk flagg och låg högt, utan last. På däcken stodo små magra och sotiga män med pennymössor öfver luggarna, och med små pipor i munnen. Bogseraren pustade på med en svart rök rakt upp — ibland slogo gnistor med i kvasten. Namnet stod i stäfven med hvita bokstäfver, men de flöto ihop till ett tjockt kritstreck. Och ur en sidlucka på ångaren rann grönt vatten. — När den svängde litet kom den att fånga ekoslag från skeppsdockorna.

Till England — nej, till Amerika reste herr Forsman. Han ägde ingenting, men han försörjde sig själf och nu gick han ut i världen för att ta vidare, nya nappatag. — Hvarför kunde icke Helge göra något sådant? Skulle han verkligen komma öfver dödvattnet, letargien, blifva något, utvecklas, så var det enda utvägen. Här hemma efter arfsfiaskot — ty naturligtvis (han mindes kluckskrattet) var det så! — skulle han blifva ännu plattare än han redan var. Han var som en kvadrat — fyra streck på ett papper, men ville han på

kvadratbasisen blifva något mer, icke en tom yta, utan få kropp, innehåll, så låg kubiken utom stadens smala gränder och branta trappor, ut, ut skulle han och ta nappatag med verkligheten, det fanns kanske drömland långt borta, som här bara visade sig i flyktig luftreflex ...

Nu gick slupen från Allmänna gränd förbi och korkar, barkbitar, halmhylsor och säfstrån forsade med i kaskaden upp mot bergsfoten och sögs ned igen och kom tillbaka i mattare återsvall. En frän lukt af röken, som svann mellan värdshusets ruttna spjälstaket, stack i näsan. Dyningen bröt på nytt i kisel och flintskifvor.

Pängar? Jo — det hade han. Det vill säga, han var ju ännu omyndig. Men efter modern fanns en liten summa på tusen eller femtonhundra kronor. Det hade visst ursprungligen varit något mer, men man hade dragit af några hundraden under årens lopp för hans omkostnader. Och nu, skulle icke månntro fadern gärna gifva honom, icke allt men hälften — eller bara tredjedelen, så mycket att han fick till biljetten? Jo, säkert. Efter denna kuschande motgång, detta felslagna hopp, borde han vara glad, få honom ur huset. Isynnerhet då han insåg att det ännu skulle dröja länge innan Helge kunde förtjäna något. Var det så allvarligt? Ja, ja, ja. Den bleka strålen ville naturligtvis börja lysa igen och skimra bedrägligt öfver förhoppningarna, men det skulle icke tjäna till något — han visste så säkert som sutte han med i rummet under Medusas skeppsbrott och lyssnade till häradshöfdingen vid chiffonjéklaffen, att icke ett öre fanns för dem efter procentaren. Att de — eller att han kunnat tro någonsin något annat! Ett bländadt fårhufvud hade han varit hela tiden, och det kulminerade sannerligen i går vid den vulgära festen, där han drack sig döddrucken vid sjutton år! Men nu var han vaken och nykter och klar, ja, han var icke samma Helge som bara för några timmar sedan. Han var en annan, en ny Helge Bendel, som skulle veta att ta sitt öde i egen hand och gå ut och bort och blifva något eller kanske gå under — men, i alla fall — — —

Och detta kände han verkligen så. Skepsisen var där genast och liksom log litet medlidsamt åt hans tankars högtrafveri: han blef nog aldrig någon ny Helge utan endast en fortsättning af de ämnen som funnos, men hur som helst — ett var säkert, han hade redan här uppe i bergsskrefvan genomlidit kraschen och satt sig in i fallitföljderna, och nu visste han hvad han ville mer än han någonsin förr vetat det. De kunde ej öfverraska honom. Han skulle tala helt lugnt och klart. Det där med moderns pängar var hans fördel — så skulle hon ändå, henne han aldrig fått se, med sina fattiga styfrar hjälpa honom ut och på väg framåt. Kanske, kanske! Hvem kunde veta de osynliga stigarna till allt det som lofvas i det blå?

Sliten mellan sin gamla misstro till sig själf, sin undervärdering, och den starka fantasi, som förgyllde alla hans hopp, kände han gråten stiga i strupen och den grå utsikten började tindra genom tårarnas prisma. Men han betvang sin omanliga rörelse och sade till sig själf, att från och med denna stund ville han åtminstone försöka bli i allt en annan. Han reste sig och såg på klockan — hon var tre. Så ville han gå direkt hem och genast afgöra slaget. Han kastade den till munstycket brända cigarretten i sjön, där den genast försvann bland allt det andra vaggande strandflarnet. Och så kraflade han upp.

Då han kom ur lä snurrade alla årstidens vindar lustigt omkring uppe på krönet. Flaggan smällde i kastelltornet och det rök sand mellan kanonlavetterna, men han gick nästan glad ned mot paviljongen och bukten, där alla de små båtarna ryckte i kättingar och tåg som om de bad att få ut och resa. Och då han gick förbi Muséet, hvars fönsterluckor redan skjutits, och såg ett gatuoriginal, en stackars sjukling, som stod stödd som i värk mot en käpp, och med lyftade ögon och förvriden mun läste tysta böner eller förbannelser, tänkte han:

— Hvem vet om icke jag till sist skulle bli som den där hvitskäggige gubben vid museimuren? — om jag icke kom bort och fick ny luft under vingarna ...

Och för första gång var han glad öfver sina sjutton år.

*

De onda aningarnas förposter mötte under vägen hem. I ett af gathörnen samtalade ifrigt gestikulerande tre herrar, och först alldeles inpå dem såg Helge att det var kamrer Burette och notarierna. De talade så högt att förbigående lystrade, och isynnerhet den lilla löjliga kamrern, som måste sträcka sig på tåspetsarna för att nå upp till Elmgrens röda mustascher, tilldrog sig uppmärksamhet. Han var som kokt kräfta mellan de darrande polisongerna, och skrek och svor som under en exekution af registrator Karling. Helge var icke säker på om gruppen såg honom, men i alla händelser besvarade ingen hans hälsning. Det var oväsentligt, men däremot kände han med stigande ängslan att oron gaf sig till känna hos honom på gammalt vis — symptomerna i mellangärdets nervcentra, närmast liknande magknip. Och det förargade honom.

— Hvilken stympare, jag är! mumlade han.

Då kom det ur tjugusexans port en figur, hvilken han ej vid första ögonkast igenkände emedan den icke var i uniform. Men nästa blick visade honom, hvem det var, och nu stannade Helge ovillkorligt. Han låtsade se in i urmakarens fönster.

Det var grefve Stjerngren — men i ögonblicket var det icke mycket af vare sig aristokraten eller militären. Det var en människa som synbarligen var i stark själslig upphetsning — ögonen stirrade utan att se, han hade så när kolliderat med första lyktstolpe. Det ryckte spasmodigt i de långa vecken från näsvinklarna till mungiporna, och han tog sig gång på gång med en skälfvande och obehandskad hand för pannan. Öfverrocken var oknäppt och han höll ett paket under armen. Då han vacklade förbi såg Helge att han var gipshvit under ögonen.

— Hvad är det? tänkte Bendel. Och han såg sig om efter majoren.

Det var som hade Stjerngren känt blicken i nacken. Ty han vände sig hastigt om och stramade skuldrorna tillbaka. Hans förvirrade ögon träffade Helges och med ett besynnerligt, osäkert smil, gjorde han en trefvande honnör, träffade hattbrättet och hälsade så, främmande, som i sömnen, men likväl speladt affabelt. Och därpå gick han vidare, ibland skakande som i frossa. Helge såg honom negligera hälsningar och strax därpå hälsa på osynliga. Till sist blef han borta mellan torgträden.

— Hem! sade det i Helges öron, hem och slut på gåtan!

I själfva portdörren såg han att vaktmästar Svensson rumsterade med en kvast kring bakgårdens afskrädestunna. Det var omöjligt slippa osedd förbi. Dörren stod också öppen till lägenheten, och han såg Lisen röra sig fram och åter i köksrummet. Han hälsade tyst och de nickade utan ett ord tillbaka. Han kände hur de forskande, på en gång nyfiket och medlidsamt, betraktade honom. Det började bränna i örsnibbarna.

Och denna vandring uppför trapporna tryckte honom som bar han en tung börda. Han fick hjärtklappning, svettades, kände ångesten klämma som en hand. Från köksdörrarna hörde han kastrullslammer, nu skulle det dukas till middag. Patentlåset smällde hos protokollsekreterarn och Helge for samman i förskräckelse som hade han öfverraskats med något brottsligt förehafvande. Det var yngsta sonen som kom hem, och sålunda gått omedelbart före Helge, ehuru han icke hört några steg. Han var i svart riddräkt och vinkade vänligt i dörrspringan med ridspöt åt Helge.

I järntrappan stannade han. — Var det inbillning? Han tyckte sig höra en lång, jämrande gråt.

Så samlade han mod och tankar och gick upp de sista, branta stegen.

Dörren stod på glänt hos fröken Rörström, men för öfrigt var röda gången sig lik och genom takgluggarna såg den trista grå himlen ned på det dammiga tegelgolfvet. Där borta var dörren som dolde vissheten.

Helge lyssnade och han hörde orediga stämmor — det lät ömsom som snyftningar och låga skratt. — Kunde det vara möjligt — kanske i alla fall en mindre summa — några tusen — — —

Han höll andan under det han drog två gånger i klocksträngen.

Ingen öppnade. Han ringde på nytt, men de hörde icke. — Ibland stönade det därinne som vid onsdagskvällarnas bönemöten. Nu ringde han häftigt tre gånger.

Hilda öppnade. Hon såg ond och förskrämd ut. Hon hviskade i tamburen:

— Tänk dig, Helge, icke ett öre har det där aset testamenterat oss! Icke ett öre! Alltsammans har gått till en obekant hustru ...

— Nå, så var det med det! tänkte Helge nästan i lättnad.

Men då han kom in öfverväldigades han af den förtviflan, som från rummets alla kanter mötte honom. Gråt och klagan steg från stolar och soffhörn, hängde i gardinerna, sam i luften, och hela denna atmosfär af koncentreradt ve bedöfvade som stark narkos. Fadern satt på en stol vid fönsterbordet och hans ögon voro rödkantade, i det gråsprängda skägget hängde tårar som daggdroppar. Men mest uppgifven och förtviflad tedde sig fru Bendel; hon halflåg i soffan och hennes ansikte var uppsvälldt af gråt, krampsnyftningar skakade hela kroppen och suckarna kommo stötvis i hysteriska hostningar. Helges hjärta krympte inför denna våldsamma och påtagliga sorg, på en gång höll han af styfmodern och kände en häftig vrede, hvilken tycktes ha sitt rum i hans bakhufvud, mot den döde. Han önskade att kunna säga något, göra något, men blef i stället stum. Och denna förlamning tilltog då han strax därpå upptäckte genom dörrgardinerna att också Erikssons och fröken Lindblom voro närvarande. Bonden stod och såg buttert ut öfver plåttaken; men de två kvinnorna gräto snörflande i sina våta näsdukar.

— Hvar är fästmannen? undrade Helge.

Små utrop hördes i den allmänna bedröfvelsen:

— Att han kunde — att tänka sig — och det har ingen vetat — hvad är det för några lagar i detta land ...

Helge vågade icke fråga. Han kände helt med dem och förstod hur denna fabel vuxit sig in i deras sinnen, blifvit lifvets sista löfte och visat dem Kanaan, landet af mjölk och honung, som de vandrat genom svarta nätter och dagar och röda haf i hopp att nå. Och hans medlidande växte och han glömde sin egen egoism, och tyckte nästan, att för honom återstod allt det, de mist. Det skulle säkert komma.

Och nu såg han hur gammal fadern var och utsliten, och att styfmodern var ett litet gråtande gumbarn och halfsystern en blek vindskupeblomma, som icke rådde för att hon ibland var elak. — Det var bara takskuggans fel.

Han skulle gärna ha velat veta hvad som hade händt inför Géricaults sorgliga tafla, men det kunde också vara detsamma. Och först i morgon fick han väl tala om sin egen plan, sitt eget öde.

— Nu går jag ned på kontoret, sade han.

Då reste sig fadern.

— Du skall höra det hela, Helge, sade han i underligt trött ton, som sonen aldrig förr hört.

Men innan han hann börja, talade alla fruntimren på en gång.

Och till slut var härfvan utredd. Med många kompletterande inskjutningar hade det lyckats den gamle

Bendel att redogöra för den öfverraskande situationen, som testamentets öppnande medfört. Det var tragiskt och komiskt, men Helge kunde knappt tro sina öron, och han stod mållös med gapande mun och tyckte att han blef några år äldre. — Nej, det var omöjligt ...

Ty han hörde fadern gentaga:

— Kan du tänka dig det? Den slynan där uppe, den där söndagen — hon som öppnade dörren — den, den, den var hans dotterdotter! Ja, Helge, de sista tio åren har han varit gift, fullt lagligt, utan att vi haft en aning om det! Han lät viga sig vid mormodern — vi ha aldrig känt henne, vi veta inte ännu hvem hon är, eller hur hon ser ut. Och det var dotterns dotter, förstår du! Det visar sig att hans eget barn, dottern, är död — i elände, sägs det. Och så — gud vet hvad han menade! — gifte han sig med den gamla, som för en massa herrans år sen varit hans — hans — ja, jag vill inte säga ordet. Det skulle kanske föreställa en godtgörelse. Men de andra tänkte han inte på! Allt — allt, hvart enda öre, rubb och stubb går till henne och dotter-dottern — den där Tilda (Karlsson heter hon för resten) — de bo i Sala —

Nu bröt det löst.

Fröken Lindblom skrek:

— Ja' sa' ju det! Det fanns något mystiskt — en till — nej två ... Gud i himlen en så'n skurk — ett sådant lif, han lefvat ...

Fru Bendel snyftade:

— Att icke ge något till oss — att icke —

Hon kunde ej fortsätta, gråten hotade med kväfning.

Och fru Eriksson utbrast med lysande ögon:

— Jag satt där dag och natt — dag och natt. Men det finns ju den trösten att vi veta hvar han är nu! Den eld som icke slocknar och den mask som icke dör!

Helge upprepade inom sig, utan att ännu kunna fatta, tviflande som inför taskspelarkonster:

— Var det sin egen köttsliga dotterdotter blodsugaren medvetet skändade? Finns det sådan smuts i lifvet?

Han såg flickan och scenen lifslefvande och tydligt nu — midt i föräldrarnas lilla vindsrum, mellan alla de sorgklädda människorna. Han kunde höra Larssons hesa hväsande, se fingerklorna klamra kring urringningen, och mötte Tildas fräcka, lillgamla ögon. — Han kände snusklukten ur ungkarlskammaren.

Helge blef blek. Han hade icke ätit något och en stark kväljning kom honom att kallsvettas. Men till utlösning brast han plötsligt i ett bittert skratt.

De sågo på honom.

— Jag kan inte hjälpa — jag kan inte förklara det, stammade han och vred sig på en stol i magkramp.

Utropen och interjektionerna fortsatte.

— Hvad skall alla säga! — Vi bli till en visa. — Och Colliander, den där räfven, han kunde åtminstone ha antydt något — men han är likadan — och Svensson också — och Pira — de procenta allesammans — ni kan också vara vissa på att det ingen lycka är med de syndapengarna ...

Det ringde, men ingen utom Helge hörde det.

— Det ringer, sade han.

— Schyyy ... Kanske det är en major igen — eller en baron — eller några notarier! Nu bli de inte så mjuka längre. Det finns andra än vi som få sina bekymmer för det här testamentet ...

Det knackade igenkännande på dörren och Hilda öppnade. Det var fröken Rörström.

Hon kom som en lycklig afledare. Hon hade redan af vaktmästar Svensson hört hela förloppet och nu kastade hon sig utan ett ord om halsen på fru Bendel:

— Stackars, stackars Fredrika, kunde hon till slut framstamma, under det hon med båda händer klappade väninnan i ryggen. De båda damerna började gråta.

— Vi få tänka på att komma ut till Harg, Lova! muttrade Eriksson. — Mocka under korna i stället för att åka i kalesch!

Helge såg deras drömda lycka bli bubblor som brast: faderns hus, bondens herrgård, den åldrande jungfruns fästman. Och han tänkte på en af morfar Dreschels visor:

»Ach du lieber Augustin, alles ist weg!»

Den gamla handsktvätterskan höll med ett upp med tårarna. Hon sade ifrigt:

— Jag kom in för att säga att jag dukat ett kaffebord och gärna ville se alla inne hos mig. Men jag kan också hämta det öfver hit —

Hvarje förändring var emellertid tydligen en lättnad. De protesterade och tackade om hvarandra, enhvar hemligt glad för scenförändring och enhvar mumlande sina pro forma betänkligheter:

— Harg, bet Eriksson i skägget som om han tagit en tuggbuss. — Harg, mor; tåget går sex och sjutton, hör du, Lova?

Fru Bendel hviskade till mannen:

— Vi måste ju upp till gubben, Bendel. Hvad tror du han kommer att säga? Bara han inte ställer till spektakel och domderar för mycket, det tål ju inte mamma ...

Fröken Lindblom suckade — en bubblande fisksuck, och hennes mörtögon skefvade som hade hon fått en metkrok i gommen:

— Att inte Konstantin kommer!

Det var notarien Barck, och Helge tänkte:

— Det gör Konstantin en konst i, stackars Pauline! Men jag skulle ned till kontoret klockan fem ...

Då gaf fadern utslaget. I det han reste sig sade han:

— Naturligtvis gå vi alla in till Edla. — Gå ni nu, så kommer jag strax! Och du, Eriksson, ligger kvar i natt också — vi få Leanders rum genom kokerskan. Vi ha ju litet att tala om ännu ... Men du, Helge, skulle jag vilja säga ett par ord till.

Sonen stannade förvånad. — Så mycket bättre, tänkte han.

De reste sig alla. Den magra tanten fick en liten hektisk fläck på fågelkinderna af stolthet öfver att Bendel förtroligt användt hennes förnamn. — Hon skrockade som en gammal höna:

— Kom, kom, kom — var så god — kom, kom ...

Och deras steg ljödo öfver röda gångens tegelflisor.

Det hade blifvit nästan mörkt. I inre rummet såg Helge mellan dörrgardinerna moderns porträttram svagt glimra på spegelkonsolen. Nere vid Nybroviken tändes lyktorna. Faderns gestalt tecknades i skymningen som skuggan af en staty.

Han gick fram till sin chiffonjé, fällde klaffen och tog ur schatullet brännvinsflaskan. Så hällde han upp en sup och tömde den. — Och därpå ännu en.

Det hade Helge aldrig förr sett.

— Vill du ha en droppe, Helge?

Rösten var som förut ny. Det förekom sonen att den ljöd förfinad — han skulle ha kunnat kalla den förandligad. — Men spörsmålet var ju trivialt nog.

— Nej tack, pappa! sade han.

Och klaffen låstes med en liten smäll som från en revolverhane.

— Skall vi inte tända lampan? frågade Helge. Han tyckte det växte upp obehagliga förtidsgåtor som enbärsbuskar i vrårna.

Det kom intet svar. I stället hörde han ett hest stönande inifrån rummet. Det lät som andnöd och han for upp i förfäran:

— Tänk om fadern fått slag! — hans hjärtåkomma — det fanns ju anledning nog ...

Det var alltjämt tyst. Han hörde faderns andedrag fjärnas som årslag. — Plum — plum — plum —

En sticka repade mot tändplånet och skenet flackade osäkert, tills ett ljus var tändt. Skuggande skenet med handen kom fadern genom portiärn, det underlysta ansiktet såg vredt och uppsvälldt ut. Läpparna darrade, som alltid, när han hetsade upp sig i meningslös ondsinthet. Med skälfvande stämma började han:

— Hur länge skall du gå på det här viset och slå dank, Helge?

Sonen teg. — Han visste icke hvad han skulle svara. Den oförberedda omkastningen i faderns lynne förekom honom onaturlig, sjuklig.

— Nå, du svarar inte, drummel, känner du dig för fin kanske?

Fadern satte med darrande hand ljuset på bordet. Han hade höjt rösten och var blodröd i ansiktet. Och plötsligt gaf han Helge en smällande örfil så att ynglingen tumlade mot kakelugnen.

— Gökunge! skrek han till.

Det dansade stjärnor för Helge Bendels ögon och det ringde som stora klockor i öronen. En blodvåg sköt upp i hjärnan och drogs åter till hjärtat, han blef röd och genast därpå så hvit som den varma kakel, mot hvilken han ännu stödde sig. Han kunde med lätthet ha kastat den lille mannen framför sig i ett hörn, men det for genom hans hufvud som en blixt:

— Han är icke klok.

Tanken tycktes bekräftas, ty Bendel kastade sig ned på soffan, tryckte händerna mot pannan, och under det han kved som ett litet barn, satt han och vaggade åt sidorna med kroppen.

— Är det testamentet, undrade Helge, eller något annat?

Bendel såg upp.

— Jag älskade din mor, pojke, hör du det! Jag älskade vid gud i himlen alltid Mathilda. Du kan inte förebrå mig något — ingen kan ...

— Nu eller aldrig, tänkte Helge.

Och han frågade lugnt:

— Är du icke min far?

Men hjärtat klappade.

Bendel stirrade på honom.

— Hvad säger du, pojke? Är jag icke din far? Har jag någonsin sagt något sådant? Hvem har sagt annat? Har jag icke varit lika god far mot dig som mot Hilda? — Nå, svara!

— Han vet ju inte hvad han sagt, tänkte sonen. Och det föll honom in att fadern kanske icke ens kände rätta begreppen på alla uttryck, han använde. Han hade exempelvis lätt att bruka ordspråk i oriktig bemärkelse — i ögonblicket kom han ihåg, att vid supén kvällen förut, hade han velat säga »det är som att slå vatten på en gås», men han mindes fel, och sade »kvarn» i stället för »gås». — Nu talade han också ganska stilla och såg normal ut.

— Visst är jag din far, fortsatte Bendel, hvem tror du väl annars skulle vara det? Du var drucken, Helge, i går, det är en skam att tänka sig! De voro alla druckna — var det någon som sade något till dig?

— Nej, sade Helge och såg oförstående på fadern.

Han suckade tungt och därpå försökte han en vänligare ton:

— Jag blef så häftig nyss — det är så mycket bekymmer — och jag känner mig klen — jag kan falla ifrån när som helst och då står Fredrika där med Hilda — ser du, det ges ingen pension i Muséets tjänst, fast det är ett statens verk — och jag blef häf —

Han afbröt och reste sig hastigt.

— Slå mig i ryggen — fort — mellan skuld —

Rösten blef gröttjock.

Det var ett af anfallen. Andnöden var svårare än vanligt. Han hade sträckt armarna rakt upp, fingrarna nådde det låga taket och naglarna kratsade i kalkningen. Helge gaf med båda händer en vibrerande rygghackning. Bendel pustade och sväljde som höll han på att drunkna.

Det gick öfver.

— Tack, mumlade han.

Det blef så tyst att man kunde höra stearinet smälta under bränningen. Det lilla rummet såg i det enda ljusets belysning ännu mindre och enklare ut, än det var. Och rutorna voro helt svarta — endast i en brann stakens spegelbild.

— Här kan jag ju icke stanna, arbetade det trött vidare i Helges tankar. — Det är som en cell och jag är en fånge — hela staden är ett fängelse, och nu kommer vintern med grå köld och natten börjar midt på dagen.

— Vi ska väl gå in till Rörström, hörde han fadern säga i frånvarande ton.

— Ingen nytta kan jag göra här, ingen hjälp lämna, ligga till last, blir nästa ord, jag får höra. Därför bort —

— Rörström, upprepade en röst, liksom långt bort ur en dimma.

— Därför resa. När jag satt ute på Holmen var ju allt så klart. Hvad väntar jag på? Skall det bli många formaliteter? Måste jag ansöka om tillstånd — liksom när man ber om lof i skolan att få dricka ett glas vatten? Kanske är det något om värnpliktsexercisen ...

Tankarna grumlades, trasslades in.

Nu hörde han. Fadern sade »kontoret». Om igen kom ordet och han lystrade:

— Ja, kontoret. Hvad var det du sa' om kontoret?

— Hvad jag sa' om kontoret! Jag sa' bara att du i morgon dag måste be' om lön. Och vill inte du — så ska jag gå och tala med grosshandlaren.

Nå, ändtligen. Nu var ögonblicket inne. Han sade lugnt och fast:

— Jag är alldeles säker på att jag får nej till svar. Men jag skall fråga.

Nu brusade Bendel upp:

— Hvad betyder det? Duger du inte till någonting? I skolan blef du kvarsittare gång på gång — den hade du intet intresse för. Nu vet du på förhand att de inte vilja ge dig betalning. Alltså duger inte ditt arbete!

De små ögonen började elakt hårdna och han stötte på nytt i andhämtningen.

— Jag går här och släpar för er alla och en vacker dag faller jag från. Jag fick försörja mig själf från jag var fjorton år — och jag fick hvarken skola eller din goda mat eller skor på fötterna. Jag fick både frysa och svälta, du vet inte, din bortskämda pojkvalp, hvad det vill säga att vara född på landet i en torparstuga! Jag —

— Pappa!

Fadern höll inne. Nu hade han tårar i ögonen och väntade säkert medlidande och ångerbön.

Helge sade i så mild ton som hade han talat till mormodern:

— Lilla pappa, låt mig nu tala ut! Det är helt kort. Grosshandlar Görlitz kan inte — kan aldrig mer, fruktar jag — betala någon kontorist. Jag vet ganska säkert att han tänker sluta med sin affär och genom vänner bli direktör i ett handelsbolag, bresilja, tror jag. Men det gör detsamma: jag skall i alla fall i morgon dag begära månadslön från första november. Men det är för att få anledning att på enklaste sätt sluta hos honom. Jag vill — nej, vänta —

Men Bendel afbröt:

— Har du då en annan plats?

— Nej, men en annan plan. Jag vill resa till Amerika. Jag får ingen annan plats —

Till Helges förvåning blef fadern icke strax ond. Han frågade:

— Hur har du så plötsligt kommit på den idén?

— Det är inte plötsligt, jag har tänkt på den hela sommaren.

Här rodnade han, ty nu kunde han icke säga att det ovissa hoppet om ett arf afhållit honom från att tala. Han hade spekulerat och drömt lika mycket som de andra om dessa förbannade blodspengar.

— Hvad skall du göra i Amerika?

— Jag har en kamrat som reser snart. Jag vill försöka tillsammans med honom få arbete där. Och så ligger jag icke längre dig till last.

— Har du pengar?

Helge darrade på målet:

— Jag ville bedja dig om att få en del af det lilla — af mitt morsarf.

Nu var det hela sagdt.

Och på nytt blef det tyst i rummet. Han hörde att någon kom springande ute i gången.

Det var Hilda som ropade i den olåsta tamburdörren:

— Kommer ni då inte! Tant Rörström är alldeles förtviflad — hon har extra starkt kaffe och dopp från Schumachers — så fint är det!

Bendel sade:

— Jo, lilla Hilda, nu kommer vi.

Hon sprang sin väg utan att stänga dörren.

Bendel såg på Helge. Hans blick var liksom både pröfvande och beslöjad. Och utan förberedelse reste han sig och tog ynglingen i hand.

— Helge, sade han och rösten brast litet — jag har kanske inte alltid varit som en far för dig. Jag har inte fått bildning och sån't, inte som man skall få det. Men jag har försökt att vara rättvis och du kan inte säga att jag har varit en dålig far. Jag har nog ibland föredragit Hilda, men det är för att hon är mindre och för att hon är flicka. Din mor älskade jag, men kom ihåg att vi inte fick vara tillsammans mer än några månader. Och sedan har din styfmor trälat vid min sida i ondt och godt. Nu skall jag inte motsätta mig det, du vill. Du ska få din vilja fram och få resa till Amerika. Men det är inte för att du ligger mig till last, så sant mig Gud hjälpe till lif och själ! Det är för att du inte senare ska ha det att förebrå mig.

Det behöfdes icke mer. Helge brast i gråt och han kände rörelsen som en stormvind. Han visste ingenting annat än att han var ensam som ett litet barn på en hed en mörk höstnatt, och att han icke kunde förebrå någon något, endast gråta öfver sin egen ensamma hjälplöshet. Han omfamnade fadern och han tystade honom, då han ville fortsätta med ord om modern och misstankar och prat; om fattigdom och framtid. Och samtidigt kände han hur en ny oro steg som små lågor i bröstet — allt det nya som skulle komma med resan

till den nya världen, där de som vägdes icke dugde om de befunnos för lätta. Men det var i alla fall kastad tärning och nu först, för första gången, som han redan sagt sig, skulle han själf börja vandringen mot drömda vidder.

Så lade sig upphetsningen. Några minuter senare stod Bendel och tvättade sig inne i sofrummet och Helge bläddrade i en bok. Han bad att få sitta kvar härinne, han ville icke ha kaffe. Han kunde själf breda sig några smörgåsar i skafferiskåpet, ty han hade ju icke ätit middag. Och fadern var nöjd, i morgon skulle de tala vidare om alla planer. Det var som om man länge tänkt sig denna upplösning. Då den gyllne frukten föll i oväntadt sköte, kommo de andra jämförelsevis hastigt ur desillusionen. Det kunde de, ty det är en af fattigdomens få privilegier.

Helge satt i soffan, för slapp att tända en lampa. Ljuset brann med spån — veken bildade en röd halfmåne som växte ut kring lågan. Ett likspån, kallade de det. Det betydde att någon skulle dö.

Hur kom han att tänka på hästar? — Var det spånet som manade fram minnet af likfärden med Larsson, eller var det atmosfären af resa som redan steg kring hans panna. Det var kanske boken, i hvilken hans fingrar tanklöst vände blad.

Sedan försommaren hade han blott läst obetydligt, emot hvad han brukade. Ännu hade han några sidor kvar i Dostojewskis berömda arbete.

Det var hästen, hvilken Raskolnikov ser i drömmen, som på en gång stod lefvande för hans sinne. Han tyckte, han aldrig skulle kunna glömma den. Hopen som piskade ihjäl djuret — denna förfärliga fantasi, hvilken synes hämtad ur människosjälens afgrunder.

Hvad hade väl den store psykologen tänkt med denna bild? — Hade han icke menat lifvet i allmänhet, som det ter sig för alla, rika och fattiga, onda och goda? Piskorna som från början till slut följa oss, snärtande dag och natt tills ryggen knäcks och den sista sucken stiger undergifvet upp från den lifsöfvervunne? Den lilla hästen ...

Helge mindes de hemska detaljerna: slagen på ögonen, vagnsstången, järnet, de råa skratten. Piskas, piskas, draga, draga förgäfves. Nya slag och snärtar — men samma resultat, stupa en dag framför den tunga vagnen.

Denna oerhörda liknelse gaf åt lifvet så att säga en dödsstöt. Den lilla gossen som ber för det misshandlade djuret, som gråtande och utom sig klamrar sig fast vid fadern, hvars hand är hjälplös — det är ungdomen. Den ser här hvad som väntar.

— Hvarför, tänkte Helge, hvarför minnas detta? Jag känner, att jag om tjugu år vill minnas det lika klart — och kanske med verkligt medvetande om bildens sanning. Den piskade hästen ...

Han steg hastigt upp och tände lampan.

Med kupans dämpade ljuscirkel föll ro öfver rummet. I vindsvråns hörn voro ändå hemmets skuggor, och de värmde mer än de kylde. De band, som skulle slitas, hade sitt värde i sin torftighet.

Helge ryckte till. Klockan hade ringt med så skräckinjagande häftighet att ljudet ljöd som en revolverknall mot trumhinnorna. I nästa sekund trefvade en hand på vredet.

Han öppnade. Gången var kolmörk; de hade glömt hänga ut lyktan i takbjälken.

Någon rörde sig och han for tillbaka. En svag, ung flickstämma sade:

— Det är Elvira — jag kommer för att —

Elvira? I Helges förvirrade öron lät namnet overkligt.

— Hvem? stammade han.

— Elvira — som hjälper till hos Dreschels —

— Kom in!

Han lyste med lampan.

Och nu såg han den unga flicka, hvilken morföräldrarna det sista året haft en stund på dagen som kökshjälp. Hon hade en schal öfver hufvudet och den var regnstänkt, det dröp som tårar längs kantfransarna. Nu såg han också att hon var hvit i ansiktet och darrade.

— Hvad är det? ropade han.

— Jag har sprungit — jag — sprungit —

Hon brast i gråt och sjönk ned på tamburstolen. I vilda snyftningar kom det:

— Gamla frun dör — ni måste komma — genast — gamla herrn är så underlig — och jag blef så rädd

Famlande efter stöd svann hennes kramprystande hufvud in mellan väggens kappor och öfverrockar. Helge satte lampan på en hörnhylla. Det var i sista stund, ty han kände att han i nästa ögonblick skulle ha tappat den i golfvet.

IX.

Hela Söder var en skyvägg och långt framom Slussen stego dimdunster. Men nu började solen lysa på bankarna, hvilka genast sakta rördes som draperier och långsamt skildes, löstes, rullades upp, framvisande ett perspektiv af långa tullhus, spökskymtande skrof och små depåer af tunnor och fastager. Högst upp hvälfde öfver tumlande molnstrimlor en kall, kritblå himmel, sparsamt randad af stigande rökar, och inne i dimman hördes signalerna från olika fartyg råma, tuta, pipa och hvissla. — Klockan var litet öfver åtta.

Alla kontorsdörrar stodo vidöppna — städerskorna sopade sista dammlagren under pulpetpallarna mot tröskeln. Fönsterhakarna gnällde i korsdraget, spottlådor spolades och tamburmattor piskades på de små medeltidsgårdarna; vid pumparna fylldes karaffer och filtreringshållare. Och i grändbackarnas svängningar, öfver kullersten och flisläggning, dundrade långkärror och packvagnar.

Helge satt på den höga kontorsstolen. Han kunde se sitt ansikte i den lilla hyllspegeln öfver toalettstället; det var hvitt och glåmigt, magrare än förut. Pincenéglasens bågar kastade en skugga så ögonen kommo att likna de tomma hålorna i en dödskalle. Men munnen var smalare och hopknipt, tänderna beto emot hvarandra, och detta sköt hakan en smula kraftigare fram. — Jag ser ut som en som har varit sjuk och nu skall med näbbar och klor haka sig fast vid lifvet, tänkte han.

Städerskan var färdig. I farstun brann gaslågan öfver den gula vedlåren. En brefbärare gjorde honnör och släppte morgonposten i breflådan. Helge såg genom titthålsglaset de utländska brefvens frimärken — Tysklands blå och röda, och de små ryska, som i sammangyttrad form och färg skvallrade om asiatiskt gränssläktskap.

Där var också ett par tidningar.

Han såg på klockan, det var god tid ännu att både läsa och reflektera.

Reflektera! Han hade endast en tanke, en biljett. En biljett till Göteborg, tåget rullar — och där är Göteborg. En båt går öfver Nordsjön, och där ligger Hull. Ett tåg rullar och nu är han i Liverpool. Det stora fartyget går öfver Oceanen och han landstiger i New- York. Först där skulle det nya afsnittet börja.

Här hemma var allt slut. Död och upplösning. Lefde ännu mormor? Hela natten hade styfmodern vakat vid hennes läger, och när Helge gick hemifrån, hade de ännu icke hört något. Han borde telefonera till bolaget och fråga fadern. — Men, för resten, hvad tjänade det till? Om en timme, eller så, skulle han gå, då kunde han besöka dem på hemvägen — säga farväl ... Ja, nu skulle han säga farväl!

Han vecklade ut en tidning sedan han lagt posten på grosshandlarens bord. — Kontorsdörrarna började smälla i farstun och på nedra botten.

Efter att en lång stund ha stirrat oförstående på ett par feta rubriker — så frånvarande var han — ryckte Helge till. Han gnuggade sig i ögonen som vore han icke vaken. Och slutligen förstod han, hvad han läste.

Uppseendeväckande självmord, stod det. En i hof- och militärkretsar bekant ... Ett af landets främsta namn ... Den sorgliga katastrofen ... I procentarhänder ... Åtminstone två falska växlar med kamraters namn ... Förgäfves sökt alla utvägar ... En nyligen afliden, bekant f. d. vaktmästare L.... Det återstod intet annat än revolvern ...

Helge läste meningarna som i flackande belysning. Och så läste han det hela om igen från början. Det var två spalter, och det fanns alla detaljer, namn, siffror, data och klockslag. — Utredning pågår, stod det, och fler sorgliga krascher kunna tyvärr måhända befaras. — Därpå kom en redogörelse för majoren, grefve Stjerngrens meriter som militär och människa, hans goda hjärta, hans hjälpsamhet och hans lysande framtidsbana, hvilken så brutalt afbrutits. Släkten räknades upp och kommenterades, och till sist kom det några ord om det pinsamma intryck, händelsen gjort på högsta ort.

— Det är ju förfärligt, mumlade Helge, det är ju nästan som vore jag eller far personligt medansvariga! Och om nu dessa pengar verkligen blifvit våra — hvad hade det väl inte börjat för ett helvete? Jag undrar om pappa förstår att han egentligen sluppit från en rikedom af förbannelser ...

Han såg de bägge döda: Larsson och majoren. Och som en bakgrund gungade flotten från Medusas skeppsbrott.

Dörren for upp med ett brak och kassören stod på tröskeln. Steg hördes nere i trappan.

Helge ryckte till.

— Hvad fan, sitter herrn och läser! hväste brorsonen, och en blandad lukt af kryddnejlikor och (kunde man frestas tro) varm rompunsch utgick från det tjockläppade tryngapet. Han slet tidningen ur händerna på Helge och skrynklade den samman i sin öfverdrifna häftighet — Hä-här ska arbetas hädanefter ... flämtade han.

Då stod herr Görlitz i dörren.

Chefen var gulblek. Med en stum nickning gick han in i sitt rum. Kassören fick brådt att rifva af sig öfverrocken och innan han hunnit hänga upp den hördes farbrodern ropa. Därpå stängdes dörrarna.

Helge stod styf vid sin pulpet. Han öfvervägde om han skulle gå utan att säga något, men känslan för det korrekta, som i hans innersta var den mest utpräglade, bjöd honom vänta. Det skulle endast inbringa honom

en ny meningslös och obehaglig stund — egentligen betraktade han sig redan som på resa — men i alla fall ... Och lyssnande till väggklockans starka pendelknäpp stod han trött och tanketom och stirrade blindt på kopiepressens stora svingstång. De två ändkulorna tycktes stirra tillbaka.

— Jag borde tala med herr Forsman, sköt det upp i hans hjärna. — Han känner agenten!

Men ögonblicket efter var hans tanke hos morföräldrarna och därpå såg han notarierna i bolaget. Så hoppade den kring i muséets gallerier, han fick en plötslig lust att se alla taflorna en sista gång. Det var så många, han hållit af i en lång följd af år, och under sista sommaren negligerat. De hängde med ens klara och färgstarka i sina ramar i långa räckor i hans medvetande. Han kände museilukten — den litet dammtorra, ferniss- och värmeledningsblandade luften, såg dagrarna från de höga fönstren, och hörde de gamla vaktmästarnas knarrande steg öfver det bonade golfvet. — Men så var alltsammans åter en kopiepress med metallarmarnas knutna kulnäfvar rakt utsträckta.

Det hviskade och tasslade bakom dörrarna och ibland slogs en hand i bordet. — Kassören hördes:

— Jag föreslår farbror att få Eldkvarns att kompromissa —

Och grosshandlaren:

— Jäg kän inte — jäg kän inte; hur stort är deräs säldo?...

Allt blef mummel.

Endast ett namn dök upp som en spån ur en strömhvirfvel:

— Babbel — bubbel — babbel: Larsson — bubbel — babbel — — —

— Ta — tä — ta: Lärsson — tä —

Och åter:

— Ja — babbel — babbel — Larsson — a, b, c, d, x, y, z — Larsson — Larsson — — —

Helge tänkte:

— Han lefver, fast han är död!

Telefonen ringde. Innan Helge hunnit lyfta luren från klykan störtade kassören ut som en rasande, ryckte den ur hans hand och vrålade i taltratten:

— Jaa, L. G. Görlitz — hvem? — Nej det är icke bruk här på kontoret att tillåta telefonsamtal med våra springpojkar —

— Det är ett dödsfall, jag väntar ... stammade Helge, bleknande och med oigenkännelig stämma. Han såg röda fläckar flamma upp från apparaten och han grep fatt i den stora pressen till stöd.

— Dödsfall, dödsfall, snäste den unge Görlitz hånande och ringde af. — Vi ha fan anamma haft nog af herrns släktingars dödsfall! Och hvarför var ni inte här i går — hva'?

Grosshandlaren ropade:

— Får jag tala vid herrn!

Helge gick in och han såg den gamle affärsmannen vinka afvärjande och göra tecken till sin brorson att

stänga dörren och lämna dem allena. I höstljuset från gränden såg det inre rummet kallare och tommare ut än någonsin; det var som om själfva de kala väggarna frusit och huttrat under de spruckna tapeterna. Och den lille magre mannen med det förgrämda ansiktet och den otorkade hornpincenén, hvars bågar minde om sorgkanter, med det okammade skägget och kindernas många rynkor, tycktes vid sin öde pulpet illustrera handelsbegreppets alla termer om deficit och cession; motgångar, felgrepp, bankrutter och förlustkonton.

Han snodde tyst klockkedjan mellan fingrarna och de grumlade ögonen blickade slött på Bendel. Och slutligen sade han lågt och uppgifvet för sig själf:

— Ä — det tjänar ju ingenting till ...

— Herr grosshandlare, började Helge.

Görlitz nickade.

— Herr grosshandlare — jag ville först endast göra en fråga, en slags skyldighetsfråga, som jag lofvat min far!

Mannen vid pulpeten nickade som förut.

— Är det en möjlighet — att kunna påräkna någon lön från och med nästa månad?

Grosshandlaren släppte urkedjan och grep i stället en blyertspenna som han började tumma och rulla. Han sträckte sig bakåt i karmstolen och skrattade — ett trött skratt.

— Hör på, herr Bendel, sade han halft föraktfullt, för det första duger icke herrn till något; för det andra har jag icke mer bruk för hvarken en volontär eller bokhållare!

Helge ändrade icke en min. Nu nickade han samstämmande och fortsatte likgiltigt:

— Det var bara också en, som sagdt, rent formell fråga. Men härmed får jag underrätta er, herr Görlitz, om att jag slutar min volontärtjänst i dag.

— Var så god, sade Görlitz och log medlidsamt.

Han började bläddra i några papper och såg icke ens på sitt biträde. Bendel bockade och gick mot dörren.

Men som handtaget knäppte, hörde han principalens öfverlägsna bräkande, ett tillgjordt nasalljud:

— Vet herrn något om den där Lärssons dotter — som ärfde häns pängar — hvär hon finns eller bor?

— Nej, svarade Helge utan att röra sig från dörren. — Och därmed gick han.

Kassören mönstrade honom med glupande ögon och sköt en bunt noteringar tvärs öfver dubbelpulpeten.

— Se till att få de här ut, och det i röda rappet! spottade han fram ur sin uppsvällda spritmun. — Ett par af de tunna lapparna fladdrade ned på golfvet.

Helge log. Han kände sig sorgset kall och oberörd, som hade han stått i en blåsande vind och det var alldeles det samma hvilket väderstreck som gaf den. Han satte lugnt på sig den slitna öfverrocken. Så såg han upp på klockan och mumlade tiden för sig själf. Därpå gick han ut genom farstudörren utan att ha sett åt kassören.

— Hvad satan ... hörde han bakom sig och samtidigt den gamle Görlitz’ ilskna rop på brorsonen: — Hugo — Hugo!

Han gick direkt öfver till Burmeister & Co, öppnade och steg in utan att tveka. — Är herr Forsman inne? sade han högt, afbrytande ett par samtal vid mottagningsskranket och utan att vända sig till någon särskild. Han såg pulpeter och höga fönster men urskilde icke ansikten och detaljer.

Någon svarade:

— Forsman är uppe på vinden.

Rent mekaniskt fann Helge sig gå uppför de långa trapporna, följa de gamla, järnbalustraderna och vika om de metertjocka stenpelarna. Två förstugor med hvita dörrar lågo under honom, den svarta gången passerades, vindstrappan, järndörren, vinden med bjälkar, skorstensmurar och möbler. — Där stod herr Forsman i dammig jacka och låste en af skrubbdörrarna.

— Är ni sjuk, herr Bendel! Ni är så kolossalt blek, ropade han.

— Nej, sade Helge med ett hvitt leende och tog sig öfver pannan. — Nej, jag är icke sjuk — jag har aldrig mått bättre i hela mitt lif.

Och i detsamma måste han sätta sig i en sönderbruten empirsoffa, hvars metallemblem hängde lösa på rostiga nitar.

Bokhållaren betraktade honom uppmärksamt.

— Far ni nu med till Amerika? sade han utan inledning.

Tonen var vänlig och tillitsfull. Helge hörde det och förvånades hvarken öfver den eller den snabba uppfattningen. Det förekom honom lika naturligt som herrarna Görlitz' besvikna ovänlighet.

— Ja, mumlade han och försökte göra rösten stadig, ja, nu far jag med. Och jag ville bedja er —

— Så får vi ressällskap, afbröt den andre, det vill säga — jag far tredje klass?

— Jag också. När?

— I morgon åtta da'r, det vill säga precis om onsdag morgon. Båten från Liverpool går om lördag. Det är Cunardlinjen, ångaren »Aurania», kolossalt styf båt! Jag har alla upplysningar, planer, och så vidare, från agenten. Men självfva biljetterna köpa vi på kontoret i Göteborg — hos en underagent på Sillgatan. Jag köper er, och ni köper min, så få vi hvardera provision ... kolossalt enkelt — hva'?...

Och herr Forsman skrattade.

Det knakade i det gamla bjälklaget som i ett krängande skutskrof och vinden hvisslade om med flöjlar och takgluggar. Helge såg sig omkring. Rundt om stodo de förkastade gamla vackra möblerna som i en teatervinds skräpupplag. — Hvem hade de tillhört?

— Gud vet hvem de tillhört, upprepade han lågt och pekade på de tomma emmorna, hvars en gång gula paradstoppning nu blott var malätna strimlor.

— De, sade Forsman, de lära ha varit den där grefvens, som bott här nere, och fick rymma sin väg för förfalskning. Det berättade vår gamla städerska. Men underligt ä' att ingen reparerat upp dem — de kunde säkert inbringa kolossalt antikvariskt ...

Helge Bendel reste sig. En spökvind var det i ett gammalt spökhus. Kom han någonsin tillbaka var det väl rifvet — det suckade i takstolarna som var allt färdigt att ramla.

— Så gå vi kanske, sade bokhållaren. — Vi få väl träffas en kväll och språkas vid närmare.

— Farväl, spöken! sade Helge och vände i järndörren.

Det sköt som skott till afsked i de gamla bjälkarna och sekeldammet lyfte likt krutrök.

*

Dagen före Helges afresa begrafdes gamla mormor Dreschel.

Hon hade dött en eftermiddag då höstsolen föll röd in i vindskupan öfver fågelburen och ända fram till den stora sängen, där den lilla gumman låg. Det var samma stämning som i sentimentala tyska taflor af diisseldorfarna, och fru Bendel, som höll hennes hand till det sista, sade att hon icke dog, utan slocknade. Och det mycket hvita, mycket skrumpna lilla ansiktet hade fått färgskimmer i dödsögonblicket och skrynklorna hade jämnats och ögonen blånat i förståelse, och hon hade sagt till Dreschel, som skakande och tårblind stod vid hufvudgärden:

— Tack, tack — vi råkas snart!

Men då hon var död föll gubben ihop och blef som ett barn på nytt. Han mindes ingenting och lallade otydliga satser, smålog och dreglade; hans ljusblå ögon speglade likt glas skyarna och ljusen mellan dem, utanför hans mastkorg, men det fanns intet bakom, icke djup och icke tanke, ty det var redan slut och det första var förgånget. Han skulle icke mer behöfva frukta att se sin älskade holme raseras, ty det kunde endast vara fråga om på sin höjd veckor, då också han skulle bryta upp och följa gumman öfver dimgränsen.

Allt detta sade fru Bendel om och om igen och hon satt ofta ensam i en vrå och grät sakta. Äfven Bendel hade blifvit underligt tyst, stillsam och försynt. Det var som hade de glömt Larsson och allt som varit förbundet med hans namn. Nu, när både gamla och unga föllo från, kände de måhända sin egen ensamhet — som är den samma hos enhvar individ — och de liksom makade sig samman i vänligare värme, som hästarna, som fåren, när natt faller öfver naturen. Då Helges resa var afgjord och dagen utsatt, den lilla penningtransaktionen utredd och biljett, linje och ressällskap fastslaget, började de alla tänka på honom som en ny lem de skulle mista. Bendel kunde plocka fram ur chiffonjélådorna någon gömd småsak från yngre dar, några herrnipper, en pipa, ett fodral och gifva Helge. Styfmodern packade kofferten och tog alltsammans åter upp för att stoppa ned en hemgjord maggördel, ännu ett par nystickade yllestrumpor. Och Hildas ögon voro röda och då hon strök förbi halfbrodern i skymningen smög hon sin hand rundt hans nacke.

Om icke det nyas och oväntades feber bränt ynglingen och gradvis stigit, allt efter som stunden närmade sig, hade han säkert känt djupare de gamla rötternas lossnande. Det hade så ofta under de sista åren svidit i hjärtat och hamrat i hjärnan, att det »att göra ondt invändigt» — som fröken Rörström uttryckte sig — blifvit något af vana. Men han kände oron och sorgen då han tänkte litet framåt eller då han tog de sista vandringarna genom barndomens gator. Det kom vackrare färg öfver kulisserna och stenarna sjöngo minnen under sulornas tramp. Då han sista gången stod uppe på slottsterrassen och såg paraden marschera sin gamla väg öfver bron tyckte han allt vara det käraste perspektiv som kunde tänkas och aldrig, aldrig glömmas. Fasaderna bortom torgstatyn lyste upp i oktoberdiset, kungens bronshäst nickade med det kråmande hufvudet och ville hoppa ned från sockeln; strömmen brusade som en stor cellokonsert, basarens låga räcka och parterrens trädtoppar bildade spaljé, mellan hvilken den spelande musiken tågade rakt upp mot honom vid barriären. Och han böjde sig ned och tog af hatten och hälsade det hela — husen, torget, bron, skyn och hvirflarnas skumringlar kring hvalfvens stenfötter; lät blicken svepa kring kajernas skymtar i öster och väster som hade de varit en rundel af vänner, och hviskade med en liten knäckning i rösten ned till den brokiga förtruppen — gatans arbetsbarn, i hvars led han som liten så ofta marscherat med — just som

tamburmajorens staf höjdes och hornen stämde i till en fanfar:

— När det har gått mig bra, kommer jag tillbaka ...

Och äfven röda gången, så torftig, så dammig och ful, fick i tanken sin afskedssmekning. Det stod en grön trädgårdsbänk i ett hörn under en taklucka — i ljuset från den hade Helge som parfvel läst äfventyrssidor i gamla pärmlösa luntor och ofta lekt att han var på resa till Skinnstrumpas länder, och nu satt i skansen och studerade. Så var det bara att äntra upp och sticka ut hufvudet genom luckan och under de drifvande molnen se på spiror och hufvar hur kosan gick. — Och som d'Artagnan hade han gått vakt vid järntrappans fällda plåtskydd.

Men emellan dessa barnsliga och veka stämningar stego löften och bilder af helt annan art och kulör. Redan trodde han sig ha besegrat ungdomsårens mjukhet, som saknaden af en mor ökat i stället för att minska; tyckte sig känna stålhärdning i den böjliga känslomassan, inbillade sig ha vunnit klokhet och erfarenhet. Den ärfda skepsisen fanns där nog, men förståndet att tillvarataga och bruka grufvans malm saknades. Maskinerna, så att säga, voro ännu icke upptäckta.

Vägen var dock inslagen — vägen och dess medvandrare. För ögonblicket var det, till börja med, herr Forsman som kunde få självbedrägeriet att tändas. När de sutto i ett litet kafé vid det marmorimiterade bordets enkla halfva Carnegie och några strufvor, och den unga bokhållaren sade:

— Det landet har kolossala möjligheter och vi ha kolossalt att vinna om vi bara förstå taga chanserna, öppningarna. Vi ä' ju ännu, gu' ske lof, kolossalt unga och inte rädda att börja med hvad som helst — om vi så också ska sopa gatan ... Det finns kolossalt mycket för den som bara — — —

Så stegrades med hvarje »kolossalt» proportionerna i det nya drömlandet och växte bokstafligt med kvadraten på afståndet. — Men är det icke alltid så?

Hos de gamla på Lilla Norrbro hade de turat om att vakta och vaka. När mormodern lagts till rätta i den silfverfotade, svarta kistan — en liten kista, som kunde tros hysa ett barn — fick gubben Dreschel intaga platsen i den stora sängen. Nu visste han icke mer om något som tilldrog sig midtför hans ögon; han låg där på en hög kuddtrafve och pladdrade barnsligt för sig själf. — Ibland talade han tyska, men det var ingen mening i satserna och oftast slutade de med en tyrolerjodling som sprack i finalens stigning.

Fru Bendel hade en dag af en ren tillfällighet hittat på att gifva honom sockersikten. Och nu låg han i sin ljusblå snickarskjorta — som alltid ersatt nattplagget — med det hvita skägget strömmande öfver bröstlinningen likt ett fruset flodfall och siktade socker. Som snökristaller föllo flingorna från sållets hål på en stor bricka, och de gamla händerna ristade i ett det runda tråget. Men det spilldes för mycket och snart upptäckte Fredrika att icke något socker behöfdes, som blott mjölade ned täcket. Den gamle skakade nu med samma förtjusning det tomma sållet, som då det var fylldt med sötma.

Och där låg han alltså i sitt mastkorgrum och siktade idel tomhet, iförd den gamla hyfvelbänkens arbetsdräkt, och under det kanarjefågeln sjöng och mormor stod lik i nästa kammare — ett litet vackert, slocknadt fågellif, så hvitt och skrumpet; med fjädrarna plockade och svedda, men med den sköra byggnaden bibehållen — den byggnad som i sin skröplighet ger tro på flykt öfver okända och vida vatten.

Så var det också Helge fann dem på begrafningsdagen. Det var intet stort sällskap, som på Larssons dödskalas, hvilket samlades däruppe. Malmberg hade, som vanligt, ordnat det hela; han gick brännvinsröd och pustande omkring, de små mässingsringarna i öronen stodo rätt ut. I köksskåpet hade han sin sup och salta köttsmörgås — brickan med sorgkaramellerna och portvinet på morfars ovala mahognybord brydde han sig icke om. Det var blott släkten och ett par gamla vaktmästare, samt, ehuru den döda varit protestant,

en herre från katolska kyrkan, som lade locket på.

En snål och sned höstsol sken in öfver kanarjefågelns bur — en handduk var lagd öfver buren för att den lilla gulingen skulle tiga när bärarna skrufvade till locket på fågelkistan. Fru Bendel snyftade i ett hörn och Bendel själf gjorde clownkonster för att dölja sin rörelse. Han vände sig grimaserande bort och såg ut genom fönstret åt öster i det han hårdt snöt sig.

Gubben Dreschel satt, stödd af kuddar, i sin säng. Man hade lyckats förmå honom att taga på en hvit stärkskjorta och skägget dolde halsen som var utan krage och halsduk. En diakonissa satt vid sidan och dessa två figurer, den hvita och den svarta, ökade sorgstämningen.

Skrufvarna borrade sig ljudlöst i träet. Namnplåten lyste matt mellan kransarnas band.

Malmberg gaf tecken till bärarna. De rullade upp de svarta listerna och togo sina hattar i hand. Och så kommo de i tyst tropp in från köket. Några chokladsmulor af begrafningstårtan föllo från rockslagen.

Helge hade bedt att få stanna uppe hos morfadern under färden till kyrkogården. Det väckte ingen motsägelse, ty vagnarna voro få och följet skulle få trångt. — Han ställde sig bakom diakonissysterns stol.

— Nu gå vi, pappa, sade fru Bendel och klappade honom gråtande på kinden.

Det hvita hufvudet skakade otålmodigt. Gubben grep sockersållet och började svinga det rundt öfver täcket i van takt.

I dörröppningen syntes kistan, hvilken upplyft föreföll större och i formen imposantare än förut. Kransarnas callor och palmblad snuddade vid taket.

Den gamle fortfor oberörd att sikta.

Det var trångt i dörren och Malmbergs röda ansikte svettades. Försiktigt vändes bördan mot köket. En af silfverfötterna skrapade mot fotändan af den stora dubbelsängen som till ett sista farväl. — Dreschel såg icke upp, hans ögon hvilade med ett slags leende på det hastigt roterande sållet.

Systern gjorde ett mildt försök att stanna hans armar. Hon ville sätta radbandets krucifix mellan hans händer, men han stötte henne åt sidan och grep fastare om sikten. — Och på nytt började den imaginära sållningen.

Diakonissan reste sig, böjde hufvudet djupt innanför ansiktsdoket, gjorde fyra gånger korsets tecken och bad tyst.

Bendel hade smugit sig före och öppnat köksdörren. Ute i vinden syntes en rad hufvuden, tätt bredvid hvarandra, som fortsatte ned till trappan. De böjdes fram i en båge som blåsta af höstvinden, hvilken sjöng i takets sprickor och gluggar. Det var husets alla gamla hyresgäster, pensionerade hofbetjänter, lifkuskar, förridare, änkor och jungfrur. Hos dem alla steg samma otydligt formulerade tanke som ett varsel:

— Den gamla fruns död är början till vår flyttning från holmen ...

Helge hörde hur kistan allt mer aflägsnades. Den stora järndörren gaf några dofva klangljud då armbågar stötto emot den. Fottrampet flyttades till undre förstugor, från våning till våning. Hviskande och mumlande röster följde den och ett svagt eko suckade uppe under vindstaket.

Då stängde han dörren och gick in i inre rummet. Fönstren stodo öppna men den kvalmiga lukten af blommor och förgängelse svepte ännu kring mahognymöblerna. Bockarna med katafalkgolfvet stodo vridna

snedt, en flik af det svarta, påspikade tyget var rifvet ned. Små kvistar och blomblad lågo på mattan.

Helge sträckte sig ut genom vindskupan så långt han kunde och tog törn med handen i takrännan för att få balans. Hofstallets gård var tom, men i portöppningen stodo alla karlarna. Och närmare, vid granrismattan, väntade den lilla gatans pigor och barn. I fönstren kunde han se grå och hvita nackar, skalliga hufvuden och bandmössor sträckas genom dragrutorna, ställa in reflexionsspeglarna.

Och där kom kistan. Här uppifrån blef allt så litet. Som tennsoldater rörde sig de små svarta figurerna. Folk trängde närmare, nu sköts blomsterbördan in, nu körde de långsamt, nu öppnades hyrvagnarna — äfven de vaggade i väg, de svängde kring hörnet, försvunno. — Och så, om en liten stund, syntes den lilla kortegen uppe på Norrbro. Den blef mindre öfver torget, till vänster om bysten, den doldes af Arffurstpalatsets fasad. Öfver den stora bron gingo spårvagnar och kärror och människor, små strömmar om hvarandra. Och Lilla Norrbro var tom, mellan det tunna granriset sköto kullerstenarna upp som mosstufvor. Och till höger stod slottet, mörkt i gråvädret. Rutorna voro färglösa, det stora galleriet hade dammgula gardiner fördragna. Takets flagga hade svepts kring stången.

Så slog, djupt och dallrande, några slag från Storkyrkotornet. Klangen kom susande som blåsvarta vingar.

Han ryste till. Djupet inunder drog som en hand och luftljuden pustade i öronen. Helge gaf kammaren med morfars ungdomsmöbler en sista blick och gick ut.

Den gamle sof, eller låg i en matthetsdvala. Men en hand höll ännu sockersållet. Diakonissanstaltens tysta syster satt orörlig. Kristusbilden blänkte på sitt ebenholzkors mellan hennes händer.

Ynglingen satte sig i västernischen. Där låg perspektivet öppnare, molnformationerna tornades högre som på gamla kopparstick. Det lilla Strömsborg såg så hemlighetsfullt ut och fjärden bortom fick vid söderstranden ett öfverljus som gulnadt elfenben. På broarna drogo hit och dit små marionetter.

Med ett stego några pipande och spruckna positivtoner från labyrinten af bakgårdar. Helge lyssnade. Det var en gammal utsliten melodi, banal som orden; han hade hört den för länge sedan en gång i ett stort kafé. Men ändå kom den på ett underligt sätt att ge relief till minnet af den vandrande gesällen som nu låg färdig och slut, redan borta, ett hvithårigt gubb-barn, i den ensamma sängen.

Positivet spelade:

»Wir gehn nach Lindenau da ist der Himmel blau ...»

Och Helge kom ihåg hägringskvällen då morfadern sjungit:

»Ich bin ein lustiger Student, potz himmeltausend Sapperment! was kümmern mich die Sorgen?»

Han såg honom sitta med hatten på sned och de blå faunögonen skimrande. Det var ju alls icke länge sedan — det var då i brytningen mellan vinter och vår, den kvällen drömlandet brann strålande i luften.

Drömlandet! I spillror hade de första vaga byggnadsförsöken störtat —grus var alltsammans, af jord är du kommen och till jord skall du åter varda! Och nu satt han beredd att söka vägen öfver nya fält.

Endast några månader och allt var förändradt. Hvilka löjliga förhoppningar hade icke som glänsande bubblor stigit och brustit! Och nu —? Till jakt efter nya bubblor.

Positivet spelade. Helge såg ett fönster öppnas i en gafvelvägg och en gammal gumma sträcka ut en mager arm öfver geraniekrukorna. Ett mynt, insvept i tidningspapper, Föll ned mellan plankbåsen. En liten paus och så gnällde instrumentet vidare.

»— da ist der Himmel blau ...»

— Jag måste ut, sade Helge helt högt. All den gamla oron vaknade med ens, den grå himlen tryckte, den sjuke i sin säng, den svarta systern, lukten i rummen pinade och kvalde. Spänningen för morgondagen, smärtan öfver uppbrottet, rädslan för det kommande skar som knifvar. Han kände sig mindre än någonsin, en liten mal som hopplöst drefs bort af hård vind. Det gafs icke mer några tecken i skyn och solen gick i dag i mulna bankar.

— Sch — han sofver, hviskade systern.

— Farväl, lilla morfar, mumlade ynglingen.

Gubben rörde sig. Ögonen öppnades, men blicken var tomt blå som förut, och då Helge sakta smög ut, var det sista, han skymtade af Dreschel, ett par famlande händer som lekte med det innehållslösa sållet.

Och när han gick ned de många trapporna, hvilkas gångar och korridorer tycktes fyllda af osynliga väsen, såg han i de mörka vråarna den utbrunna blicken och de blinda gesterna. De följde honom hem och kommo hans inre att krympa i frossa, och in i sömnen den sista natten under hemmets tak grät han i drömmen öfver hvad de förutsade.

Följande morgon, då han tidigt väcktes med kaffe på sängen, var nedslagenheten bortblåst. En liten kort sekund nöp det till inne i bröstet och han kände en hastig skälfning som då man ser ned i ett hisnande djup. Men därpå klarnade allt. Ute var hög himmel med frost i luften, på taken låg det första, tunna hvita lagret, sparsamt som puder, upplösande sig i ånga under en röd novembersol. — Det var resväder.

Han var den lugnaste af dem alla och till slut smittades de af hans sorglösa stämning. Det var icke mer något tvifvel om att han skulle draga ut till segrar, som de här hemma skulle fröjdas öfver. Det var som till en lusttur och för första gången på länge skrattade de högt. — Ibland kom det en liten bönesuck från fru Bendels läppar, men den lät förtröstansfull som en af pastorns trospåståenden vid onsdagsmötena.

Endast Bendel skulle följa till stationen. Hilda och styfmodern litade ej riktigt på fattningen i det sista. Och Helge var hemligt nöjd med detta. Som de nu skildes låg allt gammalt utplånadt som med svamp öfver griffelskrift.

De sista råden, de sista försäkringarna hade växlats. Alla löften voro gifna, alla farväl och lycka till sagda. I kofferten lågo porträtten af dem alla — också moderns som stått på spegelkonsolen. Och bref skulle ständigt skrifvas och väntas! — Den sista kyssens och omfamningens vemodsbukett fick några tårars stänk till dagg öfver bladen. Och så i väg!

Ett morgontidigt stadsbud, den gråskäggiga Karlsson från Bromsens hörn, knogade nedför järntrappan med den repomknutna kofferten. Tant Rörström var uppe och räckte en ros i stanniol. Hos Fallesen stod mamsell Lemon i köksdörren med en påse hembakade smörkransar, ännu varma från plåten.

Det gamla stadsbudet pustade under bördan; i Boisins farstu tappade han mössan och hade så när stigit fel ett steg, då han tog upp den.

Bankvåningen var tom och mörk. Hit nådde icke morgonsolen. — Och ännu dystrare tedde sig nedra botten.

Där kom en glimt från bolagsdörrarnas skyltar och litet ljus från portens galler, men för öfrigt var det skymning. Dörren stod öppen till gården och vattenledningens kran rann spolande genom en slang öfver asfalten. Vaktmästar Svensson hördes rutscha omkring med en kvast i vätan och soptunnans blecklock smällde. Från källaren kommo jämna yxhugg — träd som skickligt klöfvos på längden och ytterligare

splintades, för att därefter kastas med en dof duns i trafve.

— Du kan gärna hälsa på Svensson, sade fadern; vi ha god tid.

Och Helge gick fram till gårdsnedgången. Han hade tidigare sagt adjö, men det gjorde nu detsamma.

— Så, sade Svensson, och ställde kvasten mot muren — nu bär det i väg. Jaa, det är min själ rätt, Bendel, låt ungarna ut och försöka ...

— Hur mår fru Svensson? frågade Helge för att säga något.

Vaktmästaren skakade på hufvudet och visade med tummen bakåt på gårdsfönstret.

— Hon hvarken tar vått eller torrt till sig mer. Hon ligger som död, stackars människa. Nu är det inte långt kvar ...

Helge betraktade ett ögonblick fönstret. Dess glas var grått som gammal spindelväf och gardinen bakom kunde antagas klistrad till rutorna. Det såg ut som en sluten graf.

— Hälsa Ebba, mumlade han och räckte Svensson handen.

— Frid och fröjd, sade vaktmästaren och grep på nytt efter kvasten. — Och när så Helge kommer hem som miljonär så glöm inte gamla bekanta!

Han ropade efter dem:

— Ebba, va' det ja. Ja, hon sofver. Det är ju ett förbannadt nattlif där på Opran.

Gatan låg kyligt morgonfrisk. Stadsbudet var redan vid Hamngatshörnet. Nu sköt han en kärra och hans kavaj fladdrade i blåsten. Några tidningsgummor sneddade från torget — i kryddbodens järnslå framför den stängda dörrluckan satt en hel packe gråfuktiga morgontidningar.

— Det är kallt, sade Bendel och slog upp rockkragen, nu få vi vinter. — Var försiktig på sjön, Helge ...

— Jag har ju min nya ulster, ropade ynglingen muntert. Han tog faderns hand och de gingo tysta kvarteret ut.

De hade hunnit nästan till Änkehusets järnstaket innan Bendel bröt denna tystnad. Stadsdelen var morgonöde — ett par arbetare gingo norrut öfver Regeringsgatan och uppe i Hamngatsbackens makadambrant stretade Karlsson med kärran. Gråsparfsflockar letade i de hopsopade spillningshögarna och dufvor kuttrade från utställningssalongens mur åt Västra Trädgårdsgatan. En renhållningskärra skramlade järnhårdt i någon tvärgata.

— Ja, Helge, sade vaktmästar Bendel lågt, en sådan resa har jag aldrig gjort.

— Den är inte så märkvärdig som den låter, svarade sonen. — Nu för tiden, tillade han, då han icke visste annat att säga.

— Nej, nej, mumlade fadern. De voro i backen och han gick saktare och andades tungt.

— Om jag kunde säga något riktigt godt och vänligt, tänkte Helge, något godt som kom från hjärtat och äfven kändes så! Inte något gjordt för stunden ...

Och det är möjligt att också Bendel kände något liknande. Han tryckte Helges hand och läpparna rördes i skägget. Då de hunnit krönet strök han litet vått ur ögonen.

— Skulle inte pappa ändå börja på nytt med gymnastiken, sade Helge, i det de passerade Centralinstitutets smutsgula rappning. — Du måste vara rask och duktig för att se hur det går mig. Kan hända jag ändå till sist kunde på ärligt vis komma lika långt som Larsson ...

Invärtes var han rädd för att denna mening skulle missförstås — att den kanske för öfrigt var falsk som så mycket annat, hvilket sades i ögonblickets välvillighetsstämning. Men fadern bara nickade — det var verkligen som om Helge träffat rätt.

— Jag ska nog ta min sjukgymnastik igen, sade han, jag ska gå upp till Hartelius i morgon dag. Och du, Helge, ska försöka att bli en duktig karl — inte för min skull utan för din egen. Du — du har —

Men här afbröt han. Och då Helge spändt frågade:

— Hvad har jag?

Så svarade han icke. Han kramade blott hans hand ett kraftigt tag innan han släppte den.

Därmed var kontakten bruten. Det blef endast former och fraser hela Klarabergsgatan ned. Förgäfves sökte Helge tränga tillbaka alla gamla upprorstankar som restes likt säf ur stigvatten, det var på nytt tidvattensspel som alla de sista åren, ebb och flod sköljde öfver samma strandgrund, men förändrade allt i sitt fall eller stigande. Likgiltig som förr gick han mot stationen och han kände bittert — mot sin vilja — att alla känslor blott voro stundens barn.

Vid Drottninggatans hörn fångade hans öga en bild i Roeslers fotografiska skyltlåda. Det var ett stort porträtt af morfadern som han sett många gånger — en präktig bild af Dreschel med det hvita håret, det böljande skägget, den vackra, romerska näsan och den skalkaktiga blicken. Men nu verkade den symbolisk — som en hälsning på färden från den enda han tyckt sig stå något närmare i hela sin trista barndom.

Och på en gång kom rörelsen öfver honom — en sällsam rörelse, ljuf och smärtsam. I detta ögonblick, förekom det honom, dog kanske den gamle vandraren just då han själf började sin unga pilgrimsfärd.

Porträttet var borta — stengatan låg rak ned till Centralen. Från Klaras tvärgränder och små hotell kommo anspråkslösa resande som själfva buro sitt bagage och som också skulle med det tidiga Göteborgståget. De små kaféerna öppnade, mjölkvagnar skramlade, solen lyste nere på planen och en spårvagn for i dess ljus ringande förbi — hästarnas nyryktade länder skeno. Vid stationstrappan höll Karlsson med kofferten.

Och där var också Forsman — utan en enda släkting. Ett par kamrater stodo cigarrettrökande och litet omorgnade bredvid honom; de hälsade på Helge med en viss nyfiken afundsamhet. Från perrongen hördes hvisslingar — en hotellomnibus kom skramlande, inne i hallen smällde kappsäckar och annat resgods vid vågdisken, och framför biljettluckan för III klass var kö af bönder i vadmal och fårskinn. Det luktade öl och porter ur stenkolsatmosfären.

En klocka ringde. Bendel hälsade på portieren — en liten svartmuskig polisongherre som tillhörde samma bostadsförening som fadern.

Helge urskilde:

— Pojken reser till Amerika — det är hans egen idé och jag vill inte — —

Dörrarna öppnades från väntsalen. Helge ordnade i sina fickor biljett, pollett och kommunikationstabell. Därpå gingo de att söka vagn.

Och nu var det som om ingen tid mer gafs. Knappt var båset funnet och nattsäcken instufvad i den gula

gepäckhyllan förr än man hörde konduktörerna smälla igen kupédörrarna uppe vid lokomotivet. Det hväste hårdare från södra perrongändan och tappar af hvit rök flögo under glashallen. Helge tryckte faderns båda händer och snubblade upp öfver de höga vaggonstegen.

— Hvad var det Bendel sade? Hvad mumlade han i gråt? Hvad menade ögonen? — Ack, naturligtvis något sista godt i rörelse, kanske ruelse; det skulle Helge aldrig få veta.

En hvisselpipa skar drillande genom stojet.

Och lokomotivet svarade, en gång, två gånger. Det stönade, det hväste vildt. En röd flagga fälldes och restes — nu gingo hjulen rundt, pistongerna gledo ut och in, en skakning, maskineriet arbetade, en stöt och kopplings- och buffertknackningar; nya andetag, nya flåsanden, hjulen gingo fortare, skenskarfvarna började knäppa — och tåget rullade långsamt bort. Där viftade människorna som blefvo kvar.

Helge såg fadern försvinna bakom en pelare — han var icke ens säker om det var Bendel. Men redan drog luften friskare genom det fällda fönstret och allt hårdare och jämnare smällde det underifrån, från skenor och hjul, fjädrar och ekande syllar.

Bangårdens tak häfdes, kastades bakåt. En glimt af parken genom ett spjälstaket — där rullade tomma droskor längs Vasagatan. — Herr Forsmans röst talade i hans rygg:

— Det är kolossalt hvad — — —

Och hjulens bumbum slukade resten.

Helge vidgade ögonen. Nu kom den sista sträckans panorama, som han kanske aldrig mer skulle återse.

Grindarna stodo öppna — det var där han dröjt i somras, på vägen till Eldkvarn — nu väntade blott en postvagn framför cirkelmärkena. Och förbi Tegelbackens tomma kajbit flög tåget in på den smala järnvägsbron.

Där var Helgeandsholmen bakom Vasabrons räck. Den låg i morgonskugga nu, men lika bizarrt ändå reste sig den oregelbundna husgyttringen, som italienska svalbon. Han hann icke urskilja morfars vindskupa — det blef så sammanfallande, det hela, det blef bara en pittoresk vy af en del af hans stad, som han var säker att aldrig mer se.

Så kom Riddarholmen med kanalens blackgrå vatten och kulisshusen på andra sidan, falska och äkta, medeltids och barock. Munkbron — ännu gles — Mälartorgets skutplatser, med vida luckor, och längre bort Kornhamn, småvimlande och obestämdt. Där låg Slussen som ett sjäarsmil med Fiskarhamnens masttoppar, Katarinahissens skelett och Stadsgårdens granitfond. På allt lyste en kall sol, som satte fläckar i öfverkanten, men lät basens skuggor gå in i sig själfva och riktigt järnhårdt huttra till i taflans första plan. — Och dock stod det allt så varmt i förbifarten!

En hand drog i hans ulster. Det var Forsman.

— Förlåt, men du blir ju alldeles borta, hörde han.

— Ja — men nu kommer jag strax! Du är inte stockholmare, kära bror, och förstår inte intresset. Det är — ja, hur man än tar det, liksom lite' kusligt ...

Bokhållaren nickade skrattande.

— Javisst — javisst. Men, ser du, jag har litet morgonmat nedpackadt här. Det gjorde de hyggliga prissarna

i Kontoristföreningen, förstår du. — Här tycks vara både plunta och tilltugg — hva’ säjs, hva’ tycks?

Helge skrattade. Det var ju att resa! — Gud i himlen, om man alltid kunde ha humöret hissadt och aldrig, aldrig blefve sentimental!

Vagnarna började vagga.

— Det är kolossalt hvad det skakar, sade herr Forsman.

— Nu kommer Söder, sade Helge. — Ska vi inte vänta ett tag med skaffningen?

Och han böjde sig på nytt ut genom fönsterramen utan att afvakta svar.

Ja, där var backarna med uppfartsvägarna. Nu kunde han se rampsvängen af Skeppsbron från Räntmästartrappan och bakom — långt bakom — stod Kastellholmens lilla leksaksfästning med tegeltornet. Där var det, han trodde sig ha ombildat sitt eget jag, den förfärliga förmiddagen då de andra sutto och lyssnade till Larssons testamente.

— Larsson?

En mara var namnet, en sjukdom, en pest. — Se, där var tunnelgapet, sotigt och svart med ett järnräck öfver, vid hvilket ett par gatungar hängde för att spotta ned i lokomotivpipan. Så var också minnet af ockraren — ett sotigt gap, giftigt och bespottande, men föraktadt och glömdt i nästa minut.

Nu slog röken ned. Ekot mullrade som åska. Där uppe låg Realläroverket, i hvilket han skulle gått och fått den hvita mössan om pengarna räckt till.

Men nu for han i stället som emigrant till den nya världen.

Till drömlandet?

Tunnelmunnen gapade. En liten vaktstuga fällde signaler. Marken var kolstybbad som efter en brand.

Söders hus tornades upp till moln. Hans stad försvann. Han hörde reskamraten:

— Kolossalt — — —

Nu borrade sig tåget in i tunneln och allt blef svart. Det slog lock för öronen när luften pressades från klippväggarna och stållungorna flämtade i täten. — Helge kastade sig tillbaka på träsätet.

Men innerst i hans hjärna brann i det hamrande mörkret som en tärande stjärna den enda tanken:

— Hvad skall det bli af mig!

Och under det de rullande hjulen snabbt slamrade vidare, vidare, vidare, och dånet aftog och tilltog, formade sig frågan likt vibrationerna i örat, sammandragande och vidgande, till ett svar:

— Den nya världen — den nya världen — det är blott en liten bit fortsättning på vägen till det stora Drömlandet.

En hvissling. Tågkedjans vagnlänkar rasslade ut i ljuset.